

การวิจัยเอกสาร การสำรวจ และผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การวิจัยเชิงเอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้แบ่งเนื้อหาการวิจัยในบทที่ 4 นี้ออกเป็น 2 ตอนคือ

1. ผลการวิจัยเอกสาร
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งจะเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยเอกสาร

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงสภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่ ได้จากการค้นคว้าและวิเคราะห์เอกสาร ตามลำดับดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ความเป็นมาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย
- ตอนที่ 2 สภาพโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในอดีต
- ตอนที่ 3 ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในอดีต
- ตอนที่ 4 ลักษณะและรูปแบบของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในปัจจุบัน
- ตอนที่ 5 ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในปัจจุบัน

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย

โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การอบรมศีลธรรมจรรยาและความรู้ทางานพระพุทธศาสนา ตลอดจนการฝึกปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีที่งดงามแก่เด็กและเยาวชน นอกเหนือจากที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียนตามปกติ การสอนศาสนาให้แก่เด็กในรูปแบบของโรงเรียนสอนศาสนานั้นมีมานานแล้วทั้งในยุโรปที่นับถือศาสนาคริสต์ และกลุ่มชาวมุสลิมซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม¹ ส่วนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย

¹พระปัญญานันทมุนี, นำเด็กเข้าหาพระ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพการพิมพ์, 2519), หน้า 25.

นั้นเกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศศรีลังกา¹ โดยใ้แนวความคิดมาจากโรงเรียนวันอาทิตย์ของศาสนาคริสต์ ซึ่งมีขึ้นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1780 ที่เมือง Gloucester ประเทศอังกฤษ ผู้ริเริ่มจัดตั้งคือ โรเบิร์ต ไรคส์ (Robert Raikes)² ด้วยจุดประสงค์จะให้การศึกษาแก่เด็ก ๆ ขากจนที่ต้องทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมระหว่างสัปดาห์ เด็กเหล่านี้ไม่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน และส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ซึ่งไรคส์ เชื่อว่าเป็นเพราะความโง่เขลาและขาดการศึกษา³ โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กเหล่านี้จึงต้อง เปิดสอนในวันอาทิตย์ โดยเริ่มเรียนทั้งแก่เวลา 10.00 น.-12.00 น. และเวลา 13.00 น.-17.00 น. วิชาที่เรียนได้แก่ คณิตศาสตร์ อ่าน เขียน และเรียนพระคัมภีร์⁴ การเรียนการสอนส่วนมากใช้วิธีถาม-ตอบ ปรากฏว่าโรงเรียนวันอาทิตย์ตามแบบของไรคส์ ใ้แพร่หลายอย่างรวดเร็ว

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ฟรานซิส แอสเบอรี (Francis Asbury) นักสอนศาสนาในายเมธอดิซึม (Methodism) เป็นนิกายหนึ่งของศาสนาคริสต์ฝ่ายโปรเตสแตนต์ที่ใ้จัดตั้งโรงเรียนวันอาทิตย์ขึ้นที่เมืองแฮนโนเวอร์ (Hanover Country) รัฐเวอร์จิเนีย เมื่อ ค.ศ. 1786⁵ โรงเรียนใ้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีและถือเป็นนโยบายของโบสถ์นิกาย เมธอดิซึม

¹ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร, พระพุทธศาสนาในศรีลังกา (ชนบท: โรงพิมพ์เจริญสิน, 2508), หน้า 354.

² Arthur W. Swann, "Sunday School," Collier's Encyclopedia 21 (1963): 633.

³ "Sunday Schools," Compton's Pictured Encyclopedia, 13 (1960): 515.

⁴ สุทิน กิรติพงษ์, "โรงเรียนวันอาทิตย์ (รวีวารศึกษา)" ใน โรงเรียนวันอาทิตย์ สภาสังคมาสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (พระนคร: โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2510), หน้า 121.

⁵ "Sunday Schools," Compton's Pictured Encyclopedia, p516.

(Methodist) ต่อมาในปี ค.ศ. 1824 สมาคม American Sunday School Union ได้จัดตั้งโรงเรียนในรูปแบบเดียวกันนี้ขึ้น และแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ค.ศ. 1830 มีรายงานว่ามิโรงเรียนวันอาทิตย์ในสหรัฐอเมริกามากกว่า 5000 โรงเรียน และมีนักเรียนมากกว่า 350,000 คน¹ และโรงเรียนวันอาทิตย์ก็กลายมาเป็นเรื่องระดมชาติ รูปแบบการสอนของโรงเรียนวันอาทิตย์เผยแพร่ไปทั้งในสหรัฐอเมริกา แคนาดา และประเทศที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและแคนาดา แต่ส่วนใหญ่โรงเรียนวันอาทิตย์ที่ทั้งขึ้นเป็นของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ สำหรับนิกายโรมันคาทอลิกนั้นมีการให้ความสำคัญในการสอนศาสนาในโรงเรียนปกติอยู่แล้ว ส่วนนักเรียนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ไม่ได้เรียนเรื่องศาสนาในโรงเรียนเหมือนนักเรียนคริสติกนิกายโรมันคาทอลิก (The Roman Catholics) หรือนักเรียนเชื้อสายยิวในลัทธิยิว (Judaism)³

สำหรับโรงเรียนสอนศาสนาพุทธ มีกำเนิดครั้งแรกในประเทศศรีลังกา โดยชาวอเมริกันที่หันมาสนใจพระพุทธศาสนาผู้หนึ่ง ซึ่งปรารถนาจะช่วยพุทธศาสนิกชนชาวลังกาต่อสู้กับนักเผยแพร่ศาสนาและนโยบายเกี่ยวกับศาสนาของรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษ ท่านผู้นี้คือ พันเอกเฮนรี สตีล ออลคอตต์ (Henry Steel Olcott พ.ศ. 2375-2445)⁴ ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1885 (พ.ศ. 2428) มีลักษณะเป็นสถาบันอาศรัยคือ คณะครูอาจารย์ทำงานโดยไม่รับค่าตอบแทนใด ๆ มีทั้งฆราวาสและพระภิกษุ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาและศาสนาโดยได้รับใบอนุญาตจากสมาคมยุวพุทธิก (โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศศรีลังกาอยู่ภายใต้การดำเนินงานของสมาคมยุวพุทธิก Y.M.B.A. หรือ Young

¹"Sundays Schools," Compton's Pictured Encyclopedia, p.516.

²Ibid.

³Arthur W. Sawann, "Sunday School," Collier's Encyclopedia, p.634.

⁴เบ็นซ์ เอนส์, โคจรทะลุขอบฟ้าเอเชีย พระพุทธศาสนาหรือคอมมิวนิสต์, แปลโดย จ้างงค์ ทองประเสริฐ (พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย, 2512), หน้า 3.

Men Buddhist Association)¹ โรงเรียนจัดตั้งอยู่ที่วัดทั่ว ๆ ไป โดยมีเจ้าอาวาส
ของวัดนั้น ๆ เป็นผู้อำนวยการ การกำหนดหลักสูตรแบบเรียน ตลอดจนการจัดสอบและออก
ประกาศนียบัตรแก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษานั้นเป็นหน้าที่ของสมาคม Y.M.B.A. ทั้งสิ้น
โดยได้รับความร่วมมือจากพระสงฆ์ทรงคุณวุฒิ

ลักษณะการเรียนการสอนนั้นเริ่มตั้งแต่เวลา 8.00-12.00 น. ทุกวันอาทิตย์
ส่วนวันพระเล็ก ๆ จะนุ่งขาวห่มขาวถือดอกไม้ธูปเทียนไปวัดเพื่อสมาทานอุโบสถศีล²
กิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติก่อนเข้าห้องเรียนก็คือ การสมาทานศีล 5 กล่าววชิราพระรัตนตรัย
คาถาสรรเสริญพุทธคุณ ขรรณคุณ และสังฆคุณ

หลักสูตรมี 4 ระดับคือ ระดับชั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นปลายและชั้นสูง ใช้เวลา
เรียน 7 ปี วิชาที่เรียนประกอบด้วย พุทธประวัติ ขรรณะ ประวัติพุทธสาวก ประวัติพระพุทธ
ศาสนา³

ปัจจุบันโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในประเทศไทยมีอยู่เกือบทุกวัด
แต่ผู้สอนในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นฆราวาส ซึ่งเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนหรือชาวพุทธที่อาสา
สมัครเข้าสอน ส่วนพระภิกษุสอนอยู่เพียงแห่งละ 2-3 รูปเท่านั้น⁴

นับได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่กิจการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย
ดำเนินการมานานก่อนประเทศใด ๆ และก้าวหน้ามั่นคงมากทั้ง ๆ ที่ประชาชนชาวศรีลังกา

¹ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร, พระพุทธศาสนาในศรีลังกา, หน้า 354.

² ชนิน ญาณพิทักษ์, "โรงเรียนวันอาทิตย์ พุทธเยาวชน," ศูนย์ศึกษา 8
(สิงหาคม 2504): 7.

³ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, บทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่มีต่อเยาวชน,
หน้า 29-30.

⁴ พระศรีวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 8 วันในศรีลังกา (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาภูมิราชวิทยาลัย, มปป.), หน้า 52.

นับถือศาสนาพุทธเพียง 64% ของประชากรทั้งหมด และประเทศก็เคยตกอยู่ภายใต้การครอบครองของประเทศตะวันตกที่นับถือศาสนาอื่นมาเป็นเวลาหลายร้อยปี¹

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกที่ประเทศศรีลังกา ควบคู่ความต้องการที่จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของชาวตะวันตก ลักษณะและรูปแบบของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้นได้รับแบบอย่างโรงเรียนวินิจฉัยของศาสนาคริสต์ โรงเรียนจ๊กกั๋งและดำเนินงานโดยพระสงฆ์และฆราวาส ซึ่งปัจจุบันกิจการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยประสบความสำเร็จมากในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและอบรมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน

การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในประเทศไทย

ตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สภาพสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ความประพฤติของผู้นับในสังคมอยู่ในลักษณะเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม โดยเฉพาะความประพฤติของเยาวชนนั้น ใค้มีสิ่งแวคล่อมและเหตุการณหลายอย่างที่ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมเสื่อมลง เป็นต้นว่าใค้อ่านหนังสือ ภาพยนต์ ฯลฯ ตลอดจนนำวัฒนธรรมบางอย่างที่ขัดกับวัฒนธรรมไทยมาใช้² จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในการแก้ปัญหาเหล่านี้ ในส่วนของการศึกษา นั้น รัฐบาลซึ่งมี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2488 มีข้อความเกี่ยวกับการศึกษาว่า

ในการศึกษา นอกจากจะพยายามแก้ไขในส่วนที่กระทบกระเทือนจากสงครามให้กลับสภาพปกติโดยเร็วแล้ว จะพยายามปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาทั่วไปให้ดีขึ้นและจะมุ่งเน้นถึงศีลธรรมและอนามิยชื่อนักเรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้โดยมีจุดหมายที่จะให้ใค้พลเมืองดี เหมาะสมกับชาติที่รักสงบ³

¹ ชินิน ฉวนพิทักษ์, "โรงเรียนวินิจฉัยพุทธเยาวชน", หน้า 7.

² สบ.ร. 2/108 (เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล), โครงการส่งเสริมศีลธรรมจรรยาให้แก่เยาวชน (พ.ศ. 2506), หจข.

³ สำนักนายกรัฐมนตรี, คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี, ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 3 พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน, หน้า 551.

จากนโยบายดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการซึ่งขณะนั้นมีพระศรีวงศารวิศวรรวม เป็นรัฐมนตรี ได้กำหนดหลักสูตรให้มีวิชาศีลธรรมเพิ่มมากขึ้น ในคํานการปฏิบัตินั้น กระทรวงศึกษาธิการได้มีหนังสือถึงคณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัด ให้ทางโรงเรียนกวดขันอบรมเรื่องศีลธรรม จรรยา มารยาท การประหยัดและความสะอาด ทั้งนี้เนื่องจากภัยของสงครามทำให้นักเรียนจำนวนไม่น้อยมีความประพฤติเสื่อมเสีย เพราะในระหว่างสงครามนักเรียนไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนตามปกติก็เที่ยวเตร่ประพฤตินไปตามใจชอบและหาทางให้รอกพ้นจากภัยของเศรษฐกิจระหว่างสงคราม¹ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงสภาพศีลธรรมของเด็กและเยาวชน โดยยึดหลักว่า การจัดให้เด็กวัย 9 ปี ถึง 15 ปี ซึ่งเป็นวัยสำคัญของชีวิตได้อยู่ใกล้ชิดกับพระภิกษุสงฆ์ พระศาสนา และกับคุณธรรมข้างฝ่ายนั้น จะเป็นหลักประกันได้ว่าเด็กจะมีพื้นฐานที่มั่นคง² ทางราชการได้จัดตั้งคณะกรรมการการแก้ไขศีลธรรมที่เสื่อมทราม พ.ศ.2490-2491 ทำหน้าที่สอดส่องความประพฤติของข้าราชการและส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่เด็กทั้งในคํานการสอนและการปฏิบัติ โดยกำหนดให้กรมสามัญศึกษาจัดทำแบบให้พระสวคนนคมาตฐานเพื่อใช้เป็นแบบเดียวกันทุกโรงเรียน และให้มีการนิมนต์พระมาเทศน์ให้นักเรียนฟัง เดือนละหนึ่งครั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของเด็กแต่ละระดับ สำหรับการอบรมประจำสัปดาห์นั้นให้มีการอบรมเรื่องศาสนาเดือนละครั้ง และในภาคเรียนหนึ่ง ๆ ให้ทางโรงเรียนจัดพานักเรียนไปวัดเพื่อให้ได้เห็นสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับศาสนา³

การที่รัฐบาลเน้นหนักทางคํานศาสนาและศีลธรรมแก่เด็กนั้น เพราะเป็นที่ยอมรับกันอยู่ว่ามาตรฐานทางคํานนี้ได้เสื่อมลงไปมากหลัง สงครามโลกครั้งที่สอง⁴

¹ส.บ.5.1/10 (เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล), การแก้ไขศีลธรรมที่เสื่อมทรามและการปฏิบัตินิราชาการ (พ.ศ.2490-2491), หจข.

²ส.บ.5.2.2.2/71, (เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล), เรื่องโครงการอบรมศาสนาแก่เยาวชน, หจข.

³ส.บ.5.1/10, (เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล), บันทึกการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในคํานนักเรียน, หจข.

⁴ส.บ.5.2.2.2/71, เรื่องโครงการอบรมศาสนาแก่เยาวชน, หจข.

การดำเนินการแก้ไขศีลธรรมของประชาชนได้รับความสนใจจากรัฐบาลทุกชุด โดยมีนโยบายที่สอดคล้องกันคือ ให้ศาสนาเข้ามามีบทบาทในการศึกษาอบรม ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาทางศีลธรรมของคนในขณะนั้นก็คือ กระทรวงวัฒนธรรม

ในปี พ.ศ.2497 กระทรวงวัฒนธรรมได้จัดประชุมเพื่อพิจารณาเรื่องการแก้ไขปัญหาล้างคัมและปัญหาเด็กจัญไร การประชุมครั้งนี้ทางคณะกรรมการได้นิมนต์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต (เจ้านัก ทองประเสริฐ) เข้าร่วมประชุมด้วย ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการแก้ปัญหาคำว่าประพฤติกของ เด็กนั้นจะต้องแก้ไขที่ผู้ใหญ่ก่อน เพราะคราวใดที่ผู้ใหญ่ยังเป็นแบบฉบับที่ไม่ดี การแก้ปัญหาคำว่าเด็กก็ทำได้ยาก¹ และจากผลการประชุมครั้งนี้ทำให้พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งโดยการนำของพระเจ้าวรวงศ์เธอ มีความสนใจที่จะร่วมกันค้นหาสาเหตุที่เด็กและเยาวชนไม่สนใจศาสนา ความคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการให้ส่งพระนิสิตปี 3 ปี 4 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ออกไปทดลองสอนวิชาศีลธรรมตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการขณะนั้น ตามโรงเรียนและวิทยาลัยในพระนครธนบุรี ได้แก่ โรงเรียนสตรีวิทยา วัดสังเวช สตรีวัชรสังฆ์ นาฏศิลป์ เพาะช่าง ศึกษาอารีอาลา บางแห่งก็สอนเป็นประจำ บางแห่งสอนเป็นครั้งคราว เช่น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา² การทดลองสอนระหว่าง พ.ศ.2498-2500 ได้สรุปผลว่า แท้จริงแล้วนักเรียนสนใจพระพุทธศาสนา มาก แต่เนื่องจากครูอาจารย์ขาดความรู้ในวิชาที่สอน การเรียนการสอนจึงไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายต่อวิชา³

จากความสำเรจในการชักจูงให้เกิดหันมาสนใจพระพุทธศาสนา คือมีความเข้าใจและสามารถนำสิ่งที่เรียนไปปฏิบัติด้วย ทอมามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดให้มีการบรรยายธรรมในวันอาทิตย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้ในเรื่องศาสนาและ

¹ ลี้ปะคำ หงษ์ เสริมการศึกษาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (กรุงเทพมหานคร: อีรพษ์การพิมพ์, 2528), หน้า 55.

² เจ้านัก ทองประเสริฐ, "มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตอนที่ 5," เสียงธรรม 18 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2518): 8.

³ เจ้านัก ทองประเสริฐ, "โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์," แม่บ้าน 8 (ตุลาคม 2527): 99.

ศีลธรรม สามารถนำไปถ่ายทอดแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹ การดำเนินงานเริ่มด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วย พระภิกษุญาณ เป็นประธาน พระเจ้าหน้าที พระอาจารย์ และพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นกรรมการ โดยมีอาจารย์พร รัตนสุวรรณ เป็นที่ปรึกษา² และได้มีการจัดตั้งสำนักธรรมวิจัยขึ้นเพื่อเปิดสอนวิชาพุทธปรัชญา แก่ครูอาจารย์และประชาชนทั่วไป ได้เปิดให้การอบรมครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2499 เวลา 9.30 น. ณ ตึกโรงเรียนพรพิทยาประสพูน ของวัดมหาธาตุ ผู้เข้าร่วมอบรมรุ่นแรกได้แก่ อาจารย์จากโรงเรียนต่าง ๆ และนักเรียนชั้นมัธยมปลายของโรงเรียนศึกษานารี รวมทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่เข้าฟังธรรมบรรยายครั้งแรกประมาณ 60 คนเศษ³ และเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ แสดงให้เห็นว่าประชาชนทั่วไปมีความสนใจในธรรมเป็นอย่างยิ่ง

การจัดบรรยายธรรมแก่ประชาชนทั่วไปในวันอาทิตย์นั้น เมื่อผู้ใหญ่มาฟังธรรมที่วัด ส่วนใหญ่มักพาลูกหลานมาด้วย เด็ก ๆ เหล่านี้ได้มาอาศัยลานวัดเป็นที่วิ่งเล่น ทำให้ส่งเสียงรบกวนผู้ฟังธรรม ทางคณะกรรมการจึงได้มีความคิดว่าน่าจะให้เด็ก ๆ ที่มาวัดได้รับประโยชน์บ้าง ประกอบกับในเวลานั้นมีพระผู้ใหญ่ ตลอดจนบรรพชิตหลายรูปของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้มีโอกาสเดินทางไปทำงานทางคานศาสนา หรือไปศึกษาทอในต่างประเทศ

ที่สำคัญคือพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถร) สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองและองค์สภานายก มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เดินทางไปปฏิบัติการพระพุทธศาสนาที่ประเทศพม่าและประเทศศรีลังกา เมื่อประมาณ พ.ศ. 2496-2500⁴ ได้เห็นพระสงฆ์ในประเทศเหล่านี้จัดสอนศีลธรรมให้แก่เด็ก ๆ ในวันอาทิตย์ และได้ผลดีมากในการทำให้เด็ก

¹ สัมภาษณ์ จ่านงค์ ทองประเสริฐ, ผู้อำนวยการกองศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, 12 กันยายน 2528.

² จ่านงค์ ทองประเสริฐ, "มหาจุฬาในอดีต ตอนที่ 11 กำเนิดสำนักธรรมวินัย และโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์," เสียงธรรม 19 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2519): 9.

³ สัมภาษณ์ จ่านงค์ ทองประเสริฐ, 12 กันยายน 2528.

⁴ พระมัทมมนตรี เทวมนูที, "โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์," พุทธจักร 37 (กันยายน 2526): 41.

เลื่อมใสศรัทธาท่อพระพุทธศาสนา ท่านจึงได้นำแนวความคิดนี้มาเผยแพร่เล่าสู่ให้พระ
เจ้าหน้าทีและพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹ คณะกรรมการจึงได้ประชุม
ปรึกษาเพื่อเปิดสอนพระพุทธศาสนาให้แก่เด็กและเยาวชน จึงได้นำแนวความคิดนี้เสนอขอ
อธิการบดี (พระธรรมวรานายก) ซึ่งได้รับความเห็นชอบและให้การสนับสนุนด้วย²

ดังนั้น พ.ศ.2501 จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการอบรมสอนพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ขึ้น ใช้ชื่อว่า "คณะกรรมการอบรมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน" ประกอบด้วย

พระภิกษุวิมลญาณ		พระมหาคำพันธ์	ฐานจตุโก
พระมหาโสคา	มนุதாகโม	พระมหาสุคใจ	ขมมวพูน
พระมหาชูศักดิ์	อตุตถกุลโล	พระมหาชูศักดิ์	อชินนุโท
พระมหานคร	เชมปาลี	พระมหาถวิล	สุเมธโส
พระมหาบุญถือ	กิตติวโร		
พระมหาวิจิตร	ทิสฺสทฺทโท	เป็นกรรมการและเลขานุการ	
อาจารย์พร	รัตนสุวรรณ	เป็นที่ปรึกษา ³	

คณะกรรมการได้ประชุมครั้งแรกเมื่อ 5 กรกฎาคม 2501 เมื่อพิจารณาวางแผนทางและ
วางหลักสูตรการอบรมและการศึกษาสำหรับเยาวชน ที่ประชุมได้ตั้งอนุกรรมการคือ

พระมหาโสคา มนุதாகโม พระมหาชูศักดิ์ อตุตถกุลโล และพระมหาวิจิตร ทิสฺสทฺทโท ทำ
หน้าที่ยกร่างและร่วมกันพิจารณาหลักสูตร เมื่อที่ประชุมเห็นชอบด้วย การเปิดสอนนักเรียน
พุทธศาสนาวันอาทิตย์ จึงเริ่มเปิดสอนเป็นครั้งแรกเมื่อวันอาทิตย์ที่ 13 กรกฎาคม 2501⁴
ซึ่งการสอนอย่างไม่เป็นทางการได้เริ่มมาบ้างก่อนหน้านี้แล้ว การเปิดสอนครั้งแรกมีจำนวน

¹พระมหามนตรี เทวมนูติ, "โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์," หน้า 41.

²จำนงค์ ทองประเสริฐ, "มหาจุฬาในอภิตท ตอนที่ 11 กำเนิดสำนักธรรมวิจย
และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์," หน้า 10.

³พระมหามนตรี เทวมนูติ, "โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์," หน้า 41.

⁴เรื่องเดียวกัน.

นักเรียน 72 คน พระอาจารย์ 10 รูป จึงนิยามหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ได้ให้
กำเนิดโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทยแห่งแรกของประเทศไทย

การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทยในประเทศไทยจึงมีสาเหตุ
การจัดตั้งแตกต่างกับโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทยในประเทศศรีลังกา ทั้งนี้
พระเทพคุณาภรณ์¹ ได้ประมวลมูลเหตุการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทยใน
ประเทศไทยไว้ดังนี้คือ

1. เนื่องจากพระภิกษุผู้ทรงความรู้ทางศาสนาได้ออกไปบรรยาย
ธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ ทำให้เด็กนักเรียนและนักศึกษา เกิดความสนใจในการฟัง
คำบรรยายมากขึ้น
2. การฟังธรรมของบุคคลที่ต่างวัยกันนั้นไม่ได้ผลเท่าที่ควร ซึ่ง
การแสดงธรรมนั้นต้องแสดงให้เหมาะสมกับวัยของบุคคลนั้น ๆ จึงจะเกิดผลดี ซึ่งในครั้ง
พุทธกาลการแสดงธรรมของพระพุทธองค์และพุทธสาวกได้มีการเจาะจงแสดงธรรมแก่
บุคคล เป็นหมู่ เป็นกลุ่ม ดังนั้นการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทยจึงเป็นการจัดบุคคล
ที่จะรับฟังธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เหมาะสมกับวัย
3. เพราะปัญหาของเยาวชนมีมากขึ้น การแก้ปัญหาเยาวชนจะแก้
เพียงด้านใดด้านหนึ่งอาจไม่สำเร็จผลสมบูรณ์ เพราะฉะนั้นในทางฝ่ายศาสนาเห็นว่าการ
ให้ศีลธรรมนั้นก็อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาเยาวชน และมีความมั่นใจมากขึ้น
ในเวลาที่ว่า การแก้ปัญหาเยาวชนนั้นต้องอาศัยศีลธรรมนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญ
4. ความจำเป็นของปัจเจกชนหรือสังคม มิได้มีเพียงแต่ทาง
ร่างกายเท่านั้น แต่ความจำเป็นทางศีลธรรมเป็นประการหนึ่งที่จะต้องให้มีการศึกษา
พระพุทธศาสนา

จากที่กล่าวมาจึงอาจสรุปได้ว่าการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทยใน
ประเทศไทยนั้นสืบเนื่องมาจากสภาพสังคมที่มีความเสื่อมทางด้านศีลธรรมของเด็กเยาวชน

¹พระเทพคุณาภรณ์, บทความคำบรรยายเรื่องบทบาทของโรงเรียน
พุทธศาสนาวินาศิทย แสดงในการประชุมสัมมนาโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทย
ครั้งที่ 1 พุทธศักราช 2510, หน้า 3-4. (เอกสารอัครสาเนา)

และประชาชน ซึ่งเป็นผลมาจากภาวะสงครามโลกครั้งที่สองด้วยประการหนึ่ง จึงทำให้
ผู้มีส่วนรับผิดชอบในเรื่องศีลธรรมของประชาชน โดยเฉพาะสถาบันศาสนาได้หันแนวทาง
ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ส่วนหนึ่งก็คือการนำหลักธรรมมาใช้ในการอบรมสั่งสอน

นอกจากนั้นการมีโอกาสไปศึกษาอบรมและดูงานที่งานค้ำนพุทธศาสนาของ
พระสงฆ์ไทยส่วนหนึ่ง จึงได้นำแบบอย่างการอบรมศีลธรรมแก่เด็ก ๆ ของพระสงฆ์ใน
ต่างประเทศมาเผยแพร่ จึงเป็นแรงจูงใจส่วนหนึ่งที่ทำให้พระสงฆ์ไทยเห็นชอบด้วยกับ
วิธีการปลูกฝังอบรมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน

ตอนที่ 2 สภาพโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในอดีต

เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ขึ้นใน พ.ศ. 2501 นั้นโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยแห่งแรกนี้มีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ
แผนกธรรมวิจัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯ ให้จัดตั้งขึ้นสองแห่ง โดยมีวัตถุประสงค์ปรากฏ
ในการจัดตั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัชรนิเวศวิหาร ว่า

1. เพื่อเป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรมชั้นสูง
2. เพื่อเป็นสถานที่สอนหนังสือและวิทยาการต่าง ๆ ให้กับอุลุมุตร
3. เพื่อเป็นสถานที่เผยแพร่ธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมา

สัมพุทธเจ้า¹

การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยจึงมีจุดมุ่งหมายสอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์ดังกล่าวคือ เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความ
พระพุทธรศาสนา ซึ่งคณะกรรมการจัดตั้งได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของโรงเรียนไว้
5 ประการ คือ

- (1) 1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักพระพุทธรศาสนาตามควรแก่วัยของตน
2. เพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

¹ร.5 ศ.5/5, ข้ออาณัติสำหรับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 10 กันยายน ร.ศ.

3. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา
4. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญกุศลสาธารณประโยชน์
5. เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา¹

จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์เน้นหนักด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อฝึกอบรมเด็กและเยาวชนไทยให้เป็นพุทธศาสนิกชนและพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทั้งหลายที่ตั้งขึ้นภายหลังก็ไม่มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน² เพียงแต่มีรายละเอียดปลีกย่อยต่างกันตามสภาพของแต่ละโรงเรียน

การดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปีแรกนั้นมีคณะกรรมการอบรมศีลธรรมดำเนินการบริหารและทำหน้าที่สอน การเรียนการสอนระยะเริ่มต้นมีหลักสูตร 3 วิชา คือ วิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ และการอบรมกิริยามารยาท³ เนื่องจากในปีแรกจำนวนนักเรียนและครูยังไม่พอจึงมิได้มีการกำหนดชั้นเรียน แต่ได้ให้นักเรียนเรียนรวมกันทั้งหมด⁴ เวลาเรียนเริ่มตั้งแต่เวลา 9.00 น. - 11.30 น. ของทุกวันอาทิตย์ ปีหนึ่งมีเวลาเรียน 40 วัน หรือประมาณ 120 ชั่วโมง

โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยแห่งแรกจัดตั้งขึ้นด้วยแรงศรัทธาของพระสงฆ์ซึ่งใฝ่ปฏิบัติทั้งร่างกายและสนับสนุนทั้งด้านการเงิน เพราะในการจัดตั้งนั้นมีใฝ่มีงบประมาณหรือเงินอุดหนุนจากแหล่งใด ๆ แต่เริ่มจากการบริจาคของพระผู้สอนและคณะกรรมการดำเนินงานนั่นเอง การดำเนินงานในปีแรกหลังจากเปิดทำการสอนมาครบ 3 เดือน

¹ "โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระเบียบการและผลงานโดยสังเขป," พุทธจักรฉบับพิเศษ 23 (มีนาคม 2512): พ.1.

² "คำรายงานของพระเทพคุณาภรณ์ เลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพิธีเปิดการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทั่วประเทศ 21 มีนาคม 2512," พุทธจักรฉบับพิเศษ : 18.

³ กวงเคื้อน-พิศาลบุตร, "โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยและโรงเรียนวินิจฉัย," ใน โรงเรียนวินิจฉัย, หน้า 6.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

ทางมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้จัดให้มีรายการตอบปัญหาธรรมซึ่งรางวัลสำหรับนักเรียนพุทธศาสนาวินาศาติศย์ เพื่อทดสอบความรู้ที่ใคร่เรียนไป เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2501 ปรากฏว่ามีนักเรียนเข้าร่วมรายการเป็นจำนวนมาก และตอบปัญหาอย่างมีความรู้ดี¹

ในปีต่อมาโรงเรียนได้รับความสนใจจากนักเรียนและผู้ปกครองเป็นจำนวนมาก มีนักเรียนสมัครเข้าศึกษาเพิ่มเป็น 450 คน และมีพระอาจารย์เพิ่มเป็น 16 รูป² ทางคณะกรรมการอำนวยการกรมศิลปากรแก่เด็กและเยาวชนจึงต้องขยายงานด้านการบริหารให้กว้างขึ้น จึงได้ประกาศยุบคณะกรรมการชุดเดิม และได้แต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นแทน เรียกว่า "คณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาติศย์" คณะกรรมการประกอบด้วย พระมหาโสคา มนตาคโม เป็นประธาน พระมหาประพันธ์ กุฑมิตาโร เป็นเลขาธิการ พระมหาศรีสวัสดิ์ ญาณสิริ เป็นผู้ช่วยเลขาธิการ และกรรมการอื่น ๆ อีก 10 ท่าน

การดำเนินงานของคณะกรรมการได้แบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 แผนก คือ แผนกธุรการ แผนกวิชาการ แผนกวัดศาลและวิจัย และแผนกการเงิน คณะกรรมการได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อแยกนักเรียนตามระดับชั้นและวัย การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรได้รับความร่วมมือจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการให้คำปรึกษา การจัดทำหลักสูตรและประมวลการสอน (ผู้ที่มาช่วยเหลืองานครั้งนี้คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรางค์ ไควตระกูล และผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนัน อมรวิวัฒน์)³ หลักสูตรที่จัดทำขึ้น สอดคล้องกับหลักสูตรวิชาศีลธรรมของกระทรวงศึกษาธิการขณะนั้น การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและระดับชั้นเรียนได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายคือ ผู้ปกครอง พระอาจารย์ และ

¹จ่านงค์ ทองประเสริฐ, "มหาจุฬาราชวิทยาลัย ในอดีต ตอนที่ 16," เสียงธรรม 19 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2519): 45.

²"สถิตินักเรียนและพระอาจารย์โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาติศย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย," ใน อนุสรณ์ พอ. มหาจุฬาราชวิทยาลัยมอบประกาศนียบัตรรุ่น 19/2522 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ม.ป.ป.), หน้า 19.

³ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์, บทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาติศย์ที่มีต่อเยาวชน, หน้า 46.

นักการศึกษา¹ แล้วจึงกำหนดชั้นเรียนออกเป็น 4 ระดับ ใช้เวลาเรียนรวมทั้งสิ้น 12 ปี
คือ

1. ขั้นต้น ใช้เวลาเรียน 4 ปี แบ่งเป็นชั้นต้น 1 2 3 4

รับนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถม 1 - 4 อายุ 7 - 10 ปี

2. ชั้นกลาง ใช้เวลาเรียน 3 ปี แบ่งเป็นชั้นต้น 1 2 3

รับนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถม 5 - 7 อายุ 11 - 13 ปี

3. ชั้นปลาย ใช้เวลาเรียน 3 ปี แบ่งเป็นชั้นปลาย 1 2 3

รับนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมต้น 1 - 3 อายุ 14 - 16 ปี

4. ขั้นสูง ใช้เวลาเรียน 2 ปี แบ่งเป็นชั้นสูง 1 2

รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และนักศึกษาจากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
อายุ 16 ปีขึ้นไป

การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปด้วยดี จำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้นทุกปี
ทำให้ต้องเพิ่มจำนวนพระอาจารย์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
และมาจากวัดต่าง ๆ กัน จึงไม่สะดวกในการกลับไปฉันเพลที่วัด ดังนั้นในปี พ.ศ. 2503
ทางคณะกรรมการบริหารโรงเรียนได้จัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อขอความร่วมมือให้
การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี และที่ประชุมมีมติให้จัดตั้งศูนย์กลางผู้ปกครองนักเรียน
ขึ้นทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การจัดหาทุน การค้นคว้า
แลกเปลี่ยนความรู้และปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา และการจัดหาภัตตาหารถวาย
พระอาจารย์ที่สอน ฯลฯ²

ต่อมา พ.ศ. 2504 ทางโรงเรียนได้กำหนดหลักสูตรภาษาอังกฤษภาค
พระพุทธศาสนาสำหรับชั้นปลายและชั้นสูง โดยมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนได้ประโยชน์จาก

¹ประชุม ชุมเพ็งพันธ์, บทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่มีต่อ
เยาวชน, หน้า 46.

²ระเบียบศูนย์กลางผู้ปกครองโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยว่าด้วยระเบียบศูนย์กลางผู้ปกครอง พุทธศักราช 2527.

การเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น และให้รู้จักภาษาอังกฤษ สามารถอ่านหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้เข้าใจได้ ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยอื่น ๆ ใ้จัดให้วิชานี้เป็นวิชาเลือกที่สำคัญวิชาหนึ่ง โดยใช้แบบเรียนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เมื่อกิจการของโรงเรียนเจริญก้าวหน้าและขยายเพิ่มมากขึ้นเป็นแบบอย่างของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่ตั้งขึ้นในชั้นหลัง กังนั้น พ.ศ. 2505 จึงได้มีการประกาศยกฐานะกิจการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยขึ้นเป็น "แผนกโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย"¹ เป็นแผนกหนึ่งของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ใ้ปรับปรุงการบริหารงานและตำแหน่งงานต่าง ๆ ใหม่ มีการพบปะประชุมกันเดือนละ 4 ครั้ง เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และพิจารณาส่งเสริมใ้มีกิจกรรมที่คั้งในส่วนบุคคลและส่วนรวม² จึงพบว่าโรงเรียนใ้มีการปรับปรุงกิจการเพื่อความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา

ส่วนลักษณะการเรียนการสอนนั้น พระอาจารย์ผู้สอนเป็นพระ เปรียญที่จบการศึกษาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระนิสิตปีที่ 3-4 ของมหาวิทยาลัย วิธีสอนใ้ทั้งแบบบรรยาย อภิปราย ชักถามปัญหา ใ้อุปกรณ์ประกอบการสอน เช่น ภาพนิ่ง ภาพยนต์ ภาพเขียน และภาพถ่าย ส่วนวิธีการใ้การอบรมจิตใจนักเรียนโดยบรรยายตามหลักสูตร และการฝึกศาสนพิธีและพิธีกรรมอื่น ๆ รวมทั้งฝึกสมาธิ³

กิจกรรมที่โรงเรียนจัดนอกจากการสอนในชั้นเรียน คือ

1. การเข้าประชุมสวคมนตรีและหังโอาวาทในพระอุโบสถวัดมหาธาตุทุกวันอาทิตย์ตนเดือน
2. ใ้ให้นักเรียนจัดกิจกรรมต่าง ๆ และประกอบกิจกรรมทางศาสนา

¹พระมหาสุนทร สุนทรธมโม, "ประวัติและความเป็นมาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย," ใน สัปดาห์ส่งเสริมการศึกษาโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย, หน้า 4.

²ดวงเดือน พิศาลบุตร, "โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยและศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยและโรงเรียนวินิจฉัย," ใน โรงเรียนวินิจฉัย, หน้า 7.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

ตามประเพณีนิยมในวันสำคัญทางศาสนา

3. ให้นักเรียนจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความเสียสละเพื่อสาธุวณะประโยชน์ในวันสำคัญของทางราชการ เช่น วันเด็ก วันขึ้นปีใหม่ ฯลฯ

4. จัดส่งนักเรียนไปร่วมอภิปรายหรือโต้วาที หรือบรรยายธรรมนอกสถานที่ตามที่ใ้ได้รับเชิญ

5. ออกหนังสืออนุสาร "เพื่อนใจ"

6. จัดรายการธรรมทางวิทยุที่สถานี ว.ป.ถ. 1¹

ด้านความร่วมมือที่ใ้ได้รับ โรงเรียนใ้ได้รับความอุปถัมภ์จากศูนย์กลาง ผู้ปกครองนักเรียนทั้งในด้านการเงินและอุปกรณ์การสอน นอกจากนี้ใ้ได้รับการอุดหนุนจากข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ผู้มีจิตศรัทธา

ปี พ.ศ. 2512 ใ้มีการยกฐานะของโรงเรียนเท่อกับกอง มีระบบบริหารงานภายในของตัว และเป็นส่วนงานพิเศษสังกัดสำนักงานเลขาธิการ มีรูปแบบการบริหารในรูปของผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และคณะกรรมการบริหาร เป็นผู้ควบคุมกิจการและดำเนินการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายเลขานุการ และฝ่ายวิชาการ (ดูแผนภูมิในภาคผนวก ก) การดำเนินงานตลอดจนความสำเร็จของการปรับปรุงงานด้านศีลธรรมของเด็กและเยาวชน ใ้ทำให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิศย์แห่งแรกนี้เป็นแบบอย่างของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิศย์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในระยะต่อมา ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 128 โรงเรียนที่เข้าเป็นสาขาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิศย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้จะต้งปฏิบัติตามระเบียบสาขาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิศย์ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2527

¹ กวงเคียน พิศาลบุตร, "โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิศย์และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิศย์และโรงเรียนวันอาทิศย์," ใน โรงเรียนวันอาทิศย์, หน้า 8.

² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

สรุปได้ว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระเศไทยนั้นเกิดจากความคิดริเริ่มของพระสงฆ์จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะแก้ไขปัญหาของเถิกและเขววชน ตลอดจนความตองการปลูกฝังความรู้ทางพระพุทธศาสนา ทั่ววงการให้เท็กโตโลกชิคณัพระศาสนาและวัดตั้งแตเขาวัววีย จากความมุงหมายคังกล่าว โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2501 และจากการปรับปรุงพัฒนาธิการของโรงเรียนตลอดมา จนทำให้โรงเรียนพุทธศาสนาแห่งนี้เป็นแบบอย่างแกโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยอื่น ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในภายหลัง ไม่ว่าจะเป็นคานหลักการ วัตถุประสงค์ รูปแบบการเรียนการสอน และหลักสูตร ฯลฯ ซึ่งนับว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการสร้างพุทธเขววชนที่คามาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 25 ปี และได้มีผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วทั้งสิ้นจำนวน "5467 คน"¹

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เมื่อโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัฒนมหาธาตุ ได้เปิดสอนและได้รับความสนใจจากเถิก เขววชน และผู้ปกครองเป็นจำนวนมากจนสถานที่เรียนไม่เพียงพอ คังนั้นปี พ.ศ. 2504 คณะผู้บริหารสภาการศึกษาามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัฒนวรนิเวศ จึงเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยขึ้นเป็นแห่งที่สอง โดยใช้ชื่อว่า "ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทย" ทำพิธีเปิดเป็นทางการเมื่อ 31 ธันวาคม 2504² จุดมุ่งหมายในการจัดตั้งคือ ให้นักเรียนมีความรู้เรื่องพระพุทธศาสนา ภูลัทธิธรรม

¹"สถิติวิทยุเรียนที่สำเร็จการศึกษาโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2526," ใน อนุสรณ์ พอ. มหาจุฬา งานมอบประกาศนียบัตรรุ่นที่ 23/2526 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2528), หน้า 143.

²แถลงธิการของสภาการศึกษาามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2514 (พระนคร: พุทธอุปถัมภ์การพิมพ์, มปป.), หน้า 341.

รู้จักคุณค่าของพระพุทธศาสนา มีความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นคนมีมารยาทอันดีงาม รู้จัก
 ค่าเป็นชีวิตอย่างมีหลัก และให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า มีความรู้ในธรรมทอที่จะสั่งสอนลูก
 หลานได้ และมีความรู้ลึกที่จะรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคง¹ และเพื่อให้สอดคล้องกับ
 จุดมุ่งหมาย จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังนี้คือ

1. เพื่อให้การศึกษาอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจตามหลัก
 ธรรมทางพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นประโยชน์แก่การ
 ศึกษาและดำเนินชีวิตให้มีความวิญญูและความเหมาะสม
2. เพื่อปลูกฝังศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม ให้แก่เยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย
3. เพื่อฝึกอบรมเยาวชนให้เป็นคนดี มีเหตุผล มีความมานะอดทนต่อการ
 ศึกษา มีความกตัญญูกตเวทีต่อมารดา บิดา ครู อาจารย์และผู้มีพระคุณทั่วไป
4. เพื่อสอนและอบรมเยาวชนให้เห็นคุณค่าแห่งจริยธรรมในพุทธศาสนาว่า
 มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตทั้งส่วนตัวและสังคมทั่วไป
5. เพื่ออบรมสั่งสอนให้เยาวชนเป็นคนมีคุณธรรมประจำใจ เกิดความรัก
 ซาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
6. เพื่ออบรมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนรู้จักใช้เหตุผลในการศึกษา การ
 ดำเนินชีวิต และการอยู่รวมกันกับสังคมภายนอก
7. เพื่อฝึกอบรม เยาวชนให้เป็นคนรู้จักบำเพ็ญสาธารณกุศลและสาธารณ
 ประโยชน์ เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่ง เมตตาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์และ เป็นการจรจรโลงพุทธศาสนา
 ต่อไป
8. เพื่อเป็นการเผยแพร่พุทธศาสนาภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษแก่เยาวชน
 ให้มีความรู้อย่างกว้างขวาง อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาและเผยแพร่พุทธศาสนาแก่
 ชาวไทยและชาวต่างประเทศตามโอกาสที่สมควร
9. เพื่อปลูกฝังและสั่งสอนอบรม เยาวชนให้รู้ซำมซึ่งและเห็นคุณค่าของ
 จริยธรรมในพุทธศาสนาว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของ

¹แถลงกิจการของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่
 พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2514, หน้า 342.

ประชาชนชาวไทยโดยทั่วไป¹⁾

การรับนักเรียนในปี พ.ศ.2505 นั้นมีผู้ให้ความสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาจำนวนมากถึง 2011 คน นักเรียนมีอายุตั้งแต่ 8 ปี ถึง 67 ปี²⁾ การเรียนแบ่งเป็น 9 ชั้น คือ

ชั้นต้น เวลาเรียน 3 ปี รับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - ประถมปีที่ 7
 เข้าเรียนชั้นพุทธศาสนา 1 - ชั้นพุทธศาสนา 3

ชั้นกลาง เวลาเรียน 3 ปี รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าเรียนชั้นพุทธศาสนา 4 - ชั้นพุทธศาสนา 6

ชั้นสูง เวลาเรียน 2 ปี รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 - นิสิตนักศึกษา
 ในชั้นวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เข้าเรียนชั้นพุทธศาสนา 8 - ชั้น
 พุทธศาสนา 9

การดำเนินงานระยะแรกโรงเรียนแบ่งระบบการบริหารออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ แบ่งเป็น 3 แผนก คือ แผนกหลักสูตรและตำรา แผนกวิจัยผล และแผนกอุปกรณ์ศึกษา ฝ่ายธุรการ แบ่งเป็น 3 แผนกเช่นกัน ได้แก่ แผนกทะเบียนและสถิติ แผนกอุปกรณ์ และประชาสัมพันธ์ พุณในการดำเนินงานนั้นได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้มีจิตศรัทธาที่เห็นประโยชน์ของกิจการนี้

หลักสูตรที่มีการเรียนการสอน มีวิชาพระพุทธศาสนา ภาษาอังกฤษ และวิชาประกอบอีกสองคือ ภาษาไทยและศาสนพิธี³⁾ นอกจากนั้นยังเปิดสอนวิชาเลือกอีกหลายวิชา ได้แก่ วิชาธรรมศึกษา วิชาภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาฝรั่งเศส ฯลฯ เวลาเรียนเริ่มตั้งแต่ 09.00 - 11.00 น. ปีหนึ่งมีเวลาเรียน 40 อาทิตย์ หรือ 80 ชั่วโมง

¹⁾ระเบียบการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สำหรับเยาวชนของสภาการศึกษา
 มหามกุฏราชวิทยาลัย (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2525), หน้า 1-2.

²⁾แถลงการกิจการของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์
 ตั้งแต่ พ.ศ.2489-พ.ศ.2514, หน้า 342.

³⁾เรื่องเดียวกัน.

ลักษณะการเรียนการสอน สภาการศึกษาหม่อมกุฎราชวิद्याลัย ใ้กว้างแนว และแนะแนวการสอนสำหรับผู้สอนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิศย์ มมร. ไว้ดังนี้ คือ

1. นักเรียนทุกคนยอมรับนับถือว่า สภาการศึกษาหม่อมกุฎราชวิद्याลัย เป็นสถาบันอันสูงส่งกว่าคือธรรม และเชื่อว่าครูอาจารย์ทุกท่านเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมและกิจยามารยาทอันดีงามอย่างสมบูรณ์ จึงใ้คิดจิตใจมาเรียนและรับการสอน ฉะนั้นทั้งสักรวมระว่างกิจยามารยาทและท่วงทีวาจาอย่างที่ดีที่สุด การเผลอแสดงกิจยามารยาทและวาจาหยาบคายเพียงครั้งเดียว อาจทำลายศรัทธาของเด็ก และเป็นผลเสียแก่สถาบันอย่างร้ายแรง

2. วิชาธรรมะ เป็นวิชานามธรรม (Abstract) ที่ละเอียดลึกซึ้ง ตามปกติเมื่ออยู่โรงเรียนเดิมของเด็ก เด็ก ๆ เมื่อวิชานี้ การที่เขาคิดจิตใจมาเรียนที่สถาบันของเรา ก็ด้วยหวังว่าจะใ้เรียนรูธรรมะในแนวใหม่ที่ใ้ใจง่ายและเพลิดเพลิน ฉะนั้นในการสอนธรรมะควรคำนึงถึงหัวข้อต่อไปนี้

ก. ใ้ศัพท์และประโยคง่าย ๆ ที่เด็กจะใ้ใจใ้ทันที่ เว้นศัพท์และประโยคยาก ๆ ถ้าจำเป็นจะท่องใ้ศัพท์บางศัพท์ก็ควรอธิบายความหมายใ้ชัดเจนจนเชื่อว่าเด็กทุกคนใ้ใจดี

ข. ควรคำนึงอยู่เสมอว่า เด็ก ๆ ไม่เคยวชไม่เคยเรียนธรรมะ ไม่เคยเรียนภาษาบาลี ฉะนั้นในการสอนควรถือความรู้สึกนึกคิดของเด็กเป็นเกณฑ์ ธรรมะที่ง่ายที่สุดสำหรับเราอาจยากที่สุดสำหรับเด็ก เราอาจรู้สึกเมื่อนำใ้ในการอธิบายธรรมะง่าย ๆ บางข้อ แต่ควรรอทน เพราะเรามุ่งใ้ให้ความรู้แก่นักเรียน ไม่ใ้หาความสบายแก่เราเอง

ค. เด็ก ๆ มีความเจริญทางจิตใจไม่มากพอที่จะใ้ใจใ้สิ่งที่ใ้เป็นนามธรรมได้ ฉะนั้นควรพยายามทำสิ่งที่ใ้เป็นนามธรรมใ้เป็นรูปธรรมใ้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยการยกตัวอย่างประกอบ เช่น นิทานชาดก นิทานธรรมบท นิทานเทศนิยายชาติต่าง ๆ เรื่องราวในชีวิตประจำวัน รูปภาพ และวัตถุสิ่งของต่าง ๆ

ง. เด็ก ๆ มีระยะเวลาแห่งความตั้งใจสั้นมาก ยิ่งตัวเล็กก็ยิ่งสั้นลงโดยลำดับ ฉะนั้นควรใ้เวลาในการอธิบายคนเดียวเพียงเล็กน้อย ต่อจากนั้นพยายามใ้เด็กมีส่วนร่วมกระทำด้วย โดยวิธีตามบัญญัติทางง่าย ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่สอนในชั่วโมงนั้นบ้าง ใ้นักเรียนบางคนออกมาเล่าทบทวนเรื่องนั้นที่หน้าชั้นบ้าง แบ่งเด็กออกเป็นสองพวกใ้แข่งขันตอบ พวกไหนตอบถูกมากเป็นฝ่ายชนะใ้รางวัลบ้าง

3. ในการสอนภาษาอังกฤษควรคำนึงถึงหลักต่อไปนี้

ก. ในชั่วโมงหนึ่งควรสอนหลักเพียงหลักเดียว แต่พยายามให้นักเรียนเข้าใจและใช้หลักนั้นในการเขียนและการพูดใ้ถูกต้องจริง ๆ ควรพยายามยกเย็บหลักหลาย ๆ หลักให้นักเรียนในเวลาเดียวกันจะทำให้นักเรียนเกิดความบันเทิงสนทน ในที่สุดเลยจำอะไรไม่ได้

ข. ในการสอน ควรให้นักเรียนมีโอกาส "ทำ" ใหม่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ครูไม่ควร "ทำ" ให้นักเรียนเสียทุกสิ่งทุกอย่าง คืออย่าเป็นฝ่ายอธิบายเสียคนเดียวตลอดเวลา เพราะภาษาเป็นสิ่งที่นักเรียนควรได้ และจะได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนมีโอกาสฝึกฝนคนคิดด้วยตนเอง ภายใต้การนำของครูเท่านั้น

ค. ก่อนจะเริ่มสอนบทใหม่ ควรใช้เวลาเล็กน้อยทบทวนบทที่สอนมาแล้ว ในอาทิตย์ก่อนในตอนสุดท้ายก่อนเลิก ควรสรุปหัวข้อสำคัญของบทนั้น ๆ ให้นักเรียนช่วย

ง. ควรให้การบ้านจำนวนหนึ่งแก่นักเรียนทุกอาทิตย์ เพราะเด็กมาเรียนกับเราเพียงอาทิตย์ละครั้ง ถ้าไม่มีการบ้านผูกพันไว้ นักเรียนจะลืมโรงเรียนและบทเรียน

4. ไม่ว่าจะ เป็นวิชาธรรมะหรือภาษาอังกฤษ ครูควรเตรียมบทเรียนอย่างดีที่สุด อย่าให้นักเรียนเห็นจุดอ่อนทางวิชาการของตนเป็นอันขาด ถ้าเด็กเห็นจุดอ่อนของครู เด็กจะหมกความเชื่อถือและไม่ตั้งใจเรียน

5. เวลาสอน ควรพูดให้ดังพอที่เด็กที่อยู่ข้างหลังสุดจะได้ยินอย่างสบาย ไม่ควรนั่งประจำที่โต๊ะหรือยืนอยู่กับที่เหมือนแสดงปาฐกถา ควรเดินไปมาหน้าชั้นหรือเดินตามแถวนักเรียนไปข้างหลังชั้นบ้าง เพื่อให้นักเรียนตื่นตัวอยู่เสมอ

6. ขณะที่สอน (นอกจากเวลาเขียนกระดาน) ควรจัดตรงไปที่นักเรียน อย่าแหงนมองเพดานหรือก้มตำมองพื้น ทั้งนี้เพื่อทำให้เด็กตื่นอยู่เสมอ และเพื่อมิให้เด็กได้มีโอกาสเล่นกัน ครูต้องพยายามทำตนให้เป็นจุดสนใจของนักเรียนในชั้นอยู่ตลอดเวลา

7. ครูควรทำแผนผังห้องเรียน เขียนชื่อเด็กลงไปตามที่นั่ง แล้วพยายามจำชื่อเด็กให้ได้ พยายามเรียกชื่อเด็กอย่างสนิท การทำอย่างนี้จะทำให้เด็กเกิดความภูมิใจเห็นความสำคัญของตนเอง ไม่กล้าทำเสีย และตั้งใจเรียนยิ่งขึ้น

8. พยายามทุกวิถีทางที่จะมีให้เด็กคุยกัน เล่นกัน หรือทำกิจกรรมอื่นในห้องเรียน เช่น อ่านหนังสืออื่น ดูรูปภาพ เขียนจดหมาย วาดรูป กินของกิน เป็นต้น ตอนแรกควรวางกล่าวตักเตือน ครั้งที่สองควรตักเตือนและชี้จะลงโทษ ครั้งที่สามควรลงโทษ

มา ๆ เช่นให้ยื่นหน้าชั้น เป็นต้น ครั้งที่สี่ให้นำชื่อเสนอผู้ใหญ่เพื่อพิจารณาคัดชื่อออกจากบัญชี

9. เด็กของเรามาจากครอบครัวและโรงเรียนต่าง ๆ กันหลายประเภท ย่อมจะมีนิสัยสันดานต่างกัน บางคนเฉพาอย่างยิ่งนัก เรียนชายวัยรุ่นมักจะชอบแสดงอะไร แผลง ๆ เพื่อหาคะแนนจากเพื่อนหรือเพื่ออวดคุณหญิง ในกรณีเช่นนี้ควรเรียกเจ้าตัวมา ตักเตือนตอนเลิกเรียน ถ้ายังไม่เชื่อฟังให้เสนอผู้ใหญพิจารณาจัดการ

10. โรงเรียนของเราเป็นแบบสหศึกษา เด็กวัยรุ่นบางคนอาจจะถือเป็น สนามหาเพื่อนต่างเพศมากกว่าที่จะเรียน ถ้ากรณีเช่นนั้นเกิดขึ้นอย่างชัดเจนควรเรียกผู้กรณ มาตักเตือน ถ้ายังไม่เชื่อฟังให้เสนอผู้ใหญพิจารณา

11. จุดประสงค์สำคัญที่สุดของโรงเรียนเราคือการฝึกให้เด็กเป็นคนดี เรา จะต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษในความประพฤติของเด็ก ถ้าปรากฏว่ามีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้นเราจะ ต้องรีบจัดการอย่างเด็ดขาด โดยไม่ต้องเกรงใจใครทั้งสิ้น ไม่ต้องวิตกว่าเราจะไม่มี นักเรียนมาเรียน เรายินดีที่จะมีเด็กดีมาเรียนเพียง 2-3 คน มากกว่าที่จะมีเด็กเลว จำนวนพัน

12. อย่างไรก็ตามโรงเรียนของเราเป็นสถานับุศลสาธารณประโยชน์ สดชื่นร่มเย็นด้วยศีลธรรม แม้จะมีการลงโทษก็ควรกระทำด้วยมีเมตตากรุณา เป็นพื้นฐานของ ใจ อย่าให้เด็กเห็นว่าเราโหดร้ายทารุณ

13. เราจัดการกับคนไม่ดีเด็ดขาดเพียงไร เราก็ควรจัดการกับเด็กดี เด็ดขาดเพียงนั้น เราควรรหาทางยกย่องเชิดชูนักเรียนที่ดี โดยการให้รางวัลบ้าง ยกย่อง ให้ปรากฏในชั้นบ้าง

กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดนอกเหนือจากการสอนในชั้นเรียน

1. ศึกษาออกสถานที่
2. ออกหนังสือวารสาร "ยุวพุทธ" คณะกรรมการนักศึกษา ศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ม.ม.ร. เป็นผู้จัดทำ
3. จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
4. จัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน เพื่อฝึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จัก ทำงานร่วมกัน และรู้จักจัดงาน จัดกิจกรรม ฯลฯ

ความร่วมมือที่ไ้รับ ทางโรงเรียนมีมูลนิธิส่งเสริมศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งตั้งเมื่อ พ.ศ. 2510¹ เพื่อช่วยเหลือทางด้านการศึกษา นอกจากนี้ทางศูนย์ไ้มีการร่วมมือจากหน่วยงานหลายแห่ง เช่น กรมการศาสนา มหาวิทยาลัยสงฆ์ พุทธสมาคม ยวพุทธิกสมาคม และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ และผู้อุปถัมภ์ในด้านการเงินแก่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหามกุฏราชวิทยาลัย คือ มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิส่งเสริมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มูลนิธิเอเซีย และกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ²

สำหรับสภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยนั้น นอกจากไ้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มมร. แล้วยังไ้ให้การริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในต่างจังหวัดหลายแห่ง โดยส่งพระอาจารย์ไปช่วยเหลือด้านการสอนและการดำเนินงานแห่งละ 2 รูป และไ้ช่วยงานในโรงเรียนนั้น ๆ 2 ปี เป็นอย่างน้อย โดยใช้หลักสูตรและการสอนแนวเดียวกับที่วัดบวรนิเวศ³

สรุปโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งที่สองของประเทศไทยไ้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2504 โดยใช้ชื่อว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหามกุฏราชวิทยาลัย มีจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมสั่งสอนให้ผูเรียนมีความรู้และเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งแรก แต่จะแตกต่างกันบ้างในลักษณะการรับนักเรียน กล่าวคือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหามกุฏราชวิทยาลัยรับนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไป ส่วนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ส่วนหลักสูตรนั้นทางศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหามกุฏราชวิทยาลัย เน้นวิชาภาษาไทยควบคู่ไปกับวิชาพระพุทธศาสนา แต่โรงเรียน

¹ประมวลผลการสัมมนาในงานประชุมสัมมนาพระภิกษุผู้บริหารและผู้แทนนักเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั่วประเทศ 6 - 8 กรกฎาคม 2522, หน้า 2. (เอกสารอัครศาสนา)

²วงเดือน พิศาลบุตร, "โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และโรงเรียนวันอาทิตย์," ใน โรงเรียนวันอาทิตย์, หน้า 61.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

ทั้งสองแห่งไม่แตกต่างกันในลักษณะการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมมากนัก สิ่งที่เหมือนกันคือการเป็นแบบอย่างที่ดี และการให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยารุ่นต่อ ๆ มาทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ซึ่งลักษณะของโรงเรียนที่สร้างขึ้นจะมีรูปแบบแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ รูปแบบของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รูปแบบของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และแบบผสมระหว่างสองรูปแบบแรก ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในตอนต่อไป

โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยตั้งแต่ พ.ศ.2505 - 2518

หลังจากการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งต่อมาวัดต่าง ๆ ทั้งในเขตกรุงเทพและต่างจังหวัดได้จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยามากมาย โดยได้รับคำปรึกษาคำแนะนำจาก สำนักหลักสูตรประมวลการสอนจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยตั้งแต่ พ.ศ.2501 - พ.ศ.2518 นั้น เป็นการดำเนินงานของคณะสงฆ์วัดต่าง ๆ โดยไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการจัดตั้งแต่อย่างใด กล่าวคือเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำตามความประสงค์และความสะดวกของพระสงฆ์เอง¹ ทั้งความศรัทธาเสียสละกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ซึ่งในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ.2505 วัดต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครได้จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยขึ้นตามลำดับ คือ

พ.ศ.2505 โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยวัดบางปะกอก

พ.ศ.2506 โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยวัดสุวรรณาราม

¹"โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย วิชาสูง เกิดเข้าวัดที่หน้าจะไถ่ผล," ประชาชาติรายสัปดาห์ 2 (12 มิถุนายน 2518): 38.

- พ.ศ. 2507 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคองคาราม
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคปากน้ำภาษีเจริญ
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคยานนาวา
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคเบญจมาศพิตร
- พ.ศ. 2508 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัควิภาวดีนิคม
- พ.ศ. 2510 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคราชสิงขร
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคปากน้ำฝั่งเหนือ
- พ.ศ. 2511 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคกลาง
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคดาวดึงษาราม
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคบางสะพานใน

ระยะตั้งแต่ พ.ศ. 2507 เมื่อวัดต่าง ๆ ได้เปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคขึ้นมา ปรากฏว่านักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมหาวิทยาลัยให้ความสนใจสมัครเข้าเรียนเป็นจำนวนมากทุกวัดจนสถานที่เรียนไม่เพียงพอ¹ จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2512 ในกรุงเทพมหานครมีโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัครวม 16 วัด และในต่างจังหวัดอีก 39 วัด² แสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนมีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคที่ดำเนินการโดยพระพุทธศาสนาแก่เด็กและเยาวชนในระยะนี้มีได้รูปแบบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลักษณะการเรียนการสอนและการบริหารงานสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้คือ

1. โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคที่ใช้หลักสูตรหนังสือแบบเรียนของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ พร้อมทั้งรับประกาศนียบัตรจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคยานนาวา ส่วนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคที่ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เคยให้คำปรึกษาและให้ใช้หลักสูตร

¹ ก/ป7/2507/ศบ. 4.9., โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัค หจช.

² "สถิติที่ควรทราบ," พุทธจักรฉบับพิเศษ : 45.

ประมวลการสอน ได้แก่ โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย วัดทองนงการาม วัดบางปะกอก
วัดรัชฎาธิษฐาน วัดบางพลัด วัดจันทร์ใน โรงเรียนอัมพวันศึกษา เป็นต้น รวมทั้ง
โรงเรียนในต่างจังหวัดอีก 26 โรงเรียน (พ.ศ.2508)

2. โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ที่ใช้หลักสูตรและการสอนแนวเกี่ยวกับ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาวิทยาลัย ซึ่งทางศูนย์ฯ ได้จัดส่ง
พระอาจารย์ออกไปให้คำแนะนำช่วยเหลือและดำเนินการจัดตั้ง โดยช่วยงานในโรงเรียน
นั้น 2 ปีเป็นอย่างน้อย ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในต่างจังหวัด เช่น
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยวัดสุทธจินดา จังหวัดนครราชสีมา วัดศรีจันทร์
จังหวัดขอนแก่น วัดวรนาถบรรพต จังหวัดนครสวรรค์ ฯลฯ รวมทั้งสิ้น 19 โรงเรียน
(พ.ศ.2508)

3. โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่คัดแปลงประมวลการสอนและหลักสูตร
ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือของมหามกุฏราชวิทยาลัยให้เหมาะสมกับสภาพของ
โรงเรียน ของท้องถิ่นนั้น ๆ หรือบางแห่งก็แต่งแบบเรียนภาษาอังกฤษและแบบเรียนจีนใช้
เอง เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวัดเบญจมบพิตร วัดปากน้ำภาษีเจริญ ฯลฯ

สำหรับหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยขณะนั้นสามารถแบ่งออก
ได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ คือ หลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย และหลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาวิทยาลัย
ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. หลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ง.)

ระดับชั้นเรียน แบ่งออกเป็นชั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นปลาย และชั้นสูง
หลักสูตร ประกอบด้วย วิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ วิชาธรรมภาค
ภาษาอังกฤษ พิธีกรรมทางศาสนาและประเพณี

หลักสูตรวิชาธรรม มีจุดมุ่งหมายคือ เป็นการสอนให้เด็กรู้จักปฏิบัติตน
ในอุฏคองคามหลักธรรมทางพระศาสนาตามสมควรแก่วัย สามารถปรับตัวให้เข้ากับ
เหตุการณ์ปัจจุบันและอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข

เนื้อหาที่เรียนประกอบด้วย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และ
วัฒนธรรมไทยทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยกำหนดเนื้อหาตามลำดับความรู้และวัยของเด็ก

หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ วิชาพุทธประวัติ และพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณี มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เด็กศึกษาพุทธประวัติ พุทธจริยา และการปฏิบัติตามแนวพุทธจริยาวัตรและสาวกจริยาวัตร ตลอดจนการปลูกฝังความนิยมในวัฒนธรรมและประเพณีไทย

เนื้อหาที่เรียนประกอบด้วย พุทธประวัติ วันสำคัญทางศาสนา ประวัติพุทธสาวก

หลักสูตรวิชาธรรมภาคภาษาอังกฤษ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาศัพท์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

เนื้อหาที่เรียน เป็นนิทานชาดก นิทานธรรมบท ประวัติพระพุทธศาสนา โดยกำหนดให้เรียนจากแบบเรียนภาษาอังกฤษ ได้แก่ หนังสือ Jataka-Tales Book I และ Book II สำหรับชั้นปลาย 1 และ 2 หนังสือ Great Buddhist สำหรับชั้นปลาย 3 หนังสือทั้งสามเล่มแต่งโดยพระราชวรมณี (ประยูรช ปรยุตโต)

2. หลักสูตรพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย (ดูรายละเอียดภาคผนวก ง.)

ระดับชั้นเรียน รับนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การจัดชั้นเรียนแบ่งออกเป็นระดับพระพุทธศาสนาชั้นต้น พระพุทธศาสนาชั้นกลาง และระดับพระพุทธศาสนาชั้นสูง

หลักสูตรประกอบด้วย วิชาพระพุทธศาสนา วิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษ

หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา มีความมุ่งหมาย เพื่อให้ให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนตามสมควรแก่วัย รู้หลักธรรมสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อความเป็นพลเมืองดี และมีความสุขในสังคมปัจจุบัน

เนื้อหาที่เรียนประกอบด้วย หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน ธรรมจริยา ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย พุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ-สาวกประวัติ

วิชาภาษาไทย เรียนการใช้ภาษา และเรียงความตามหลักสูตรพระพุทธศาสนา

วิชาภาษาอังกฤษ ทางโรงเรียนกำหนดให้ใช้หนังสือ Buddhist Lessons In English for Primary Class 1-3 และหนังสือแบบเรียน

ภาษาอังกฤษของกระทรวงศึกษาธิการ

ลักษณะการเรียนการสอน ส่วนใหญ่แบ่งแนวการเรียนการสอนออกเป็น 2 ภาค คือ ภาควิชาการหรือภาคทฤษฎีตามหลักสูตร และภาคปฏิบัติ ได้แก่ การฝึกศาสนพิธี เช่น การฝึกการไหว้ การกราบ การอาราธนาศีล อาราธนาธรรม ฯลฯ การฝึกวัฒนธรรมประเพณีไทยและทักษะด้านต่าง ๆ เช่น การแสดงปาฐกถา โศกนาฏกรรม อภิปราย นาฏศิลป์ คนตรี ฯลฯ

สรุป วัตถุประสงค์ของหลักสูตรทั้งสองแห่ง คือ หลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และหลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักปฏิบัติตนและปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัย สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคมส่วนรวม ส่วนเนื้อหาที่เรียนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทางพระพุทธศาสนา และความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ลักษณะการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งสองแห่งมีทั้งภาคทฤษฎีซึ่งศึกษารายละเอียดของเนื้อหาตามหลักสูตร ส่วนการเรียนภาคปฏิบัติเน้นการฝึกทักษะด้านต่าง ๆ จึงนับได้ว่าลักษณะของหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในระยะแรกแม้ว่าจะต่างกันอย่างในรายละเอียด แต่ทั้งสองรูปแบบมีวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การปลูกฝังและเสริมสร้างพุทธศาสนิกชนที่ดีตั้งแต่เยาว์วัย

การบริหารและการดำเนินงานในระยะนี้เนื่องจากมีจำนวนวัดต่าง ๆ ได้เปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยเพิ่มขึ้น ลักษณะการดำเนินงานอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ¹ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2512 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดให้มีการสัมมนา

¹ "โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย วิธีจูงเด็กเข้าวัดที่น่าจะโดยผล,"

ผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ทั่วประเทศขึ้น¹ ครั้งนั้นที่ประชุมได้มีความเห็นร่วมกันว่าควรจัดระบบการบริหารในรูปคณะกรรมการ โดยแยกเป็น

ก. กรรมการบริหาร ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ (คือเจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักเรียน) ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ กรรมการเลขานุการ และคณะกรรมการ แยกเป็นกรรมการฝ่ายวิชาการ และฝ่ายธุรการ

ข. กรรมการที่ปรึกษาและอุปถัมภ์ ประกอบด้วยประธานกรรมการ คณะกรรมการ กรรมการและเลขานุการ

ผลดีของการมีคณะกรรมการในโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์จะทำให้เกิดความสะดวกในการดำเนินงาน เช่น การจัดหาทุน การประชาสัมพันธ์²

ส่วนหน่วยงานต่าง ๆ ในโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ ได้แก่ ฝ่ายวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย

-หน่วยหลักสูตรและประมวลการสอน

-หน่วยทะเบียนและสถิติ

-หน่วยครูสัมพันธ์

-หน่วยวัดผลและวิจัย

และฝ่ายธุรการ ประกอบด้วย

-หน่วยประชาสัมพันธ์

-หน่วยสวัสดิการ

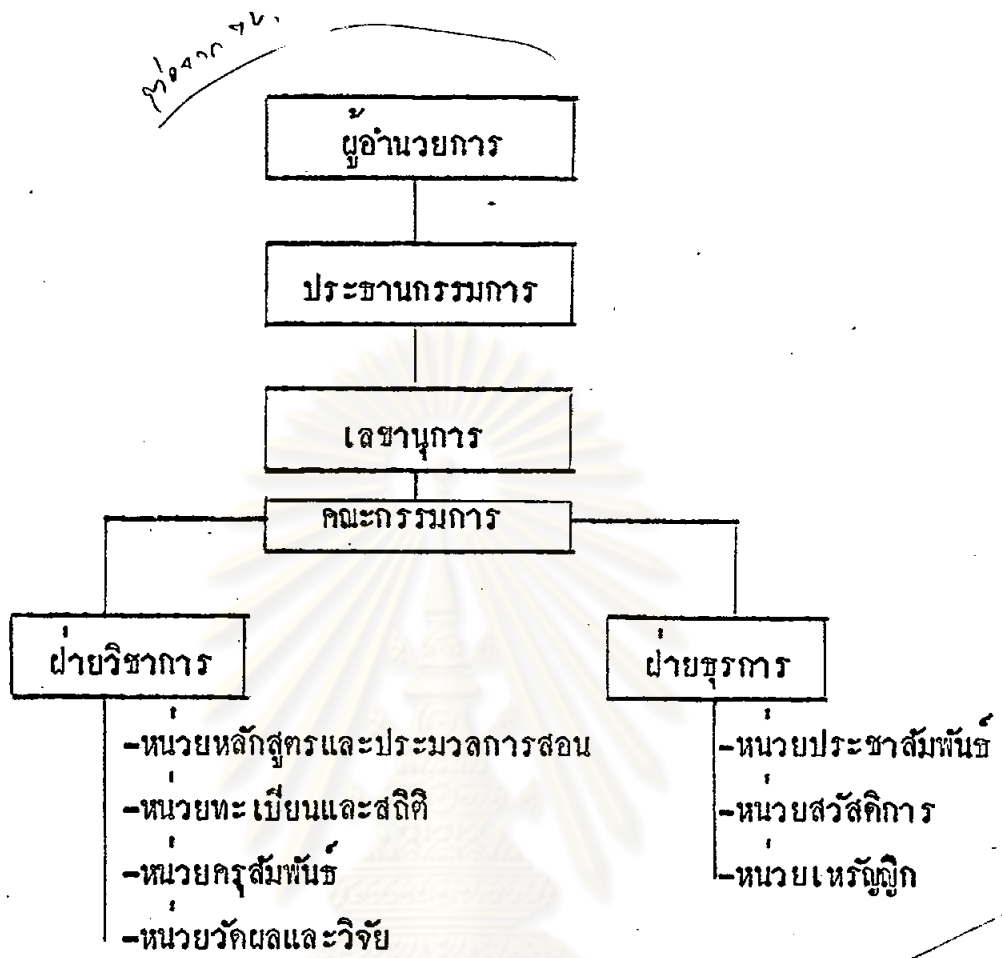
-หน่วยเหรียญกษาปณ์

จากรูปแบบนี้โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ปรากฏดังนี้คือ³

¹"การสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ทั่วประเทศ," พุทธจักร ฉบับพิเศษ.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

ส่วนการดำเนินงานด้านอื่น ๆ เช่น การกำหนดระเบียบการเรียนการสอน ระเบียบการปฏิบัติงานนั้น โรงเรียนแต่ละแห่งได้กำหนดขึ้นตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน

ความร่วมมือที่ได้รับ โรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีจิตศรัทธา รวมทั้งพระอาจารย์และครูผู้สอนทุกคนสอนให้เปล่ามิได้คิดค่าตอบแทนแต่อย่างใด การให้การสนับสนุนกิจการของโรงเรียนในอดีตนั้นมีทั้งการถวายอาหารเพล การบริจาคเงินสำหรับเป็นทุนในการดำเนินกิจการ และการบริจาควัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการเรียนการสอน¹ สำหรับความร่วมมือจากผู้ปกครองนั้นจากการวิจัยของ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์

¹ดวงเดือน พิศาลบุตร, "โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิพย์และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวนอาทิพย์และโรงเรียนวันอาทิพย์," ใน โรงเรียนวันอาทิพย์, หน้า 76.

ปรากฏว่า ผู้ปกครองส่วนมากต้องการให้บุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายก แต่เนื่องจากคติดุระการงานและมีความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ดังนั้นเมื่อเวลาทางโรงเรียนจัดนักให้มาประชุมหรือเชิญมาร่วมงานกิจกรรมที่โรงเรียนจัดนั้น ผู้ปกครองส่วนมากไม่ไ้มาร่วมงานด้วย¹

สรุป ในคานการบริหารงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกนั้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2505 เป็นต้นมาเป็นระยะที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินายก ได้เริ่มแพร่หลายมากขึ้น มีการจัดตั้งโรงเรียนประเภทนี้ขึ้นทั่วไป ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด แต่ลักษณะการจัดตั้งเป็นไปตามความศรัทธาและความสมัครใจของผู้จัดตั้ง เป็นสำคัญ (การบริหารและการดำเนินงานจึงขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของแต่ละแห่ง ทั้งนี้เนื่องจากขณะนั้นทางราชการมิได้ให้ความช่วยเหลือ หรือกำหนดรูปแบบของโรงเรียนประเภทนี้ อย่างเช่นในปัจจุบัน จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. 2512 ได้มีการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกทั่วประเทศขึ้นเป็นครั้งแรก จึงพอสรุปได้ว่ารูปแบบและโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนประเภทนี้ประกอบด้วยผู้บริหารสูงสุด คือ เจ้าสำนักเรียน หรือ เจ้าอาวาส เป็นผู้อำนวยการ และมีคณะกรรมการบริหารของโรงเรียน โดยได้แบ่งหน่วยงานของโรงเรียนออกเป็นสองฝ่ายใหญ่คือ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายธุรการ ซึ่งจากการประชุมครั้งนั้นการกำหนดรูปแบบของโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกนั้นกำหนดให้คณะกรรมการบริหารเป็นพระภิกษุสงฆ์ ส่วนกรรมการที่ปรึกษาและอุปถัมภ์นั้นได้แก่ ฆราวาส แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงรูปแบบนั้นส่วนใหญ่เป็นไปตามลักษณะของโรงเรียนแต่ละแห่ง ซึ่งมีสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นแตกต่างกันไป เช่นเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะการเรียนการสอนและหลักสูตร

ส่วนในคานความร่วมมือที่ไ้รับนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ไ้รับความช่วยเหลือจากผู้มีจิตศรัทธาในการบริจาคเงินทุนหรืออุปถัมภ์ต่าง ๆ การสนับสนุนกิจการโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกในอดีตนั้นอยู่ในวงแคบ เพราะโรงเรียนที่จัดขึ้นถือเป็นการให้บริการ

¹ประชุม ชุมแห่งพันธ์, บทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกที่มีต่อเยาวชน, หน้า 197-198.

การศึกษาแก่สังคมโดยมิได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น แต่กิจการประเภทนี้ตั้งอยู่
ไต่ควยความศรัทธาของผู้จัดตั้ง ผู้สนับสนุน และผู้เรียน ดังนั้นจึงปรากฏว่าโรงเรียน
พุทธศาสนาวินิจฉัยในอศิตนั้นอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคงมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียน
ประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมายจึงจะไต่กล่าวในตอนต่อไป

ตอนที่ 3 ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในอศิต

โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในอศิตที่ผ่านมา 20 กว่าปีนั้นมีทั้งโรงเรียน
ที่ประสบความสำเร็จจนมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปในฐานะแหล่งศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาที่สำคัญสำหรับเยาวชน และโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่ประสบกับปัญหา
และอุปสรรคหลายประการจนต้องล้มเลิกกิจการไปโดยเฉพาะโรงเรียนในต่างจังหวัด¹
ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนประเภทนี้ตั้งอยู่ไต่ควยความศรัทธาทั้งของผู้เรียนและผู้สอน
โดยผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่ประการใด การเรียนการสอนเป็นไปไต่ควยความ
สมัครใจเป็นสำคัญ จากการวิจัยบทบาทและการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนา
วินิจฉัยในประเทศไทย ของ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์² เมื่อ พ.ศ. 2509 ผู้วิจัยได้ใช้
กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็น พระอาจารย์ ครู นักเรียน และผู้ปกครอง จากโรงเรียน
พุทธศาสนาวินิจฉัยทั้งในพระนคร-ธนบุรี และต่างจังหวัด จำนวน 1,737 คน
ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมีอุปสรรคหลายด้าน
ดังนี้คือ

1. ด้านการบริหาร มีปัญหาค้นบุคลากร และค่านงบประมาณใน
การดำเนินงาน กล่าวคือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงาน
รวมทั้งขาดผู้ทำงานไต่ควยความเสียสละอย่างแท้จริง ส่วนค่านงการเงินนั้น โรงเรียน

¹ "โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย วิจัยเชิงลึกเข้าวัดที่นำจะไต่ควยล,"
ประชาชาติรายสัปดาห์ : 38.

² ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, บทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย, หน้า
203-204.

ส่วนใหญ่ขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินงาน ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน รวมทั้งอาคารสถานที่เรียนยังไม่เหมาะสม และบางแห่งสถานที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

2. ด้านการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและแบบเรียนปรากฏว่ายังไม่เหมาะสมแน่นอน พระอาจารย์ส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์ในการสอนและไม่รู้หลักจิตวิทยาการศึกษาที่ดีพอ ทางค่านักเรียนปรากฏว่า นักเรียนมาเรียนไม่สม่ำเสมอ รัศมีความรู้ของนักเรียนไม่เท่ากัน ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม ทำให้การควบคุมดูแลความประพฤติของนักเรียนไม่ทั่วถึง

3. ด้านกิจกรรม ยังไม่มีปัญหามากนัก กล่าวคือ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนยังไม่น่าสนใจเท่าที่ควร

4. ด้านความร่วมมือที่ไ้รับ ปรากฏว่ามีปัญหาค่านี้นี้มากมายหลายประการ คือ

-ทางราชการยังไม่ให้ความสนับสนุนส่งเสริมดีพอ
-เจ้าอาวาสและพระผู้ใหญ่บางแห่งไม่สนใจกิจการของโรงเรียน
-บรรดาโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิศยต่าง ๆ ยังไม่มีการประสานงานร่วมมือช่วยเหลือกันดีพอ

-ความไม่เข้าใจกันระหว่างฝ่ายสงฆ์ ฝ่ายราชการ สมาคมและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

-ครูในโรงเรียนสามัญไม่สนับสนุนให้นักเรียนไปโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิศย

-พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่อยู่ภายในวัดที่มีโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิศยตั้งอยู่ไม่สนใจเรื่องโรงเรียน

-ประชาชนโดยทั่วไปส่วนมากยังไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิศย

-ไม่ได้รับความร่วมมือจากทางผู้ปกครองที่ดีพอ

5. ด้านอื่น ๆ ไ้แก่ เด็ก ๆ ในพระนครชนมูร์มักคิดโหดทัศน จึงไม่สนใจมาเรียนเท่าที่ควร นักเรียนมาเรียนไม่จบหลักสูตรแล้วออกไป เด็กที่เรียนอยู่ในโรงเรียนฝรังสนใจมาเรียนน้อย พระอาจารย์บางรูปปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม

และในปี พ.ศ.2510 กวงเคียน พิศาลบุตร¹ ได้ศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอานาติคย์ในกรุงเทพฯ และธนบุรี พบว่า โรงเรียนมีอุปสรรคและปัญหาซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ปัญหาค่านพระอาจารย์ ครู จากการศึกษาพบว่า บางแห่งจำนวนพระอาจารย์ไม่เพียงพอ พระอาจารย์ที่มีอยู่บางครั้งก็ติดธุระกิจในพิธีสงฆ์ เช่น ในระยะเข้าพรรษาคิดการ เรียนในวิทยาลัยสงฆ์ พระอาจารย์ส่วนมากเป็นทั้งครูและนักเรียนในเวลาเดียวกัน
2. ปัญหาค่านสถานที่และอุปกรณ์ คือ สถานที่เรียนไม่เพียงพอ เนื่องจากมีนักเรียนสนใจสมัครเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก แต่สถานที่จำกัด เช่น ที่โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอานาติคย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอานาติคย์มหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนอุปกรณ์การสอนมีน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการ รวมทั้งจำนวนโต๊ะ เก้าอี้ ไม่เพียงพอกับนักเรียน
3. ปัญหาค่านเงินทุน ปรากฏว่าแทบทุกแห่งมีทุนในการดำเนินงานน้อยมาก จึงไม่สามารถปรับปรุงกิจการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร
4. ปัญหานักเรียน พบว่า นักเรียนมาเรียนไม่สม่ำเสมอ เพราะเป็นการเรียนด้วยศรัทธา การขาดเรียนของนักเรียนสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการคือ คติกิจกรรมของโรงเรียนสามัญ, ต้องช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน และเมื่อใกล้สอบไล่ของโรงเรียนสามัญ นักเรียนจะขาดเรียนเป็นจำนวนมากในปลายปี นอกจากนี้พบว่าความรู้ของนักเรียนซึ่งมาจากโรงเรียนต่าง ๆ กันไม่เท่ากันทำให้ลำบากในการสอน ส่วนค่านความประพฤติของนักเรียนนั้นบางคนประพฤตินั้นไม่เรียบร้อยไม่เหมาะสม
5. ปัญหาค่านผู้ปกครอง ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความร่วมมือ เพราะไม่เข้าใจและไม่ทราบจุดประสงค์ชัดเจน

¹ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, โรงเรียนวันอาทิตย์.

และจากการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ทั่วประเทศ
ในปี พ.ศ.2512¹ พบว่า โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ทั้งในกรุงเทพมหานครและ
ต่างจังหวัดประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน คือ

1. นักเรียนมาเรียนไม่สม่ำเสมอ
2. ครูสอนไม่สม่ำเสมอ
3. ครูไม่มีความสามารถเพียงพอทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย
4. การจัดหลักสูตรไม่สัมพันธ์กับวิชาที่เด็กเรียนในโรงเรียนสามัญ
5. ปัญหาเรื่องทัศนคติของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์

ในส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับกิจการโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์เห็นว่า พระมาแย่งหน้าที่ที่
ครูในโรงเรียนทำอยู่แล้ว, พระมาเกี่ยวข้องกับผู้นิยมมากเกินไปจะทำให้กระทบกระเทือน
ถึงฐานะและวินัยของพระ, เด็กมาเรียนในโรงเรียนที่พระจัด ทำให้เสียงานทางบ้าน
และไม่สนใจทำการบ้าน, เด็กถือโอกาสเวลามาเรียนไปเที่ยวเตร่ที่อื่น, การเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ทำให้การเรียนวิชาอื่น ๆ ของเด็กอ่อนลง

ส่วนในปี พ.ศ.2519 ได้มีการประชุมสัมมนาอบรมครูสอนจริยศึกษา
ของคณะกรรมการส่งเสริมศีลธรรมและจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย²
ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ พระ และครู โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ โรงเรียน
วันอาทิตย์ ทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด ในส่วนของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์นั้น
พบว่ามีปัญหาพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. พระผู้ใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ ถือว่าพระที่สอนไปคลุกคลีกับเด็ก
มากเกินไป ทำให้พระคุณเจ้าที่สอนหมดกำลังใจ

¹"การสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ทั่วประเทศ พ.ศ.2512,"
พุทธจักรฉบับพิเศษ : 98-100.

²เอกสารการสัมมนาโรงเรียนวันอาทิตย์ ในการอบรมครูสอนจริยศึกษา ของ
คณะกรรมการส่งเสริมศีลธรรมและจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ณ
วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา วันที่ 1 - 6 มิถุนายน 2519 (อัครสำเน).

2. โรงเรียนประเภทนี้ไม่เจริญเพราะไม่มีนโยบายระดับชาติ

3. ความประพฤติของพระและสามเณรบางรูปไม่เหมาะสม ทำให้

นักเรียนเบื่อหน่าย

4. โรงเรียนไม่มีสถานที่ เป็นของตนเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะสรุปได้ว่าปัญหาและอุปสรรคสำคัญของโรงเรียน พุทธศาสนาวินิจฉัย มีปัญหาใหญ่ ๆ 3 ประการคือ

1. ปัญหาการบริหารดำเนินงาน

2. ปัญหาคณาจารย์และครูสอน

3. ปัญหาการเงินสนับสนุน

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกรรมาธิการจัดตั้งโรงเรียนประเภทนี้มิได้มีรูปแบบ หรือกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ประกอบกับเป็นกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยพระสงฆ์ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มี ประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยความรู้และปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน โรงเรียนจึงจะสามารถตั้งอยู่ได้ นอกจากนั้นความร่วมมือของพระสงฆ์เองโดยลำพังนั้นไม่สามารถทำให้โรงเรียนดำเนินไปได้หากไม่ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากราชการและ ประชาชนทั่วไป

ตอนที่ 4 ลักษณะและรูปแบบของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในปัจจุบัน

ก่อนที่กรมการศาสนาจะเข้ามาจัดรูปแบบและวางระเบียบกฎเกณฑ์ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่วัดต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 และแผนพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 ของกระทรวงศึกษาธิการนั้น ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2519 มีโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นจากเมื่อปี พ.ศ. 2511 ตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนที่ 2 ดังปรากฏรายชื่อโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่จัดตั้งขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2512-พ.ศ. 2518¹ คือ

¹พระมหาสมชัย ฆุมมาสโย, "สถิติโรงเรียนและศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปพุทธศาสนาวินิจฉัยทั่วประเทศตามที่ได้รับแจ้งในปี พ.ศ. 2518," ใน เอกสารประกอบการสัมมนาคณะกรรมการฝ่ายโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์และการสอนจริยศึกษา คณะกรรมการส่งเสริมศีลธรรมและจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2519. (อัคราเสนา).

โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคฉลาภวัชชา
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคบุญประดิษฐ์
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคโสมนัสวิหาร
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคบางพลัด
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคเทพนารี
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคสุทัศน์เทพวราราม
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคไฉ่เงินโชตินาราม
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคประยูรวงศาवास
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคพระศรีมหาธาตุ
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคเจ้ามูล
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคมะพร้าวเตี้ย
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคกามี
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคชัยพฤษมาลา
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคจักรวรรดิราชาวาส
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคปทุมคงคา
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัคสันติธรรมาราม

การประชุมสัมมนาเกี่ยวกับโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย ใกล้เคียง
 ติดต่อกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510, พ.ศ. 2512, พ.ศ. 2514, และ พ.ศ. 2518 เพื่อ
 พิจารณาหารูปแบบและแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งมีปัญหาใหญ่ ๆ คือ
 ปัญหาเรื่องบุคลากร ปัญหาการเงิน และปัญหาการขาดผู้อุปถัมภ์และสนับสนุน¹ ซึ่ง
 ผลจากการสัมมนาและเผยแพร่กิจการของโรงเรียน ตลอดจนผลงานในการแก้ไขปัญห
 ทางด้านศีลธรรมของเด็กเยาวชนที่ผ่านมาทำให้ผู้สนใจศึกษาศีลธรรมมากขึ้น นักเรียน

¹พระมหาสมชัย ชมมสโย, "อุปสรรคของการดำเนินกิจการพุทธศาสนา
 วัดอาทิตย," ใน ประมวลผลการสัมมนาในงานประชุมสัมมนาพระภิกษุผู้บริหารและ
 ผู้แทนนักเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยทั่วประเทศ (6 - 8 กรกฎาคม 2522) (ม.ป.ท.,
 ม.ป.ป.), หน้า 45. (อัคราเนา)

ที่ได้รับการยอมรับแล้วมีความประพฤติกู้ขึ้น รวมทั้งสามารถปฏิบัติทางศาสนาได้ถูกต้อง
รัฐจักขณธรรมนิยมประเทศไทย ฯลฯ¹ ดังนั้นในปี พ.ศ.2518 นั้นเอง กรมการศาสนา
ได้เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ จึงได้อนุมัติให้
กองศาสนศึกษาวิจัยดำเนินงานเกี่ยวกับโรงเรียนประเภทนี้² ตามนโยบายส่งเสริมงานด้าน
พัฒนาจริยศึกษา เป็นผลให้โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์ของวัด
ต่าง ๆ ได้รับการอุปถัมภ์จากกรมการศาสนา โดยโรงเรียนที่ขอขึ้นทะเบียนสังกัด
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการนั้น ทางกรมการศาสนาได้จัดสรรงบประมาณประจำปี
ให้แก่โรงเรียนตามจำนวนนักเรียน³

ในปี พ.ศ.2520 ได้มีการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัด
วันอาทิตย์ ซึ่งจัดโดยกองศาสนศึกษา กรมการศาสนา เป็นครั้งแรก และได้จัดศึกษาค้นคว้า
ทุกปี โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2522 และ พ.ศ.2523 ได้มีการสัมมนาผู้บริหารและครูสอน
โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ โดยแบ่งเขตการประชุมสัมมนาออกเป็นภาคตามภูมิภาคประเทศ
เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีหลักบริหารกิจการ ซึ่งประกอบด้วย หลักการ
บริหารงาน การรับนักเรียน หลักสูตร สถานที่ การวัดผล การประเมินผล ฯลฯ ให้เป็น
แบบและมาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนประเภทนี้มีความเจริญก้าวหน้า มั่นคง
และทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรม จริยธรรม ของเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
กรมการศาสนาจึงได้กำหนดลักษณะและรูปแบบของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ซึ่ง

¹ดวงเดือน พิศาลบุตร, "โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์และศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์และโรงเรียนวันอาทิตย์," ใน โรงเรียนวันอาทิตย์, หน้า
13, 76.

²สนั่น ไชยานุกูล, "ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการกับโรงเรียน
พุทธศาสนา," ใน ประมวลผลการสัมมนาในงานประชุมสัมมนาพระภิกษุ ผู้บริหาร และ
ผู้แทนนักเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ทั่วประเทศ (6-8 กรกฎาคม 2522), หน้า 24.

³พระมหาสุนทร สุนทรชมโม, "ประวัติและความเป็นมาของโรงเรียน
พุทธศาสนาวัดอาทิตย์," ใน สัปดาห์ส่งเสริมการศึกษาโรงเรียนพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์, หน้า 4.

ดำเนินการโดยวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศในขณะนี้จำนวน 413 โรงเรียน และจำนวน 42 แห่ง ซึ่งขึ้นทะเบียนสังกัดกรมการศาสนานั้นตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ไว้ดังนี้คือ

ความหมาย โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคม์ คือ โรงเรียนที่ คณะสงฆ์ หรือคณะบุคคล จัดตั้งขึ้นเพื่อเปิดสอนวิชาพุทธศาสนา ภาคจริยศึกษา และ วัฒนธรรมแก่เยาวชนในวันอาทิคม์¹ มีลักษณะสำคัญ คือ

1. โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคม์ ต้องเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยการดำเนินการของคณะสงฆ์ และ/หรือคณะบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแผ่พุทธศาสนา และปลูกฝังศีลธรรมแก่เยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย
2. โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคม์ ต้องเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นภายในวัดหรือโรงเรียนของวัด
3. โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคม์ ต้องเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาพุทธศาสนา และหลักจริยศึกษาเป็นสำคัญ
4. โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคม์ ต้องเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนโดยไม่เก็บค่าบำรุงการศึกษาใด ๆ เปิดทำการสอนเป็นวิทยาทาน
5. โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคม์ มุ่งการสอนหนักไปทางด้านปฏิบัติมากกว่าด้านทฤษฎี²

ด้านการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคม์นั้น ในอดีตไม่มีระเบียบการจัดตั้งแต่อย่างใด ปัจจุบันกรมการศาสนาได้กำหนดระเบียบและแนวทางการจัดตั้งไว้ เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานสำหรับวัดที่จะจัดตั้งโรงเรียนประเภทนี้ (ดูภาคผนวก จ) สำหรับโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคม์ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์พอสรุปได้ดังนี้คือ

¹กรมการศาสนา, กองศาสนศึกษา, ฝ่ายศาสนสถานศึกษา, เอกสารเกี่ยวกับการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิคม์ทั่วประเทศ ประจำปี 2523 (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 88. (อค์สำเนา)

²เรื่องเดียวกัน.

ตามควรแก่วัย

เยาวชน

การดำเนินชีวิตประจำวัน

ใหญ่ถูกต้อง

1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักพระพุทธศาสนาและปฏิบัติธรรม
2. เพื่อปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมประเพณีไทยแก่เด็กและเยาวชน
3. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้ธรรมะให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
4. เพื่อให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตนในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน
5. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญสาธารณประโยชน์
6. เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา
7. เพื่อให้พระสงฆ์บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

การดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์แต่เดิมมานั้นมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์อื่น ๆ ใ้ค้นำไปปรับปรุงให้เข้ากับสภาพของวัดต่าง ๆ¹ สำหรับปัจจุบันการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์มีลักษณะและแนวทางในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันมากนัก คือ

การบริหารและการดำเนินงาน โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล และเจ้าคณะจังหวัด และต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้รับผิดชอบในระดับสูง การดำเนินงานเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ และรับผิดชอบตนเอง จึงไม่สามารถจะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2518 อธิบดีกรมการศาสนาขณะนั้นคือ นายวัชร เอี่ยมโชติ และผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา นายสนั่น ไชยานุกูล ได้เสนอ

¹ อุดม รัตตานนท์, "หลักการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์," ใน เอกสารเกี่ยวกับการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523, หน้า 26.

โครงการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาจริยศึกษา ซึ่งได้รับการรับรองจากทางราชการให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมของชาติ¹ (และเพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยเป็นเอกภาพ กรมการศาสนาจึงได้วางหลักการต่าง ๆ ให้วัดที่มีกิจการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยและขึ้นทะเบียนกับกรมการศาสนา เพื่อขอความช่วยเหลือทางการเงินและค้ำอื่น ๆ ให้มีลักษณะและรูปแบบ เป็นมาตรฐานเดียวกัน จึงได้กำหนดให้โรงเรียนที่จัดการศึกษาอบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ใช้ชื่อว่า "โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย" เหมือนกันหมดทั่วประเทศ² โดยมีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
2. เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง
3. เพื่อส่งเสริมจริยศึกษาของพุทธเยาวชน
4. เพื่อส่งเสริมศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีที่ดีงาม

ของชาติ

5. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรักชาติ ศาสนา และ

พระมหากษัตริย์³

การดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้น ให้โรงเรียนแต่ละแห่งดำเนินงานเองตามความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่นและสภาพของวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยมีหลักเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องสำคัญ ๆ คือ

¹สนัน โขยานุกูล, "ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการกับโรงเรียนพุทธศาสนา," ใน ประมวลผลการสัมมนาในงานประชุมสัมมนาพระภิกษุ ผู้บริหาร และผู้แทนนักเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทั่วประเทศ 2522, หน้า 24.

²บันทึกผลการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทั่วประเทศ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร 2520, หน้า 1. (อัครสาเนา)

³เรื่องเดียวกัน.

1. ผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยจะต้องมีกรรมการทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่ายคณะสงฆ์ และฝ่ายฆราวาส
2. ผู้บริหารฝ่ายวิชาการการสอนควรเป็นพระภิกษุล้วน ๆ ยกเว้นนาฏศิลป์และดนตรีไทย
3. ฝ่ายอุปถัมภ์ ให้มีกรรมการทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฆราวาส¹

คั้งนั้นการบริหารงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยแต่ละแห่งจึงมีลักษณะแตกต่างกันไปในรายละเอียดเท่านั้น แต่ในการกำหนดหน้าที่ของผู้รับผิดชอบ และโครงสร้างการบริหารที่ไม่แตกต่างกัน คือคำเป็นการในรูปของคณะกรรมการ² ในคัมภีร์มูลกัจจายน์และผู้รับผิดชอบและลักษณะการปฏิบัติหน้าที่มีดังนี้คือ

1. ผู้อำนวยการ หัวหน้าสถานศึกษาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่ เป็นผู้อำนวยการโดยตำแหน่ง มีหน้าที่ผู้อำนวยการให้กิจกรรมของโรงเรียน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการ หรือผู้จัดการ หรือคณะกรรมการที่ปรึกษา หรืออื่น ๆ หรือไม่ก็แล้วแต่แต่ละสถาน

2. เลขานุการ หรือกรรมการเลขานุการ ของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้า หน้าที่ของฝ่ายเลขานุการคือ การประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งการให้ความสะดวกต่าง ๆ แก่หน่วยงานที่อยู่ในสังกัดซึ่งแยกย่อยออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ แล้วแต่กรณี

¹"รูปแบบของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย," ใน อนุสรณ์ครบรอบ 20 ปี ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัย มจร. 2524, หน้า 18.

²กรรมการศาสนา, กองศาสนศึกษา, ฝ่ายศาสนสถานศึกษา, เอกสารเกี่ยวกับการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทั่วประเทศ ประจำปี 2523, หน้า 89.

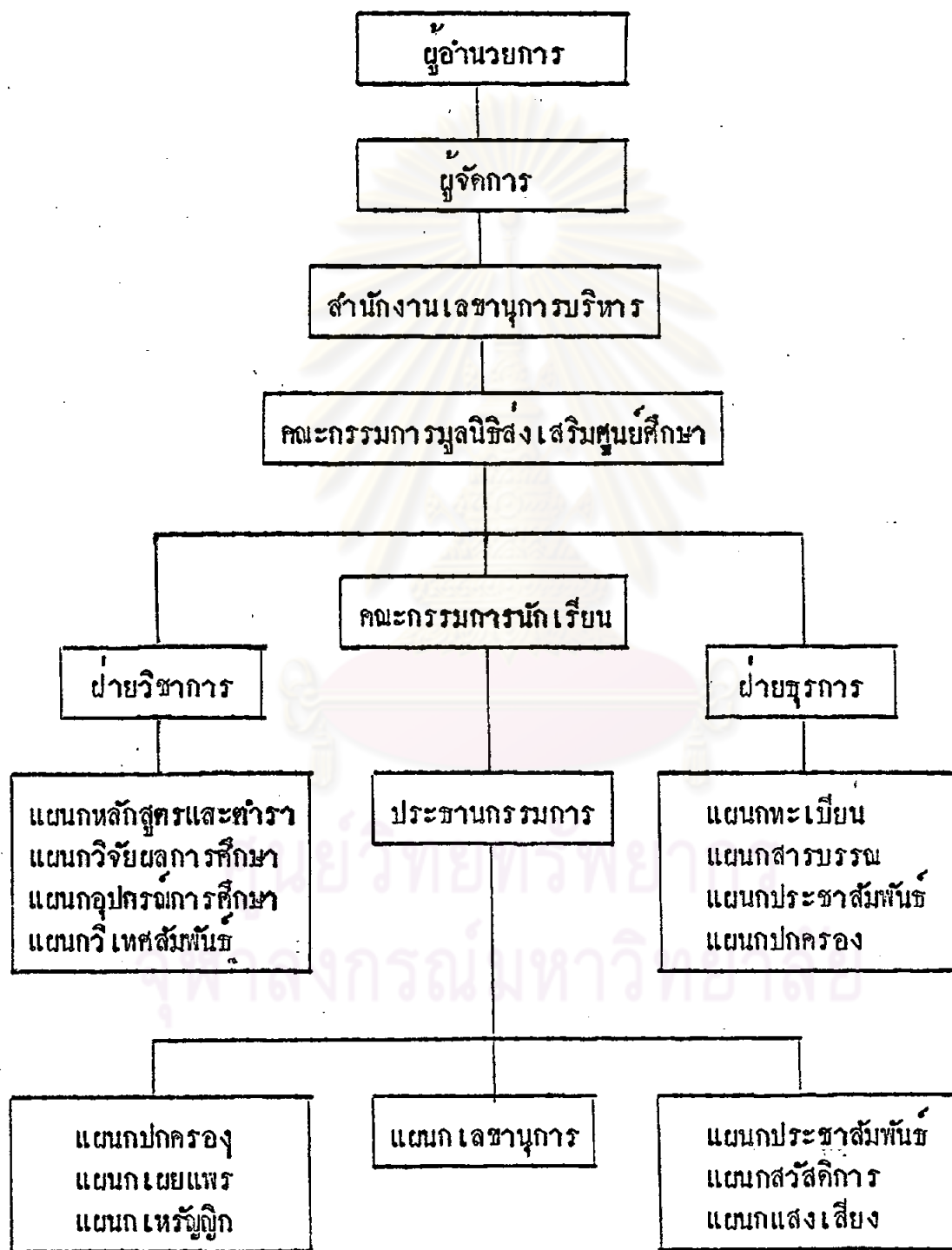
3. ฝ่ายธุรการ ทำหน้าที่ควบคุมและอำนวยความสะดวกแก่หน่วยงานที่อยู่ในสังกัดให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย หน่วยงานหรือแผนกต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่กับฝ่ายธุรการของแต่ละโรงเรียนอาจจะเหมือนหรือแตกต่างกันไปบ้างตามความจำเป็นและความเหมาะสมของแต่ละแห่ง

4. ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอนทั้งหมด ทั้งด้านหลักสูตร การวัดและประเมินผล การพิจารณาทางด้านครู-อาจารย์ การรับสมัครและกำหนดคุณสมบัติของครู-อาจารย์ และพระอาจารย์ รวมตลอดถึงการออกประกาศนียบัตรแก่นักเรียน ฝ่ายวิชาการประกอบด้วยแผนกต่าง ๆ มากน้อยตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน เช่น แผนกทะเบียน-สถิติ แผนกหลักสูตรและตำรา แผนกธรรมสภาัจฉา แผนกวิจัยผลการศึกษา

นอกจากนี้โรงเรียนอาจจัดให้มีคณะกรรมการนักเรียนเพื่อช่วยงานด้านกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนโดยกำหนดให้มีแผนกและฝ่ายต่าง ๆ เช่น ธุรการ เลขานุการ สวัสดิการ วิชาการ ฯลฯ ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และรู้หน้าที่ของตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และหลายโรงเรียนได้ออกระเบียบคณะกรรมการนักเรียนกำหนดรายละเอียดและหน้าที่ของคณะกรรมการนักเรียนไว้ เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์วัดนาคปรก โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์วัดทองนงการาม ฯลฯ

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนผังการบริหาร
โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิศย์

ที่มา: กรมการศาสนา, กองศาสนศึกษา, เอกสารเกี่ยวกับการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน
พุทธศาสนาวนอาทิศย์ที่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523, หน้า 91.

ในการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยแต่ละแห่ง ได้มีการกำหนดระเบียบต่าง ๆ ขึ้นตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียนหรือแต่ละท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ระเบียบทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอน การดำเนินงาน การวัดประเมินผล ระเบียบเกี่ยวกับนักเรียน ระเบียบเกี่ยวกับครู ฯลฯ

บุคลากร โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยของวัดต่าง ๆ ดำเนินงานโดยพระสงฆ์ซึ่งมีจิตศรัทธาที่จะถ่ายทอดความรู้ความคิดให้แก่เด็กและเยาวชน ด้วยความสมัครใจ ดังนั้นวัดใดมีบุคลากรพระสงฆ์อยู่ในวัดเข้มแข็ง และมีเจ้าอาวาสที่สนับสนุนการศึกษา รั้งงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....การจัดการศึกษาภายในวัดก็เจริญขึ้นได้¹ โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในกรุงเทพมหานคร มีบุคลากรพระสงฆ์ทำหน้าที่บริหารหรือสอนนั้นส่วนใหญ่เป็นพระที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ และพระที่กำลังศึกษาอยู่² ส่วนมากมีอายุพรรษาน้อยระหว่าง 1-10 พรรษา และสอนอยู่ได้ไม่นานก็ต้องจากไปเพราะลาสิกขาบท หรือจบการศึกษา หรือไปศึกษาต่อ ฯลฯ³ จึงทำให้โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยหลายแห่งประสบปัญหาการเปลี่ยนตัวบุคลากรอยู่เสมอ ๆ ทำให้งานไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร

ในคณาจารย์สอนประกอบคณาจารย์ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส พระสงฆ์จะสอนวิชาหลักทางศาสนา คือ วิชาพุทธประวัติ วิชาธรรม และวิชาศาสนพิธี หรืออื่น ๆ ส่วนครูอาจารย์ที่เป็นครูพิเศษทำหน้าที่สอนวิชาเสริมที่แต่ละโรงเรียนจัดให้นักเรียนเลือกเรียน ได้แก่ วิชาดนตรี นาฏศิลป์ วาดศิลป์ หัตถกรรม ศิลป ฯลฯ การกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสนั้นขึ้นอยู่กับโรงเรียนแต่ละแห่ง

¹พระมหาไชยา อวิชโย, "กิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย," ใน สัปดาห์ส่งเสริมการศึกษาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวินิจฉัย, หน้า 49.

²"โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย วิธีjung เด็กเข้าวัดที่น่าจะไ้ผล," ประชาชาติรายสัปดาห์, หน้า 40.

³พระมหาสุนทร สุนทรธมโม, "ประวัติและความเป็นมาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย," ใน สัปดาห์ส่งเสริมการศึกษาโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย, หน้า 8.

จะกำหนดรายละเอียด เช่น ระเบียบพระอาจารย์ โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2527¹ กำหนดให้ พระที่จะมาสอนใน โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย เป็นพระนิสิตนักศึกษาที่กำลัง เรียนอยู่ในชั้นอุดมศึกษา ปีที่ 2 และมหาวิทยาลัยครุศาสนศึกษาปีที่ 2 มีใจรักและสนใจในกรที่จะช่วยเหลือใน กิจการของโรงเรียนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ฯลฯ และจากการประชุมผู้บริหารโรงเรียน พุทธศาสนาวัดอาทิตยทั่วประเทศหลายครั้ง ที่ประชุมได้วางแนวทางเกี่ยวกับคุณสมบัติของ บุคลากรในโรงเรียนไว้ดังนี้คือ ต้องเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะดี มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดี ซื่อสัตย์ เสียสละ เข้าใจในหน้าที่ที่รับผิดชอบ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น² ดังนั้นในเรื่องบุคลากรจึง เป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้าหากบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบ ฯลฯ แล้ว การบริหารงานต่าง ๆ จะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เลย แม้ว่าในค่านอื่น ๆ จะพร้อมก็ตาม

เงินทุนในการดำเนินงาน ดังได้กล่าวมาแล้วว่าโรงเรียน พุทธศาสนาวัดอาทิตยนั้นตั้งอยู่ใต้วัยความศรัทธาเสียสละทั้งของผู้สอน ผู้เรียน และ ผู้สนับสนุน ในการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาให้เปล่าแก่เด็กและ เยาวชน ในค่านงบประมาณนั้นโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย เป็นกิจการ เหมือนกับ เรื่องศาสนา เรื่องของวัดและเป็น เรื่องของพระสงฆ์โดยตรง เพราะฉะนั้นการเงินที่ได้ นั้นส่วนใหญ่มาจากศรัทธาของผู้ที่สนใจ³ ส่วนเงินที่กรมศาสนาให้แก่โรงเรียน พุทธศาสนาวัดอาทิตยของวัดต่าง ๆ ที่ขอไปนั้นได้จัดสรรให้ตามจำนวนครู-อาจารย์และ

¹อนุสรณ์ พอ. มหาจุฬาฯ วันที่ 23/2526, หน้า 104.

²พระครูศรีสุทัศนธรรมคุณ, "การบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยที่จะ ได้รับผลดี," ใน ประมวลผลการสัมมนาในงานประชุมสัมมนาพระภิกษุ ผู้บริหาร และ ผู้แทน นักเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยทั่วประเทศ 2522, หน้า 33.

³อคุลย์ รัตทานนท์, "หลักการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย," ใน เอกสารการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523, หน้า 28.

จำนวนนักเรียน โดยทางโรงเรียนต้องส่งรายงานการจัดการศึกษาประจำปีไปยังกรม
 ดังนั้นจำนวนเงินสนับสนุนที่ได้รับจึงไม่เท่ากันในแต่ละปี ทั้งนี้เพราะว่ารัฐบาลไม่มี
 งบประมาณที่จะให้ได้อย่างหมด กิ่งแต่ พ.ศ. 2518 มาขึ้นทางกรมการศาสนาได้จัดสรรเงิน
 ปีละประมาณ 1 ล้านบาทสำหรับบำรุงโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย¹ ซึ่งบางโรงเรียน
 ที่มีความพร้อมทางด้านการเงินแล้วก็ไม่ขอรับการสนับสนุนจากเงินส่วนนี้² เช่น โรงเรียน
 พุทธศาสนาวินิจฉัยวัดเบญจมบพิตร ดังนั้นเงินที่ทางราชการให้ก็นับว่าน้อยมากประมาณ
 โรงเรียนละ 5,000 - 8,000 บาทต่อปี³ หรือน้อยกว่าทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนครูและ
 นักเรียน จึงไม่เพียงพอในการใช้จ่ายดำเนินงานตลอดปี โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย
 จึงต้องหาเงินสนับสนุนจากแหล่ง ๆ อื่น ๆ ได้แก่ จากมูลนิธิของวัด มูลนิธิของโรงเรียน
 จากผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทั่วไป จากการจำหน่ายหนังสือ อุปรกรณ์การเวียน จากการจัดงาน
 การกุศลทอดผ้าป่า ฯลฯ⁴

งบประมาณและเงินที่โรงเรียนได้รับนั้นได้ใช้ในการดำเนินงาน
 จัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมด้านการเรียนการสอน
 เช่น ค่าอุปกรณ์การสอน ค่าภัตตาหารเพล (บางโรงเรียนให้นักเรียนนำอาหารมาถวาย

¹ สนั่น ไชยานุกูล, "ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการกับโรงเรียน
 พุทธศาสนา," ใน ประมวลผลการสัมมนาในงานประชุมสัมมนาพระภิกษุ ผู้บริหาร และ
 ผู้แทนนักเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทั่วประเทศ, หน้า 25.

² สัมภาษณ์ พระมหาเจดีย์ สิริวิฑูโน หัวหน้าแผนกเลขานุการ โรงเรียน
 พุทธศาสนาวินิจฉัย วัดเบญจมบพิตร, 3 กุมภาพันธ์ 2528.

³ "โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยแหล่งอบรมจิตใจเยาวชนหรือโรงเรียน
 กวดวิชา," มติชนรายวัน (15 ตุลาคม 2528): 10.

⁴ พระครูอุคมพิทยากร (ชิม อัสสรขุมโม), ความเป็นมาและการบริหารของ
 โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย วัดอนงคาราม กรุงเทพมหานคร, หน้า 7. (เอกสาร
 อัสสาเนา)

พระอาจารย์ เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ วัดพระศรีมหาธาตุ) ค่าพาหนะรับ
ส่งนักเรียนไปรวมกิจกรรม คาทอมแทนครู-อาจารย์ที่สอนวิชาเสริมหรือวิชาพิเศษ
ค่าใช้จ่ายในงานวันสำคัญต่าง ๆ ของโรงเรียน ค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์กิจการ
ของโรงเรียน เช่น หนังสือ วารสาร แผ่นป้าย ใบประชาสัมพันธ์ และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด
อื่น ๆ ฯลฯ ซึ่งค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานมีมากหลายโรงเรียนจึงประสบปัญหาทาง
การเงิน จากการประชุมพิเศษเกี่ยวกับโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เมื่อวันที่ 21
มิถุนายน 2527¹ ที่ประชุมได้เสนอแนะให้กรมการศาสนาเพิ่มงบประมาณให้มากกว่าที่
เป็นอยู่ และให้โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ออกกล่าวแก่ผู้มีจิตศรัทธาเพื่อขอความ
สนับสนุนให้มากขึ้น

สถานที่ โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ของวัดต่าง ๆ ส่วนใหญ่
ตั้งอยู่ภายในวัด โดยใช้อาคารสถานที่ของวัด ได้แก่ ศาลาการเปรียญ โรงเรียน
ปริยัติธรรม² หรือโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัด ซึ่งการใช้สถานที่ภายในวัดมีผลดีหลายประการ
คือ ทำให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนา เป็นสถานที่เหมาะสมสำหรับอบรมเยาวชนซึ่ง
ให้ผลทางค่านิจใจ นอกจากนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ช่วยกิจกรรมทางศาสนา
ของวัดในบางโอกาส³ ส่วนข้อเสียก็มีบ้าง เช่น วัดบางแห่งมีสถานที่คับแคบ ไม่เพียงพอ
กับจำนวนนักเรียน สถานที่บางแห่งไม่เหมาะสมในการเรียนการสอน เช่น เขตวัดคึกคักกับ
แหล่งอบายมุข วัดที่อยู่ริมแม่น้ำการคมนาคมไม่สะดวก ปัจจุบันโรงเรียนพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ส่วนใหญ่ก็ยังคงไม่มีสถานที่เป็นของตนเอง⁴

¹บันทึกการประชุมพิเศษ เรื่อง "แนวทางการจัดการเรียนการสอนของ
โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์," ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสุวรรณาราม วันที่ 21
มิถุนายน 2527. (เอกสารอัครสาเนา)

²"การสัมมนาผู้บริหาร โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ทั่วประเทศ,"
พุทธจักรฉบับพิเศษ, หน้า 90.

³เรื่องเดียวกัน.

⁴กรมการศาสนา, กองศาสนศึกษา, ฝ่ายศาสนสถานศึกษา, เอกสารเกี่ยวกับการ
สัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523,
หน้า 80.

สรุป รูปแบบการบริหารงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยใน ปัจจุบันมีลักษณะ เช่น เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักทั่ว ๆ ไป ที่การดำเนินงานในแต่ละ กิจการนั้นประกอบด้วย 3 หลักใหญ่ คือ ลักษณะการจัดการ บุคลากร และงบประมาณ ซึ่งพอสรุปได้ว่า การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยของวัดต่าง ๆ ในขณะนี้จะต้อง ผ่านการรับรองและอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าอาวาสวัดแต่ละแห่ง ทั้งนี้เพื่อขจัดปัญหา ที่เป็นมาแล้วในอดีต ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่โรงเรียนประเภทนี้ไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควรก็ เนื่องจากการจัดตั้งนั้นเจ้าอาวาสไม่มีส่วนรู้เห็น จึงไม่ได้รับการสนับสนุนหรือให้ความ ช่วยเหลืออย่างจริงจัง แต่การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยในปัจจุบันนั้นจะต้อง ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยหรือคู่มือการจัดตั้ง โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย ซึ่งในการจัดตั้งจะต้องมีจุดมุ่งหมายสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของทางราชการในการกำหนดให้โรงเรียนเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการปฏิบัติธรรมของเยาวชน ตลอดจนเน้นความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ส่วนในค่านบุคลากรนั้นโรงเรียนพุทธศาสนา วัดอาทิตยที่กรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์นั้นส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนพุทธศาสนา วัดอาทิตยที่ดำเนินการโดยพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งทำหน้าที่ทั้งทางด้านการบริหารและการ อบรมสั่งสอนวิชาหลักทางพระพุทธศาสนา ส่วนวิชาการอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากความรู้ และความเหมาะสมแก่สมณเพศนั้น ให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายฆราวาส ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความ จำเป็นและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่ง และประการสำคัญคือ งบประมาณ ในการดำเนินงานซึ่งส่วนใหญ่ได้เงินทุนจากผู้มีจิตศรัทธาบริจาค ส่วนงบประมาณที่ โรงเรียนแต่ละแห่งได้รับจากกรมการศาสนานั้นมีเพียงจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับ ความจำเป็นในการใช้จ่ายของโรงเรียนในแต่ละปี ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันมีโรงเรียน พุทธศาสนาวัดอาทิตยอยู่ทั่วประเทศเป็นจำนวนมาก แต่งบประมาณที่รัฐจ่ายสนับสนุนงาน คำนี้นี้ยังมีน้อยไม่เพียงพอกับความจำเป็นที่ต้องใช้จ่ายของโรงเรียนแต่ละแห่ง

หลักสูตรและการเรียนการสอน

ก่อนที่กรมการศาสนาจะเข้ามาจัดวางหลักสูตรเพื่อใช้ใน โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยให้เป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศดังเช่นปัจจุบันนั้น หลักสูตรพุทธศาสนาวัดอาทิตย มี 2 รูปแบบคือ หลักสูตรพุทธศาสนาวัดอาทิตยของมหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยวชิรพยาบาล และหลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยวชิรพยาบาล¹ ซึ่งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อื่น ๆ ใ้ค้นำไปใช้และปรับปรุงให้เข้ากับสภาพของวัดแต่ละท้องถิ่น ดังใ้กล่าวมาแล้ว ในตอนที่ 2

เมื่อกรมการศาสนาเข้ามาใ้ความอุปถัมภ์แก่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2518 ใ้กำหนดหลักการและรูปแบบ ตลอดจนระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนประเภทนี้มีมาตรฐานเดียวกัน และจากการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั่วประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2520 ที่วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร ที่ประชุมมีความเห็นว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั่วประเทศควรมีหลักสูตรเดียวกัน ดังนั้นกรมการศาสนาจึงใ้จัดทำหลักสูตร ฉบับกรมการศาสนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2522 เพื่อให้มีหลักสูตรสอนแบบเดียวกัน² โดยมีผู้ร่วมจัดทำหลักสูตรคือ ผู้แทนแม่กองธรรมสนามหลวง ผู้แทนมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ผู้แทนกรมวิชาการ ผู้แทนกรมการศาสนา กรมการศาสนาเริ่มจัดทำหลักสูตรกลางฉบับกรมการศาสนา ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2521-กุมภาพันธ์ 2522³ ลักษณะของหลักสูตรฉบับกลางประกอบด้วยวิชาบังคับ 3 วิชาคือ วิชาธรรม วิชาพระพุทธประวัติ และวิชาศาสนพิธี

(หลักสูตรวิชาธรรม (ดูรายละเอียดภาคผนวก ง.) มีจุดมุ่งหมายใ้ให้นักเรียนศรัทธาในพระพุทธศาสนาและใ้ดำรงชีวิตที่ถูกต้องในสังคม มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและประเทศชาติ ใ้ยกการนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เนื้อหาประกอบด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมในค่านต่าง ๆ รวมทั้งศาสนาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใ้ ซึ่งศึกษาในลักษณะศาสนาเปรียบเทียบ ส่วนใหญ่เป็นการเปรียบเทียบหลักธรรม จึงใ้จัดใ้ให้อยู่หมวดเดียวกับวิชาธรรม ส่วนวิชาหลักสูตร

¹ อุดลย์ รัตคานนท์, "หลักการบริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์", หน้า 26.

² กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศาสนา, ประมวลการสอนวิชาประวัติพุทธศาสนาโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ฉบับกรมการศาสนา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2424), หน้าค่านำ.

³ เรื่องเดียวกัน.

พระพุทธประวัติ (ดูรายละเอียดภาคผนวก ง.) จุดมุ่งหมายเพื่อให้ให้นักเรียนรู้อันประวัติ
พระพุทธเจ้า สามารถนำความรู้เกี่ยวกับพุทธจริยวัตรมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน
ในฐานะพุทธมามกะที่ดี ตลอดจนปลูกฝังให้ชาวซึ่งในวัฒนธรรม ประเพณีที่ค้ำจุนของชาติ ซึ่ง
เนื้อหาส่วนใหญ่ในวิชานี้ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ ศาสนพิธีปฏิบัติ
วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ

สำหรับวิชาศาสนพิธีขณะนี้ยังไม่ได้มีการจัดทำหลักสูตรสำหรับวิชา
นี้ การเรียนการสอนใช้หนังสือศาสนพิธีฉบับกรมการศาสนา ซึ่งรวบรวมเกี่ยวกับพิธีต่าง ๆ
ทางพุทธศาสนาทั้งของทางราชการและประชาชนทั่วไป¹

และเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรในปี
พ.ศ. 2522 กรมการศาสนาจึงได้จัดทำประมวลการสอนวิชาธรรมและวิชาพระพุทธประวัติขึ้น
โดยได้รับความร่วมมือจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสภาการศึกษามหามกุฏราช-
วิทยาลัย² ในการจัดทำ

วิชาที่สอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนอกจากวิชาบังคับคือ
วิชาประวัติพุทธศาสนา วิชาธรรมและพุทธศาสนพิธี ซึ่งใช้เวลาเรียนวิชาละประมาณ 50
นาทีต่ออาทิตย์ หรือ 40 วันต่อปีแล้ว โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยได้กำหนดให้มีวิชา
เลือกที่นักเรียนจะเลือกเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและความ
พร้อมของโรงเรียน³ เช่น พุทธศาสนาภาษาอังกฤษ วาทีศิลป์ นาฏศิลป์ คนตรี ศิลปหัตถ-
กรรม ภาษาอังกฤษ ฯลฯ

การจัดชั้นเรียน แบ่งตามระดับชั้นและความรู้ของนักเรียนผู้สมัคร
ซึ่งรับสมัครตั้งแต่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-นักเรียนมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโรงเรียน

¹กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศาสนา, ศาสนพิธีฉบับกรมการศาสนา
(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2528).

²กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศาสนา, ประมวลการสอนวิชาประวัติพุทธ-
ศาสนา โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ฉบับกรมการศาสนา, หน้าคานำ.

³คู่มือการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย, (อัคราเนา)

แต่ละแห่ง ที่จะเปิดทำการสอนระดับใดบ้าง

การกำหนดวันเปิดรับสมัคร เปิดสอนและสอบไล่วัดผลประจำปี ตามระเบียบกรมการศาสนา กำหนดให้โรงเรียนประเภทนี้เปิดและปิดพร้อมกันคือ

1. วันเปิดรับสมัครนักเรียนประจำปีการศึกษาภายในอาทิตย์ที่ 1 ของเดือนพฤษภาคม เป็นต้นไป
2. วันเปิดทำการสอนประจำปีการศึกษา ภายในอาทิตย์ที่ 4 ของเดือนพฤษภาคม เป็นต้นไป
3. กำหนดสอบไล่วัดผลกลางปีภายในอาทิตย์ที่ 3 ของเดือนตุลาคม ในปีการศึกษานั้น ๆ
4. กำหนดสอบไล่วัดผลประจำปี ภายในอาทิตย์ที่ 4 ของเดือนมกราคม สกใหม่
5. กำหนดปิดภาคเรียนประจำปีไม่เกินอาทิตย์ที่ 2 กุมภาพันธ์ สกใหม่¹

เวลาเรียนและทำการสอน ปีการศึกษาหนึ่ง ๆ ต้องมีเวลาสอนไม่น้อยกว่า 160 ชั่วโมง หรือ 40 วันอาทิตย์ ๆ ละไม่ต่ำกว่า 4 ชั่วโมง

ลักษณะการเรียนการสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยของวัดต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ผู้สอนมีทั้งพระสงฆ์ของวัดนั้น ๆ หรือพระที่มาจากวัดอื่น ๆ หรือพระนิสิตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ที่อาสาสมัครสอนให้ วิชาที่สอนได้แก่วิชาหลักทางศาสนาหรือวิชาเลือกบางวิชา เช่น พระพุทธศาสนาภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษ และครูฆราวาสจากโรงเรียนต่าง ๆ หรือศิษย์เก่าของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้น ๆ หรืออื่น ๆ ทำการสอนวิชาเลือกซึ่งมีทั้งอาสาสมัครสอนให้โดยไม่รับค่าตอบแทนและสอนโดยรับเงินเดือนจากทางโรงเรียน

1 กรมการศาสนา, กองศาสนศึกษา, ฝ่ายศาสนสถานศึกษา, เอกสารเกี่ยวกับการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523,

โดยเหตุที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยเป็นโรงเรียนที่มีจุดมุ่งหมายในการอบรมศีลธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชน การเรียนการสอนจึงเน้นหนักทางด้านความประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญ การสอนพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องจึงหมายถึงการสอนให้คนสามารถพิจารณาชั่งคณหาหลักธรรมจากชีวิต และนำหลักธรรมนั้นมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์¹ การอบรมนักเรียนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยจึงแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ การศึกษาทางทฤษฎี ได้แก่การให้ความรู้ทางศาสนาตามหลักสูตรโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กเรียนมีความรู้และเข้าใจในหลักธรรมและวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งจะสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและการศึกษาทางปฏิบัติซึ่งได้แก่การนำความรู้ทางทฤษฎีมาใช้ในการกระทำหรือการแสดงออกอันมีลักษณะต่าง ๆ เช่น การแสดงตนเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทิตาธรรมต่อผู้มีอุปการคุณ การเป็นผู้มีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ การเคารพในกฎ ระเบียบของสังคม การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์² เหล่านี้เป็นต้น

การศึกษาทั้ง 2 ลักษณะเป็นการกระทำควบคู่กันไป เริ่มด้วยการฝึกอบรมให้นักเรียนรู้ระเบียบและมารยาทต่าง ๆ ตั้งแต่การเข้าแถวสวดมนต์ตามพิธีการ กล่าวคำปฏิญาณ สมาทานเบญจศีล รับฟังโอวาทจากพระอาจารย์และฝึกการนั่งสมาธิ วิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งโรงเรียนแต่ละแห่งจัดให้กับนักเรียนในลักษณะต่าง ๆ กันออกไป ส่วนการศึกษาทางทฤษฎีนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการถ่ายทอดของพระอาจารย์แต่ละรูปหรือครูอาจารย์แต่ละคน ซึ่งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยส่วนใหญ่จะจัดให้มีการอบรมพระอาจารย์เกี่ยวกับวิธีการสอน การควบคุมชั้นเรียน หน้าที่และความรับผิดชอบต่อนักเรียน ฯลฯ³

¹พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย, บันทึกการรับเสด็จพระราชดำเนิน ณ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ วันที่ 26 พฤศจิกายน และการประชุมสมาคมพุทธศาสนาทวีราชอาณาจักร ครั้งที่ 18 (พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2514), หน้า 9.

²บันทึกผลการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทั่วประเทศ ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร, 25 มิถุนายน 2520. (เอกสารอัครสาเนา)

³สัมภาษณ์ พระมหาบัณฑิต สุภาจาโร, เลขานุการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, 31 มกราคม 2528.

ด้านวิธีการสอนของพระอาจารย์หรือครูอาจารย์ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นมีปัญหาบ้าง เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้สอนเป็นพระ แม้จะมีความรู้ที่ทางค่านศาสนา แต่ขาดความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ในการสอนหรือขาดความรู้ตามวิชาการแขนงใหม่¹ เมื่อกิจการโรงเรียนประเภทนี้กว้างขวางขึ้น ผู้เกี่ยวข้องได้จัดให้มีการอบรมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งมีทั้งที่ทางคณะสงฆ์จัดขึ้นเองหรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้น เช่น สภาสังฆสงเคราะห์ โดยคณะกรรมการส่งเสริมศิลปกรรมและจิตใจ จัดให้มีการอบรมครูผู้สอนศิลปกรรมในโรงเรียนวันอาทิตย์ เมื่อพ.ศ. 2519 และเมื่อกรมการศาสนา เข้ามาเกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนกิจการประเภทนี้ จึงได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาผู้บริหารหรือผู้สอนตลอดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520-พ.ศ. 2527

ในการประชุมสัมมนาผู้บริหารระดับผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 เพื่อพิจารณาแนวทางของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอนาคต สำหรับในส่วนของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น ที่ประชุมได้เสนอแนวทางในการสอน เด็กและ เยาวชนให้เกิดความสนุกและไม่เบื่อหน่ายไว้ดังต่อไปนี้คือ

1. ควรจัดให้มีการอบรมครูผู้สอนให้เข้าใจหลักการสอนและวิธีสอน
2. ครูควรเตรียมการสอนให้พร้อมก่อนเข้าไปสอนในห้องเรียน
3. ครูควรคำนึงถึงวุฒิภาวะและความพร้อมของเด็ก
4. จัดสถานที่เรียนและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม
5. ขณะสอนครูควรใช้ภาษาง่าย ๆ ให้ถูกกับสภาวะของเด็ก
6. ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนในทุกกรณี
7. ควรจัดทำรางวัลให้นักเรียนที่เรียนดีและประพฤติดี
8. การสอนครูควรมีการเล่านิทานที่มีคติสอนใจ ประกอบ

¹ กรมการศาสนา, กองศาสนศึกษา, ฝ่ายศาสนสถานศึกษา, เอกสารเกี่ยวกับการสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523,

การสอน

9. ครูควรจัดการ เรียนการสอนแบบแบ่งกลุ่มย่อย
10. จัดสื่อการสอนที่เหมาะสมกับบทเรียนให้แก่เด็ก
11. ควรใช้วิธีสอนแบบเล่นปนเรียน
12. ควรใช้วิธีสอนแบบสร้างบทบาทสมมติ
13. ควรมีกิจกรรมพิเศษเสริมในห้องเรียน เช่น การร้องเพลง
ปรากฏการณ์ ทอผ้าแข่งขันกัน ฯลฯ
14. ควรสอนให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น
15. จัดทัศนศึกษาเป็นบางโอกาส
16. ครูควรรักษาเวลาและหน้าที่ของตนด้วยจิตสำนึกอยู่เสมอ

การเรียนการสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์แม่จะเป็นการศึกษาทางด้านหลักธรรมและศาสนาเป็นหลัก แต่ถ้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างเคร่ง
เครียดมุ่งเฉพาะทางด้านวิชาการอย่างเดียวไม่ได้ผลเพราะนักเรียนส่วนใหญ่ได้ศึกษา
วิชาวิทยาศาสตร์และศีลธรรมในโรงเรียนตามปกติอยู่แล้วย่อมเกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้น
การให้นักเรียนได้มีการเรียนด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวย่อมเป็นสิ่งดึงดูดใจให้
นักเรียนสนใจและศึกษาวิทยาศาสตร์และศีลธรรมด้วยความสนุกและเกิดผลดี

การวัดและประเมินผล โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์มีระบบ
การสอนและการวัดผล เช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป การวัดผลการศึกษาที่ปฏิบัติกันอยู่ใน
โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มี 2 อย่างคือ การวัดความรู้ ความเข้าใจและการวัด
การกระทำที่แสดงออกทางพฤติกรรม¹
การวัดความรู้ความเข้าใจที่ชักันอยู่ทั่วไปได้แก่การใช้ข้อสอบแบบ
ต่าง ๆ ทั้งปรนัยและอัตนัย โดยมีวัตถุประสงค์จะทราบถึงความรู้ความเข้าใจในบทเรียน

¹พระมหาณรงค์ จิตฺตโสภโณ, "การวัดผลการศึกษา," ใน เอกสารเกี่ยวกับการ
การสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ทั่วราชอาณาจักร ประจำปี 2523,
หน้า 49.

และเป็นแบบที่โชกมันมากที่สุด ในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย¹

ส่วนการวัดผลทางด้านการแสดงออกทางพฤติกรรมนั้น เป็นสิ่งที่ทางโรงเรียนจะต้องติดตามพฤติกรรมของนักเรียน เมื่อเรียนวิชาทางศาสนาไปแล้ว จะมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้นหรือไม่ การวัดผลค่านี้นี้จึงเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ซึ่งทางโรงเรียนได้ใช้วิธีการหลายอย่างในการจูงใจให้นักเรียนประพฤติดี เช่น การชี้ให้เห็นตัวอย่างที่ดี การทำแบบอย่างที่ดี และการยกย่องชมเชยผู้ที่มีความประพฤติดีให้ปรากฏ เหล่านี้เป็นต้น

โดยทั่วไปโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยได้จัดให้มีการสอบวัดผลปีละ 2 ครั้ง คือสอบวัดผลกลางปี ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียนและกำหนดสอบไล่วัดผลประจำปีภายในสัปดาห์ที่ 4 ของเดือนมกราคม ส่วนข้อสอบนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละโรงเรียน เช่นโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่เป็นสาขาของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย ใช้ข้อสอบของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย

การประเมินผลใช้ระบบร้อยละ แต่ละวิชาคะแนนเต็ม 100 คะแนน โดยทางกรมการศาสนาได้กำหนดเกณฑ์การประเมินผลไว้ ดังนี้คือ

คะแนนต่ำกว่า 50 คะแนน	- ไม่นาน
51 คะแนนขึ้นไป	- ผ่าน
70 - 80 คะแนน	- ดี
80 - 100 คะแนน	- ดีเยี่ยม ²

การจบการศึกษาแต่ละระดับ นักเรียนจะได้รับประกาศนียบัตรรับรองจากกรมการศาสนา (ดูภาคผนวก) ซึ่งทางโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทุกแห่งได้จัดพิธีมอบประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละระดับเป็นประจำทุกปี และถือเป็นกิจกรรมสำคัญของโรงเรียน

¹พระมหาณรงค์ จิตฺตโสภโณ, "การวัดผลการศึกษา".

²เอกสารกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย.

สรุป คำนหลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวัด
 อาทิตยในปัจจุบัน หลังจากที่กรมการศาสนาได้เข้ามากำหนดรูปแบบและวางหลักเกณฑ์
 ต่าง ๆ เพื่อความเป็นเอกภาพและไ้มาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศนั้น จึงได้กำหนดให้
 กระทรวงการเรียนการสอนทั้งหลักสูตร การเปิดเปิดโรงเรียน การวัดประเมินผล ผู้สอน
 การเรียนการสอน รวมตลอดจนถึงการจัดกิจกรรมพิเศษ (ซึ่งจะไ้กล่าวในตอนที่ไป)
 มีลักษณะเดียวกัน ดังนั้นตั้งแต่ พ.ศ. 2522 กรมการศาสนาจึงกำหนดให้โรงเรียนพุทธศาสนา
 วัดอาทิตยให้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาบังคับกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่ง
 ประกอบคว้วิชาบังคับ 3 วิชาด้วยกัน คือวิชาธรรม วิชาประวัติพระพุทธศาสนา และ
 พุทธศาสนพิธี ส่วนการจัดชั้นเรียนนั้นในขณะนี้โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยไ้โดยทั่วไป
 แบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ ระดับต้น ระดับกลาง ระดับสูง และระดับปลายหรือระดับสูง
 พิเศษ รั้บนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - ระดับมหาวิทยาลัย แต่โรงเรียนจะเปิดสอน
 ระดับไ้บางนั้นให้เป็นไปตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น ลักษณะสำคัญของการเรียน
 การสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยนั้นสามารถแบ่งออกไ้เป็นสองลักษณะคือ การ
 เน้นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยจะต้งจัดให้นักเรียนมี
 กิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอนในภาคทฤษฎี ปัจจุบันจึงถือว่ากิจกรรมในโรงเรียน
 พุทธศาสนาวัดอาทิตยเป็นสิ่งสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นการพัฒนาผู้เรียนในค้ันต่าง ๆ
 แล้วยังเป็นสิ่งดึงดูดใจให้เด็กและเยาวชนเข้าไปอยู่ใกล้ชิดกับพระสงฆ์และวัดมากขึ้น ซึ่ง
 จะไ้กล่าวรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก้ันกิจกรรม เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่อยู่ในวัยกำลังเจริญเติบโต
 ทั้งค้ันร่างกาย กำลังความคิด สติปัญญา ตลอดจนความต้งการแสดงออกซึ่งความสามารถ
 ตามความถนัดของแต่ละบุคคล ดังนั้นการให้การศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย
 จึงมิไ้เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับทางศาสนาเท่านั้น แต่ไ้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อ
 ให้นักเรียนเลือกเรียนตามความสมัครใจ ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้เป็นสิ่งหนึ่งที่ดึงดูดใจให้คน
 กลุ่มนี้หันไปเข้าวัด กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดไ้ให้นักเรียนทุกกิจกรรมไ้สอดคล้อง
 ค้านิยม อุดมการณ์ คุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปทุกส่วน¹ การเปิดสอนวิชาเลือกซึ่งถือ

¹ทวีป อภิสัทธี, "จะให้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจไ้ไ้อย่างไร," นิตรกร 27 (31
 มีนาคม 2528): 50.

เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรแก่นักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์นั้น นอกเหนือจากการเรียนวิชาบังคับคือพระพุทธศาสนาแล้ว "ยังเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม และยังเป็นการฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น¹ เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ตามภาคต่าง ๆ ได้เปิดสอนวิชาเลือกตามความเหมาะสมของแต่ละภาค

กิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์มุ่งให้นักเรียนได้แสดงออกมากที่สุดทั้งทางด้านวิชาการ ด้านความสามารถส่วนบุคคล ด้านคุณธรรมต่าง ๆ ฯลฯ วิชาที่นิยมจัดให้เป็นวิชาเลือกได้แก่ วาดศิลป์ การโต้วาที อภิปราย การเสวนาธรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ศิลปะการป้องกันตัว ศิลปะหัตถกรรม กีฬาประเภทต่างๆ² เป็นต้น

จากการสังเกตและสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในกรุงเทพมหานคร มีลักษณะการจัดกิจกรรม 3 ประเภทคือ

1. กิจกรรมในวัดสำคัญทางศาสนา เพื่อให้ให้นักเรียนมีความเข้าใจในวิชาการที่เรียนมา³ สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาได้ เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา ฯลฯ กิจกรรมที่จัดได้แก่ การเวียนเทียน การฟังเทศน์ การจัดโต๊ะหมู่บูชา การจัดนิทรรศการและอภิปราย การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันสวดมนต์หมู่ ฯลฯ

2. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมมุ่งฝึกให้นักเรียนมีความเสียสละ รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ มีความสามัคคี กิจกรรมที่จัดในวันสำคัญ ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันแม่ วันเด็ก วันขึ้นปีใหม่ ฯลฯ กิจกรรมที่นักเรียนร่วมกันทำได้แก่ การแจกสิ่งของในชุมชน เยี่ยมคนชรา เด็กพิการ⁴ ฯลฯ

¹พระมหาไชยา อริยธโช, "กิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์," หน้า 51.

²เรื่องเดียวกัน.

³พระครูสมุทรเศรษฐกิจ สมานิต, "ความเป็นมา," ใน อนุสรณ์ พอ.นป. ปีการศึกษา 2526 (กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2527), หน้า 52.

⁴พระมหาไชยา อริยธโช, หน้า 51.

3. กิจกรรมทางค่านิเทศการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งทดสอบความรู้ความเข้าใจในวิชาที่นักเรียนได้ศึกษามา ส่วนใหญ่เป็นการแข่งขันตอบปัญหาทางธรรมะ การเล่านิทานธรรมะ แข่งขันการอ่านพระไตรปิฎก ประกวดมารยาทไทย การจัดทำวารสารเผยแพร่และส่งเสริมศีลธรรมของโรงเรียน เช่น วารสารร่มฉัตรของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยาคาร ราชสาร ของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยาคาร ธีวาส วารสารเพื่อนใจ ของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยาคาร

และจากการประชุมสัมมนาผู้บริหารระดับผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ๗ วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2527 ได้พิจารณาเรื่องแนวทางการจัดกิจกรรมของนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ได้กำหนดประเภทและการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้คือ

(1. การฝึกศาสนพิธีภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ได้แก่การแข่งขันตอบปัญหาธรรม-ศาสนพิธี การประกวดอ่านพระไตรปิฎก การประกวดสวดมนต์หมู่ การประกวดอ่านทำนองเสนาะ-สรภัญญะ การจัดประกวดจัดศาสนพิธีทางพุทธศาสนา การฝึกมารยาทไทย การฝึกสมาธิ การประกวดจัดโต๊ะหมู่

2. การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อนักเรียนและบุคคลทั่วไป ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ได้แก่ การเวียนเทียน ฟังปาฐกถาธรรม การแห่เทียนหล่อเทียนถวายผ้าอาบน้ำฝน การถวายผ้ากฐิน ตามโอกาสอันควร

3. กิจกรรมพิเศษในวันสำคัญทางราชการ ได้แก่ วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันแม่ วันปิยมหาราช วันสงกรานต์ วันเด็ก วันขึ้นปีใหม่ กิจกรรมที่ปฏิบัติ ได้แก่ การแสดงกตัญญูทวดทวด การให้นักเรียนฟังธรรมเพื่อตั้งต้นทำความดี การแลกเปลี่ยนของขวัญ ฯลฯ

4. การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น การเยี่ยมคนป่วย คนชรา เด็กพิการ การปลูกต้นไม้ การรักษาความสะอาดบริเวณวัด โรงเรียน และที่สาธารณะอื่น ๆ การไปแจกสิ่งของช่วยเหลือในถิ่นทุรกันดาร และอื่น ๆ

5. การฝึกค่านิยมศิลปะ ได้แก่ การสนทนาธรรม การอภิปราย การปาฐกถา การโต้วาที การกล่าวสุนทรพจน์ การบรรยายหัวข้อธรรม

6. การส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ได้แก่ เกษตรกรรม การจักสาน เย็บปัก ถักทอ การซ่อมบำรุงเครื่องมือเครื่องใช้ การเปิดสอนวิชาชีพภาคพิเศษที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

7. งานด้านศิลปะและวรรณศิลป์ ได้แก่ การจัดทำจุลสาร อนุสาร วารสารของโรงเรียน การประกวดเรียงความ ร้อยกรอง ประกวดกลอน คำขวัญ ด้านจิตรศิลป์ เช่น การส่งเสริมวาดภาพทางศาสนา ปรีชาธรรม การจักดอกไม้ ฯลฯ

8. ด้านการแสดงออก ได้แก่ นาฏศิลป์ชาย-หญิง การแสดงละครธรรมะ-อิงธรรมะ ศิลปินพื้นบ้าน กนตรีสากล-ไทยพื้นบ้าน

9. การจัดห้องจริยศึกษา ห้องโสต ได้แก่ การจัดห้องสมุดแบบจริยศึกษา การฉายวีดิโอส่งเสริมศีลธรรม การจัดนิทรรศการทางศาสนา

10. การทัศนศึกษา ได้แก่ การไปชมสถานที่สำคัญทางศาสนา การเข้าร่วมฟังโอวาทจากผู้นำทางพุทธศาสนา การนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดี และสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

11. การส่งเสริมการออกกำลังกาย การเล่นกีฬา การแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ ตามความเหมาะสม¹

สรุป จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาตินั้น มีอยู่หลายลักษณะทั้งที่เป็นกิจกรรมทางศาสนาโดยตรง และกิจกรรมที่ฝึกหัดให้นักเรียนได้แสดงออกในต่าง ๆ ซึ่งจากการประชุมสัมมนาเพื่อพิจารณาจัดทำแนวทางการเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาตินั้น ได้มีการกำหนดประเภทและการจัดกิจกรรมไว้หลายประการด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้เข้ามาใช้เวลาว่างให้เกิด

¹รายงานผลการประชุมสัมมนาเรื่อง แนวทางการจัดกิจกรรมของนักเรียน โรงเรียนพุทธศาสนาวินาติย์ ณ วัดพระศรีวิฑนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก วันที่ 4-6 กรกฎาคม 2527. (อัคราเนนา)

ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์และพัฒนาตนเองไปตามแนวทางที่ถูกคอง จึงอาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จประการหนึ่งของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะจัดกิจกรรมที่สนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

กานความร่วมมือที่ไกรบี

สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยของวัดต่าง ๆ ในอดีตนั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือ 3 ประการเป็นสำคัญคือ จำนวนเด็กมากเพียงพอความร่วมมือของพระ และมีสถานที่เรียน¹ โรงเรียนก็เปิดสอนได้ แต่มีใคจำนวนนักเรียนน้อย หากพระผู้สอนหรือไม่มีสถานที่เรียนในปีนั้นโรงเรียนก็ต้องปิดไป ลักษณะการเปิดปิดโรงเรียนจึงไม่แน่นอน ซึ่งสภาพเช่นนี้ในปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย² เช่นในปีการศึกษา 2528 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยในกรุงเทพมหานครที่ต้องปิดกิจการไป ได้แก่ โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัดเทพนารี โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัดเจ้ามูล โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยวัดสุยพุกฎมาลา เหล่านี้เป็นต้น ดังนั้นหากจะพิจารณาการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย ซึ่งเป็นหน่วยงานอีกรูปแบบหนึ่งของวัดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นเป้าหมายสำคัญแล้ว หน่วยงานนี้จำเป็นต้องไกรบีความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนประเภทนี้ตั้งอยู่ได้ ความร่วมมือที่โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยไกรบีจากฝ่ายต่าง ๆ ในปัจจุบันคือ

1. วัดและคณะสงฆ์ โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยเป็นกิจการของวัด ดังนั้นการดำเนินงานจำเป็นต้องไกรบีความร่วมมือจากพระสงฆ์ในวัดนั้น ๆ ด้วยความสมัครใจและเสียสละ ตั้งแต่เจ้าอาวาสลงมา ซึ่งปัจจุบันการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตยของวัดจะต้องไกรบีความเห็นชอบจากเจ้าอาวาส กล่าวคือ การดำเนินงาน

¹ ประชาชาติรายสัปดาห์ 2, หน้า 38.

² สัมภาษณ์ อานาจ ชื่อสัจย์, เจ้าหน้าทีการศาสนา กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา, 18 พฤศจิกายน 2528.

งานของโรงเรียนต้องอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าอาวาส¹ ทั้งนี้เนื่องจากที่ย่านนั้นมีโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์จำนวนไม่น้อยที่จัดตั้งขึ้นโดยเจ้าอาวาสไม่มีส่วนรู้เห็น ไม่เห็นค้ำหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์หรือประโยชน์ของโรงเรียน จึงไม่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนต้องล้มเลิกไป

2. กรมการศาสนา ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์ของวัดต่าง ๆ ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการศาสนา ซึ่งปัจจุบันมีโรงเรียนที่เข้าสังกัดกรมการศาสนาแล้ว 413 โรงเรียน โดยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร 42 โรงเรียน² ทั้งค่านงบประมาณปีละ 1,500,000 บาท ค่านหลักสูตร ค่านการจัดอบรมผู้บริหาร ผู้สอนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์ ตลอดจนการจัดพิมพ์เอกสารต่าง ๆ เช่นประมวลการสอน แบบเรียนวิชาศาสนา ฯลฯ เพื่อใช้ในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์ทั่วประเทศ ซึ่งการพัฒนาโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์เป็นโครงการหนึ่งในแผนงานพัฒนาทางสังคมของกรมการศาสนา³ ลักษณะของการให้ความช่วยเหลือมีทั้งร่วมดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน ตรวจเยี่ยมโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์ ให้คำแนะนำปรึกษาและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นสื่อกลางประสานงานระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์⁴

3. โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์ การให้ความร่วมมือช่วยเหลือระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์ในรูปของศูนย์กลางศูนย์กลางผู้สัมพันธ์โรงเรียน

¹สนั่น ไชยยานุกุล, "ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการกับโรงเรียนพุทธศาสนา," ใน ประมวลผลการสัมมนาในงานประชุมสัมมนาพระภิกษุผู้บริหารและผู้แทนนักเรียนพุทธศาสนาวินาศิกย์ทั่วประเทศ พ.ศ. 2522, หน้า 28.

²สถิติจากกองศาสนศึกษา กรมการศาสนา.

³กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศาสนา, รายงานการศาสนาประจำปี 2523 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2524), หน้า 92.

⁴สัมภาษณ์ อำนาจ ชื่อสัจย์, 18 พฤศจิกายน 2528.

พุทธศาสนาวินิจฉัย ซึ่งจัดขึ้นเมื่อพ.ศ. 2521¹ โดยความริเริ่มของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัฑฒนบุรี กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ ความร่วมมือ การประสานงานร่วมกันระหว่าง
นักเรียน พอ. และสาธุชนทั่วไป
2. เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นระหว่างกันและกัน
3. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกัน
4. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. เพื่อส่งเสริมการประกอบกิจกรรมร่วมกัน
6. เพื่อส่งเสริมชื่อเสียงสถาบันพุทธศาสนาวินิจฉัย
7. เพื่อความสามัคคีและเสริมสร้างพลังในการเผยแพร่มโนธรรม
พระพุทธศาสนารวมกัน²

การดำเนินงานของศูนย์กลางผูกสัมพันธ์โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย (นส.พอ.) มีเป้าหมายในการบริหารค่านักศึกษาและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมทั่วไป คณะกรรมการของศูนย์กลางฯ ประกอบด้วย พระครูบริหารจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครหมุนเวียนกันทำหน้าที่ โครงการที่ศูนย์กลางฯ ได้ริเริ่มในปี พ.ศ. 2526 ได้แก่ โครงการอบรมผู้นำเยาวชน โครงการสร้างความเป็นเอกภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยทั่วกรุงเทพมหานคร โครงการกีฬาสัมพันธ์ โครงการเชื่อมสัมพันธ์ พอ. ทั่วประเทศ โครงการสัปดาห์ส่งเสริมการศึกษาพระพุทธรูปพุทธศาสนาวินิจฉัย³ จึงนับว่าความร่วมมือกันในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการส่งเสริมกิจการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยให้เจริญก้าวหน้าและมั่นคงมากขึ้น

4. อื่น ๆ ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้วัดหรือภายในวัด ได้ให้การสนับสนุนค่านักศึกษาสถานที่ ค่านครุอาจารย์สอนวิชาพิเศษ ฯลฯ จากผู้ปกครองหรือผู้มี

¹พระมหาสาราญ อุดมวโร, "ประวัติความเป็นมาของศูนย์กลางผูกสัมพันธ์โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย," สัปดาห์ส่งเสริมการศึกษาโรงเรียนพระพุทธรูปพุทธศาสนาวินิจฉัย, หน้า 10.

²เรื่องเดียวกัน.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 12-13.

ส่วนเกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือในรูปแบบของศูนย์กลางผู้ปกครอง คณะกรรมการที่ปรึกษา และผู้มีจิตศรัทธาทัวไปให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน อุปกรณ์ วัสดุในการจัดกิจกรรม ของโรงเรียน ฯลฯ

สรุป กิจกรรมโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้นตั้งอยู่ได้โดยอาศัยความร่วมมือของ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้สอน ผู้เรียนและผู้สนับสนุน สำหรับการสนับสนุนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้น แบ่งออกได้เป็นการสนับสนุนจากทางราชการได้แก่กรมการศาสนา ได้ให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้ง การกำหนดรูปแบบ หลักสูตร และงบประมาณในการดำเนินงาน และการสนับสนุนจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธาทัวไป นอกจากนี้ความร่วมมือช่วยเหลือกันระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย โดยมีศูนย์กลางผู้สัมพันธ์ พอ. เป็นผู้ประสานงานในการให้ความช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเผยแพร่กิจการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้นตั้งอยู่ได้ด้วยความศรัทธาจากหลายฝ่ายที่กล่าวมาแล้ว และความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้นขึ้นอยู่กับความร่วมมือช่วยเหลือกันอย่างจริงจังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 5 ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในปัจจุบัน

ปัจจุบันแม้ว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย จะได้มีการปรับปรุงด้านต่างๆ ให้มีรูปแบบและมาตรฐานใกล้เคียงกันก็ตาม แต่สภาพปัญหาบางอย่างก็ยังคงมีอยู่ จากการประชุมพิเศษเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2527¹ ผู้เข้าร่วมประชุมได้แก่พระอาจารย์หรือครูจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในกรุงเทพมหานคร และนนทบุรี เช่น วัดควนคิงฆาราม วัดชลประทานรังสฤษฎ์ วัดประยุรวงศาวาส วัดราชคฤห์ ฯลฯ การประชุมครั้งนี้ได้สรุปปัญหาและอุปสรรค

¹เอกสารการประชุมพิเศษเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสุวรณาราม, วันที่ 21 มิถุนายน 2527. (เอกสารอัครีสำเนา)

ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ไว้ดังนี้คือ

1. หลักสูตรการเรียนการสอนไม่เหมาะสม มีเนื้อหาวิชาซ้ำซาก ทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย
2. บุคลากรไม่มีประสบการณ์ ขาดความชำนาญในการเรียนการสอน ไม่ทันต่อเหตุการณ์
3. ผู้ปกครองนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือโดยไม่เอาใจใส่ต่อการเรียนของเด็ก ไม่สนใจต่อการขาดเรียนของเด็ก
4. ขาดการเหลียวแลจากผู้ใหญ่ของทางบ้านเมืองและทางคณะสงฆ์ โดยเฉพาะทุนในการดำเนินงาน
5. นักเรียนไม่จริงจังต่อการเรียน เช่น เห็นเพื่อนเรียนก็มาเรียนตามเพื่อน หรือมาเรียนเพราะผู้ปกครองให้เรียน
6. นักเรียนมีกิจกรรมที่โรงเรียนสามัญมาก เช่น ซ้อมกีฬา คณิตฯ ฯลฯ
7. หลายฝ่ายไม่เห็นคุณค่า มองข้ามคุณค่าของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เช่น เรียนแล้วไม่สามารถจะนำประกาศนียบัตรไปสมัครงานได้
8. ขาดเงินในการดำเนินงาน เช่น ไม่มีเงินที่จะซื้ออุปกรณ์การศึกษา
9. ขาดบุคลากร ครูอาจารย์มีน้อย ไม่เพียงพอแก่การสอน ฯลฯ
10. การเปิดฝึกโรงเรียน การสอนวัดผลกลางปี ปลายปี แต่ละโรงเรียนไม่ตรงกัน ต่างก็เอาแต่ความสะดวกเป็นประการสำคัญ

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในปัจจุบันประสบอุปสรรคในการจัดการศึกษาอันเนื่องมาจากสาเหตุใหญ่ สรุปได้ 4 ประการคือ หลักสูตร ผู้สอนและผู้เรียน เงินทุน และความร่วมมือที่ไ้รับและจากการสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ จากผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาประเภทนี้พบว่าปัญหาสำคัญที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในกรุงเทพมหานคร ดังนี้คือ

1. ปัญหาการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดผู้ที่จะไปประสานงานข้างนอกคือไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่โดยตรง พระเจ้าหน้าที่ประจำที่ทำงานในสำนักงานก็มีจำนวนน้อย แต่ปริมาณงานมาก

2. ปัญหาการเรียนการสอน ปรากฏว่าในบางโรงเรียน เช่นโรงเรียน พุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ แม้จะมีอุปกรณ์การเรียนการสอน ประกอบวิชาพระพุทธศาสนา เช่น รูปภาพ สไลด์ ภาชนะ แต่ใช้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจาก อุปกรณ์ดังกล่าวนั้นนักเรียนได้เคยพบเห็นในโรงเรียนสามัญตามปกติอยู่แล้ว ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย¹ นอกจากนั้นวิธีการสอนของครูซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ มักสอนเน้นทางค่านิยม วิชาการเสียเป็นส่วนมาก และใช้วิธีการบรรยายมากกว่าวิธีการสอนแบบอื่น ๆ จึงทำให้ผู้เรียน ขาดความสนใจในบทเรียน

3. ปัญหาค่านักเรียน การติดตามผลนักเรียนทำได้ยากเนื่องจากนักเรียน มาเรียนที่โรงเรียนเพียงอาทิตย์ละ 1 วัน จึงไม่ทราบว่าตลอดเวลา 6 วันนั้นนักเรียนได้นำ สิ่งที่เรียนไปประพฤติปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

4. ปัญหาค่านสถานที่ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดสถานที่ในการปฏิบัติ ศาสนกิจอย่างแท้จริง เนื่องจากมีเฉพาะห้องเรียน แต่ขาดห้องปฏิบัติธรรม และบางแห่งสถานที่ ยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร

5. ปัญหาค่านความร่วมมือจากผู้ปกครอง ผู้ปกครองให้ความร่วมมือน้อยมาก โดยเฉพาะการควบคุมเด็กให้มาเรียน บางครั้งผู้ปกครองก็มาดูระบบการเรียนการสอน และ เมื่อเห็นว่าเด็กเล่นและซนเกินไปก็มักจะถอนตัวออกไป และบางครั้งผู้ปกครองก็ให้นักเรียนหยุด เรียนเพื่อเตรียมตัวสอบเรียนต่อ ฯลฯ

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในปัจจุบันมี ลักษณะไม่แตกต่างจากปัญหาที่พบในอดีตมากนัก คือ

1. ปัญหาที่เกิดจากความไม่พร้อมในการดำเนินงานของทางโรงเรียน ซึ่ง ได้แก่ขาดเงินทุนในการสนับสนุน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ความพร้อมค่านอาคารสถานที่
2. ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้เรียน ได้แก่ความสนใจและความตั้งใจของผู้เรียน
3. ปัญหาที่เกิดจากความร่วมมือสนับสนุน ได้แก่ ความร่วมมือจากผู้ปกครอง

¹สัมภาษณ์พระมหาบัณฑิต สุภาจาโร, เลขาธุการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ, 31 มกราคม 2528.

หรือบุคคลภายนอก จากทางราชการ ตลอดจนคณะสงฆ์ระดับสูง

ปัญหาเหล่านี้อาจจะเนื่องมาจากหลายฝ่ายยังไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์มากนัก เพราะสิ่งที่โรงเรียนได้ถ่ายทอดและปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนนั้นเป็นลักษณะคุณค่าทางนามธรรม ได้แก่คุณธรรมและความประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ซึ่งในสภาพปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ได้ถูกละเลยมากขึ้น จึงปรากฏว่าหลายฝ่ายไม่ให้ความสำคัญช่วยเหลือโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์มากนัก ซึ่งปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นนั้นจะสามารถแก้ไขได้หากทุกฝ่ายมองเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง

2. ผลการวิเคราะห์

ในส่วนหลังของบทที่ 4 นี้ ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถามของครูและนักเรียนจำนวน 637 คน มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จะนำเสนอในตารางที่ 3-4

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

2.1 สภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ด้านการบริหาร
 ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านกิจกรรม และด้านความร่วมมือที่ได้รับตามความคิดเห็นของครู จะนำเสนอไว้ใน
 ตารางที่ 5-19

2.2 สภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ด้านการเรียนการสอน
 ด้านกิจกรรม และด้านความร่วมมือที่ได้รับ ตามความคิดเห็น
 ของนักเรียน จะนำเสนอไว้ในตารางที่ 20-34

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

3.1 ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ ด้านการบริหาร
 ตามความคิดเห็นของครู จะนำเสนอไว้ในตารางที่ 35

3.2 ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์กานหลักสุตร
การเรียนการสอน ค่านิยม และค่านิยม
ที่ได้รับ ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน จะนำเสนอ
ไว้ในตารางที่ 36

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์
ตามความคิดเห็นของครูและนักเรียน จะนำเสนอในรูปแบบเรียง

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3 สถานภาพของครู

สถานภาพ	จำนวน/คน (N = 284)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	265	93.31
หญิง	19	6.69
สถานภาพปัจจุบัน		
บรรพชิต	254	89.44
คฤหัสถ์	30	10.56
อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	15	5.28
20 - 30 ปี	211	74.30
31 - 41 ปี	39	13.73
41 - 50 ปี	9	3.17
50 ปีขึ้นไป	2	0.70
ไม่ตอบ	8	2.82

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
วุฒิการศึกษา		
วุฒิทางครูชั้นสูงสุด		
ป.กศ.	12	4.23
พ.กศ.	55	19.37
ป.กศ.สูง	17	5.99
พ.ม.	37	13.03
ปริญญาตรี	73	25.70
สูงกว่าปริญญาตรี	5	1.76
วุฒิทางกรรมชั้นสูงสุด		
นักกรรมตรี	6	2.11
นักกรรมโท	3	1.06
นักกรรมเอก	246	86.62
วุฒิทางบาลีชั้นสูงสุด		
ไม่มีวุฒิทางบาลี	41	14.44
ประโยค 1-2	19	6.69
ประโยค 3	40	14.08
ประโยค 4	67	23.59
ประโยค 5	35	12.32
ประโยค 6	30	10.56
ประโยค 7	8	2.82
ประโยค 8	7	2.46
ประโยค 9	7	2.46

สถานภาพ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
ประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์		
น้อยกว่า 2 ปี	57	20.10
2 - 4 ปี	125	44.01
5 - 7 ปี	68	23.94
8 - 10 ปี	14	4.93
นานกว่า 10 ปี	20	7.04
ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนสัปดาห์ละ		
1 - 3 ชั่วโมง	199	70.10
4 - 6 ชั่วโมง	63	22.81
7 - 9 ชั่วโมง	8	2.82
10 ชั่วโมงขึ้นไป	14	4.93
หน้าที่ในโรงเรียน		
สอน	188	66.20
บริหาร	15	5.28
ทำหน้าที่สอนและบริหาร	76	26.76
อื่น ๆ ...บริการและประชาสัมพันธ์	7	2.46

จากตารางที่ 3 แสดงว่าครูในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 284 คน ที่ตอบแบบสอบถามนั้น เป็นชาย 265 คน คิดเป็นร้อยละ 93.31 เป็นหญิง 19 คน คิดเป็นร้อยละ 6.69

ส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 89.44 เป็นบรรพชิต มีเพียงร้อยละ 10.56 เท่านั้นที่เป็นคฤหัสถ์ ครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 74.30 มีอายุระหว่าง 20-30 ปี อายุน้อยกว่า 20 ปี มีร้อยละ 5.28 และอายุ 50 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 0.70

ครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 25.70 มีวุฒิทางครูระดับปริญญาตรี ในด้านวุฒิทาง
 ธรรม ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 86.62 มีวุฒิระดับมัธยมศึกษา ส่วนวุฒิทางบาลี ครูร้อยละ
 23.59 มีวุฒิประโยค 4

ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 44.01 มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 2-4 ปี และมี
 จำนวนร้อยละ 4.93 เท่านั้นที่มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 8-10 ปี

ส่วนจำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติหน้าที่ของครูนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.10 ปฏิบัติ
 หน้าที่สัปดาห์ละ 1-3 ชั่วโมง จำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 2.82 ปฏิบัติหน้าที่ 7-9 ชั่วโมง

หน้าที่ในโรงเรียนของครูส่วนใหญ่ร้อยละ 66.20 ทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว
 รองลงมา ร้อยละ 26.76 ทำหน้าที่สอนและบริหาร

ตารางที่ 4 สถานภาพของนักเรียน

สถานภาพ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	104	29.46
หญิง	249	70.54
ระดับชั้นเรียน		
ระดับกลาง	250	70.82
ระดับสูง	103	29.18
ผลการเรียนในโรงเรียนสามัญ		
ดีมาก	24	6.80
ดี	157	44.47
ปานกลาง	154	43.63
พอใช้	18	5.10

ตารางที่ 4 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน/คน (N= 353)	ร้อยละ
ระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์		
น้อยกว่า 1 ปี	144	40.80
1 - 3 ปี	101	28.61
4 - 6 ปี	85	24.08
7 - 9 ปี	19	5.38
10 ปี	4	1.13
อาชีพของผู้ปกครองนักเรียน		
รับราชการ	125	35.41
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	21	5.95
ทำงานเอกชน	19	5.38
ค้าขาย	73	20.68
รับจ้าง	91	25.78
อื่น ๆ ... เกษตรกรรม	24	6.80
เหตุผลอันคับแรกที่เขาเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์		
สนใจศึกษาพระพุทศาสนา	87	24.65
ต้องการความรู้เพิ่มเติมในวิชาต่าง ๆ	145	41.08
ต้องการใช้เวลาว่างในวันหยุด	46	13.03
เป็นความประสงค์ของผู้ปกครอง	51	14.44
ตามเพื่อนมาเรียน	19	5.38
อยากมีเพื่อนต่างโรงเรียน	3	0.85
ไม่อยากทำงานบ้านในวันหยุด	2	0.57
อื่น ๆ	-	-

ตารางที่ 4 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
เหตุผลที่เลือกเข้าศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งนั้น ๆ เพราะ		
อยู่ใกล้บ้าน	112	31.73
สะดวกในการเดินทาง	66	18.69
มีเพื่อนเรียนอยู่ด้วย	34	9.63
มีพี่หรือน้องเรียนอยู่	23	6.52
ชอบบรรยากาศของสถานที่	12	3.40
เป็นความประสงค์ของผู้ปกครอง	65	18.41
เป็นศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนา		
วันอาทิตย์ที่มีชื่อเสียง	20	5.67
อื่น ๆ...อยู่ใกล้โรงเรียนปกติ	8	2.27
...ตองกาเรียนวิชาเสริม	9	2.55
...เคยมาทำบุญที่วัดนี้ประจำ	4	1.13

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่านักเรียนที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือเป็นหญิงร้อยละ 70.54 และเป็นชายร้อยละ 29.46

นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 70.82 เรียนอยู่ในระดับกลาง ส่วนระดับสูงมีร้อยละ 29.18

ในคําถามผลการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนสามัญเท่าที่ผ่านมาจะเห็นว่าร้อยละ 44.47 มีผลการเรียนอยู่ในระดับดี ส่วนร้อยละ 5.10 มีผลการเรียนอยู่ในระดับพอใช้

นักเรียนร้อยละ 40.80 มีระยะเวลาเรียนอยู่ในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์น้อยกว่า 1 ปี และมีเพียงร้อยละ 1.13 เท่านั้นที่มีระยะเวลาเรียนมานานเป็นเวลา 10 ปี

สำหรับอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน ร้อยละ 35.41 รองลงมาคือรับจ้างและ

ค่าขาย คิดเป็นร้อยละ 25.78 และ 20.68 ตามลำดับ

นักเรียน ร้อยละ 41.08 ให้เหตุผลในการเข้าเรียนในโรงเรียน
พุทธศาสนาวินิจฉัยว่าต้องการความรู้เพิ่มเติมในวิชาต่าง ๆ รองลงมาร้อยละ 24.65
เพราะสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา

และเหตุผลที่เลือกเข้าศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยแห่งนั้น ๆ นักเรียน
ส่วนใหญ่ร้อยละ 31.73 เลือกเพราะอยู่ใกล้บ้าน และมีส่วนน้อยจำนวนร้อยละ 3.40 เท่านั้น
ที่เลือกเพราะชอบบรรยากาศของสถานที่

ตอนที่ 2 สภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย

2.1 สภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ด้านการบริหาร ด้านหลักสูตร
การเรียนการสอน ด้านกิจกรรม และด้านความร่วมมือที่ได้อบรม ตาม
ความคิดเห็นของครู

2.1.1 ด้านการบริหาร

ตารางที่ 5 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการวางแผนการปฏิบัติงานของ
โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 284)	ร้อยละ
1. ทางโรงเรียนมีการกำหนดขั้นตอนการวางแผนการ ดำเนินงานไว้ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน		
(1) มีกำหนดชัดเจน	202	71.13
(2) มีแต่ไม่กำหนดชัดเจน	77	27.11
(3) ไม่มี	5	1.76

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 284)	ร้อยละ
2. ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการบริหารและการปฏิบัติงานของโรงเรียน		
(1) เข้าใจดี	183	64.44
(2) เข้าใจเฉพาะหน้าที่ที่ปฏิบัติเท่านั้น	97	34.16
(3) ไม่เข้าใจ	4	1.41
3. การดำเนินงานของโรงเรียนได้มีการประชุมชี้แจงเพื่อความเข้าใจตรงกันในการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ		
(1) ทุกสัปดาห์	18	6.34
(2) เดือนละ 1-2 ครั้ง	104	36.62
(3) ปีการศึกษาละ 1-2 ครั้ง	53	18.66
(4) ไม่กำหนดแน่นอน	100	35.21
(5) อื่น ๆ... เมื่อมีปัญหา	6	2.11
... เมื่อมีการจัดกิจกรรม	3	1.06

จากตารางที่ 5 ครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 71.13 เห็นว่าทางโรงเรียนมีการกำหนดขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานไว้ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของครูร่วมงาน และจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 1.76 เห็นว่าไม่มี และส่วนใหญ่ร้อยละ 64.44 มีความเข้าใจดีเกี่ยวกับระเบียบการบริหารและการปฏิบัติงานของโรงเรียน มีเพียงร้อยละ 1.41 เท่านั้นที่ไม่เข้าใจ

ส่วนการดำเนินงานของโรงเรียนนั้น ครูร้อยละ 36.62 ตอบว่า โรงเรียนได้มีการประชุมชี้แจงเพื่อความเข้าใจตรงกันในการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ เดือนละ 1-2 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 35.21 ตอบว่าไม่กำหนดแน่นอน

ตารางที่ 6 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. การกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรของโรงเรียน		
(1) กำหนดชัดเจน	129	45.42
(2) กำหนดไม่ชัดเจน	88	30.99
(3) ไม่ได้กำหนดไว้	67	23.59
2. การให้คำแนะนำหรืออบรมวิธีการสอนแก่ครูของโรงเรียน		
(1) แนะนำ	211	74.30
(2) ไม่ได้แนะนำ	73	25.70
3. ความร่วมมือของบุคลากรฝ่ายต่างๆของโรงเรียน		
(1) ทุกคนให้ความร่วมมือดี	168	59.16
(2) ให้ความร่วมมือดีเป็นบางคน	116	40.84
(3) ไม่มีใครให้ความร่วมมืออย่างดีเลย	-	-

จากตารางที่ 6 ครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 45.42 เห็นว่าโรงเรียนกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรไว้อย่างชัดเจน และจำนวนร้อยละ 23.59 เห็นว่าโรงเรียนไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของบุคลากรไว้ ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 74.30 ตอบว่าโรงเรียนให้คำแนะนำอบรมวิธีการสอนแก่ครู ในด้านความร่วมมือของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนนั้น ครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 59.16 เห็นว่าทุกคนให้ความร่วมมือดี

ตารางที่ 7 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการเงินของโรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. โรงเรียนได้รับทุนการดำเนินงานจาก		
(1) มูลนิธิของวัด	111	39.08
(2) มูลนิธิของเอกชน	26	9.15
(3) สมาคมการกุศล	26	9.15
(4) เงินบำรุงของวัด	71	25.00
(5) ธนาคาร ทางร้าน บริษัท ฯลฯ	96	33.80
(6) ผู้ปกครองบริจาค	142	50.00
(7) ผู้มีจิตศรัทธาบริจาค	205	72.18
(8) งบประมาณจากกรมการศาสนา	143	50.35
(9) คณะสงฆ์บริจาค	87	30.63
(10) ศิษย์เก่า	37	13.03
(11) อื่น ๆ	22	7.75
2. การเบิกจ่ายเงินของโรงเรียน		
(1) เครื่องครุภัณฑ์มาก	191	67.25
(2) ไม่เคร่งครัดมากนัก	87	30.63
(3) ไม่เคร่งครัดเลย	6	2.11
3. โรงเรียนใช้จ่ายเงินไปมากที่สุดด้าน		
(1) ค่าภัตตาหารเพล	41	14.44
(2) ค่าพาหนะ	24	8.45
(3) ค่าอุปกรณ์การสอน	76	26.76
(4) ค่าสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ	61	21.48
(5) ค่าตอบแทนครูอาจารย์พิเศษ	4	1.48
(6) ค่าใช้จ่ายในงานแจกประกาศนียบัตรประจำปี	72	25.35
(7) ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ	6	2.11

จากตารางที่ 7 ครูจำนวนร้อยละ 72.81 พบว่า โรงเรียนได้รับทุนดำเนินงานจากผู้บริจาค จำนวนร้อยละ 50.35 ทบว่าทุนในการดำเนินงานมาจากงบประมาณของกรมการศาสนา ร้อยละ 50.00 ทบว่าจากผู้ปกครองบริจาค

ในด้านการเบิกจ่ายเงินของโรงเรียนนั้น ครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 67.25 เห็นว่าเคร่งครัดรัดกุมมาก มีเพียงร้อยละ 2.11 ที่เห็นว่าโรงเรียนไม่เคร่งครัดเลย

ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 26.76 เห็นว่าโรงเรียนใช้จ่ายเงินด้านค่าอุปกรณ์การสอนมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 25.35 เห็นว่าใช้จ่ายเงินไปในงานแจกประกาศนียบัตรประจำปีมากที่สุด

ตารางที่ 8 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับ อาคาร สถานที่ อุปกรณ์ และการบริการของโรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. โรงเรียนมีอาคารสถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ าลา เพียงพอกับความต่องการใ้ส่อยหรือไม่		
(1) มีเพียงพอ	195	68.66
(2) ไม่เพียงพอ	89	31.34
2. อุปกรณ์การเรียนการสอนของโรงเรียน		
(1) มีมาก	9	3.17
(2) มีเพียงพอแก่ความต่องการ	88	30.99
(3) มีน้อย	125	44.01
(4) ขาดแคลน	62	21.83

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 284)	ร้อยละ
3. บริการที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ		
ตลอดมาคือ		
(1) ห้องสมุด	48	16.90
(2) อุปกรณ์กีฬา คนตรี	64	22.54
(3) ทุนการศึกษา	114	40.14
(4) รางวัลสำหรับนักเรียนในโอกาสต่าง ๆ	117	41.20
(5) บริการแนะแนว-แก้ปัญหาให้นักเรียน	78	27.46
(6) น้ำดื่มและห้องสุขาที่สะอาด	105	36.97
(7) สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	13	4.58
(8) อื่น ๆ... แจกอุปกรณ์การเรียน	5	1.76
... เลี้ยงอาหาร	2	0.70

จากตารางที่ 8 ครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 68.66 เห็นว่าโรงเรียนมีอาคารสถานที่
 โตะ เก้าอี้ ฯลฯ เพียงพอกับความต้องการ ในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนของโรงเรียน
 นั้น ครูร้อยละ 44.01 เห็นว่ามีน้อย และร้อยละ 30.99 เห็นว่า มีเพียงพอแก่ความต้องการ
 ส่วนบริการที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนอย่างสม่ำเสมอตลอดมานั้น ครูร้อยละ 41.20
 เห็นว่าได้แก่รางวัลสำหรับนักเรียนในโอกาสต่าง ๆ ร้อยละ 40.14 เห็นว่าได้แก่ทุนการ-
 ศึกษา และร้อยละ 36.97 เห็นว่าเป็นน้ำดื่มและห้องสุขาที่สะอาด

ตารางที่ 9 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปรับปรุงกิจการของโรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. การนำผลการสอบแต่ละครั้งมาปรับปรุงการเรียนการสอนของโรงเรียน		
(1) ปรับปรุง	235	82.75
(2) ไม่เคย	49	12.25
2. การส่งตัวแทนของโรงเรียนเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิยหรือการประชุมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา		
(1) ทุกครั้ง	183	64.44
(2) เป็นบางครั้ง	96	33.80
(3) ไม่เคยเข้าร่วมเลย	5	1.76
3. การนำข้อเสนอแนะจากการประชุมสัมมนาปรับปรุงกิจการของโรงเรียน		
(1) ปรับปรุงมาก	149	52.47
(2) ปรับปรุงน้อย	125	44.01
(3) ไม่ไ้ปรับปรุงเลย	10	3.52
4. การเชิญผู้ปกครองมาประชุมรับทราบเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียน		
(1) เคย	216	76.06
(2) ไม่เคย	68	23.94
5. การนำข้อเสนอแนะของผู้ปกครองหรือบุคคลภายนอกมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงโรงเรียน		
(1) เคย	233	82.04
(2) ไม่เคย	51	17.96

จากตารางที่ 9 ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 82.75 ทอมว่าโรงเรียนใ้ค่นำผลการสว้แต่ละครั้งมาปรับปรุงการเรียนการสอน ส่วนการส่งตัวแทนของโรงเรียนเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์หรือการประชุมเกี่ยวกับพระพุทธรศาสนาครูส่วนใหญ่ร้อยละ 64.44 ทอมว่า โรงเรียนส่งตัวแทนเข้าร่วมทุกครั้ง และส่วนใหญเห็นว้าโรงเรียนใ้ค่นำข้อเสนอแนะจากการประชุมสัมมนามาปรับปรุงกิจการของโรงเรียนมาก

ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 76.06 ทอมว่า โรงเรียนเคยเชิญผู้ปกครองมาประชุมรับทราบเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียน และเคยนำข้อเสนอแนะของผู้ปกครองหรือบุคคลภายนอกมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงโรงเรียน

ตารางที่ 10 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
วิธีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปทราบการดำเนินงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์		
(1) วิทยุ โทรทัศน์	42	14.79
(2) ประชาสัมพันธ์ผ่านนักเรียนหรือโรงเรียนต่างๆ	175	61.62
(3) วารสารหรือสิ่งพิมพ์ของโรงเรียน	96	33.80
(4) หนังสือพิมพ์ วารสาร หรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ	53	18.66
(5) ป้ายประกาศ	219	77.11
(6) ไม่มีการประชาสัมพันธ์	3	1.06
(7) อื่น ๆ...ประชาสัมพันธ์ผ่านพุทธศาสนิกทั่วไป	8	2.82

จากตารางที่ 10 ครูร้อยละ 77.11 . ทอมว่าโรงเรียนใ้ค่นำป้ายประกาศประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปทราบการดำเนินงานของโรงเรียน รองลงมาร้อยละ 61.62 เห็นว้าใ้ค่นำวิธีประชาสัมพันธ์ผ่านนักเรียนหรือโรงเรียนต่าง ๆ

2.1.2 คำนหลักสูตรการ เรียบการ รสอน

ตารางที่ 11 แสดงความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาศาสนา

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. ความเหมาะสมของหลักสูตรวิชาศาสนา		
(1) เหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์แล้ว	125	44.01
(2) เนื้อหามากเกินไป	20	7.04
(3) เนื้อหาน้อยเกินไป	15	5.28
(4) เนื้อหาซ้ำซ้อนกัน	79	27.82
(5) เนื้อหายังไม่เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และ กับของนักเรียน	59	20.77
(6) อื่น ๆ...	-	-
2. ความเหมาะสมของประมวลการสอนวิชาศาสนา		
(1) เหมาะสมดีแล้ว	108	38.03
(2) รายละเอียดสั้นและย่อเกินไป	34	11.97
(3) ภาษาที่ใช้อ่านเข้าใจยาก	39	13.73
(4) ตัวหนังสือไม่ได้นขนาดพอดีและไม่ชัดเจน	7	2.46
(5) รูปเล่มยังไม่กระชับรัด	25	8.80
(6) ขาดแบบฝึกหัดท้ายบท	84	29.58
(7) ไม่มีความคิดเห็นเพราะไม่ได้ใช้	18	6.34
(8) อื่น ๆ ...ควรปรับปรุง	11	3.87
3. การกำหนดเนื้อหาในการสอนวิชาศาสนายึดหลัก		
(1) หลักสูตร	191	67.25
(2) คู่มือหรือประมวลการสอน	160	56.34
(3) แบบเรียน	70	24.65

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 284)	ร้อยละ
(4) หนังสืออื่นที่เกี่ยวข้อง	148	52.11
(5) ประสบการณ์ของผู้สอน	186	65.49
(6) อื่น ๆ...ในทุกอย่าง	8	2.82

จากตารางที่ 11 ครูร้อยละ 44.01 เห็นว่าหลักสูตรวิชาศาสนามีความเหมาะสม
 ดีแล้ว รองลงมาร้อยละ 27.87 เห็นว่าเนื้อหาซ้ำซ้อนกัน ส่วนความเหมาะสมของ
 ประมวลการสอนวิชานั้น ครูร้อยละ 38.03 เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว รองลงมา
 ร้อยละ 29.58 เห็นว่ายังขาดแบบฝึกหัดท้ายบท

ในการกำหนดเนื้อหาในการสอนวิชานั้น ครูร้อยละ 67.25 ยึดหลักสูตร
 ร้อยละ 65.49 ยึดประสบการณ์ของตน ร้อยละ 56.34 ยึดคู่มือหรือประมวลการสอน
 และร้อยละ 52.11 ยึดหนังสืออื่นที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับวิธีสอน

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 284)	ร้อยละ
1. ความสม่ำเสมอในการเตรียมการสอน		
(1) เตรียมทุกครั้งที่สอน	250	88.03
(2) เตรียมเป็นบางครั้ง	34	11.97
(3) ไม่ได้เตรียม	-	-
2. วิธีสอนที่ครูใช้มากที่สุด		
(1) บรรยาย	197	69.37
(2) บรรยายประกอบการใช้อุปกรณ์	92	32.39
(3) อภิปราย	41	14.44
(4) ตั้งปัญหา	146	51.41
(5) เล่านิทานประกอบบทเรียน	159	55.99
(6) ฝึกปฏิบัติ	121	42.61
(7) บทบาทสมมติหรือแสดงละคร	34	11.97
(8) ยกเหตุการณ์ คำพังเพย สุภาษิต ฯลฯ เป็นตัวอย่างเปรียบเทียบ	110	38.73
(9) อื่น ๆ ... โต้ว่าที่	2	0.70

จากตารางที่ 12 ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 88.03 มีการเตรียมการสอนทุกครั้งที่สอน
ในค่านวิธีสอนนั้น ครูร้อยละ 69.37 ใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากที่สุด รองลงมา
จำนวนร้อยละ 55.99 ใช้การเล่านิทานประกอบบทเรียน และร้อยละ 51.41 ใช้วิธี
ตั้งปัญหา

ตารางที่ 13 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. การเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามหรือแสดง ความคิดเห็น		
(1) ทุกครั้งที่สอน	224	78.87
(2) เป็นบางครั้ง	54	19.01
(3) ไม่มี	6	2.11
2. การแนะนำให้นักเรียนไปค้นคว้าเพิ่มเติม		
(1) ทุกครั้งที่สอน	104	36.62
(2) เป็นบางครั้ง	170	59.86
(3) ไม่แนะนำให้แนะนำ	10	3.52
3. ความร่วมมือของนักเรียนในการเรียนการสอน		
(1) ให้ความร่วมมือดีมาก	120	42.25
(2) ให้ความร่วมมือก็เป็นบางคน	164	57.75
(3) ไม่ให้ความร่วมมือเลย	-	-
4. ในการสอนได้ปลูกฝังทัศนคติและนิสัยที่ดีให้แก่ แก่นักเรียนคือ		
(1) ความเป็นประชาธิปไตย	179	63.03
(2) ความรับผิดชอบ	207	72.89
(3) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	172	60.56
(4) ความสามัคคี	203	71.48
(5) ความเป็นผู้ใฝ่รู้	114	40.14
(6) ความมีเมตตาากรุณา	204	71.83
(7) ความมีเหตุผล	183	64.44
(8) ความกล้าหาญ	139	48.94

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
(9) ความกตัญญู	207	72.89
(10) ความรู้จักกาของเวลาและสิ่งต่าง ๆ	151	53.17
(11) รู้จักคิดพิจารณาแก้ปัญหาด้วยความฉลาด และรอบคอบ	145	51.06
(12) อื่น ๆ...ความมีระเบียบวินัย	10	3.52

จากตารางที่ 13 ในด้านการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 78.97 ตอบว่าได้เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามและแสดงความคิดเห็นทุกครั้งที่สอน ส่วนการแนะนำให้นักเรียนไปค้นคว้าเพิ่มเติมนั้น ครูร้อยละ 59.86 ตอบว่าทำเป็นบางครั้งเท่านั้น รองลงมาร้อยละ 36.62 ตอบว่าทุกครั้งที่สอน

ในการสอนนั้น ครูร้อยละ 72.89 ตอบว่าได้ปลูกฝังทัศนคติและนิสัยที่ดีแก่นักเรียนคือ ความรับผิดชอบและความกตัญญู รองลงมาได้แก่ ความมีเมตตากรุณา ความสามัคคี (ร้อยละ 71.83 และ 71.48 ตามลำดับ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 แสดงความถี่เห็นของครูเกี่ยวกับการวัดผลการเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. วิธีการวัดผลการเรียนของครู		
(1) ใช้ข้อสอบ	115	40.49
(2) ใ้คะแนนจากงานที่นักเรียนทำ	15	5.28
(3) สังเกตความประพฤติ	77	27.11
(4) ทดสอบอย่างประเภอบกัน เช่น ข้อสอบ งานที่ทำ ฯลฯ	167	58.80
(5) อื่น ๆ	1	0.35
2. นักเรียนไม่สามารถจบการศึกษาตามกำหนดเวลา เนื่องจากสาเหตุ		
(1) ขาดเรียนบ่อย	167	58.80
(2) ไม่ตั้งใจเรียน	61	21.48
(3) ข้อสอบยากจึงสอบไม่ผ่าน	7	2.47
(4) ขาดสอบ	44	15.49
(5) อื่น ๆ... เวลาเรียนไม่ครบ	5	1.76
3. นักเรียนใ้คะแนนสิ่งที่เรียนไปปฏิบัติ		
(1) ปฏิบัติมาก	123	43.31
(2) ปฏิบัติน้อย	158	55.63
(3) ไม่ใ้คะแนนไปปฏิบัติ	3	1.06

จากตารางที่ 14 ครูร้อยละ 58.80 ทอมว่ากรวัดผลการเรียนนั้นใช้วิธีการหลายอย่างประเภอบกัน เช่น ใช้ข้อสอบ ใ้คะแนนจากงานที่ทำ ฯลฯ รองลงมาจำนวนร้อยละ 40.49 ทอมว่าใช้ข้อสอบ

ในการที่นักเรียนไม่สามารถจบการศึกษาตามกำหนดเวลานั้น ครู
ร้อยละ 58.80 ตอบว่าเนื่องจากนักเรียนขาดเรียนบ่อย

ส่วนการนำสิ่งที่เรียนไปปฏิบัติกัน ครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 55.63 เห็นว่านักเรียน
นำสิ่งที่เรียนไปปฏิบัติน้อย

2.1.3 คำนึงกิจกรรม

ตารางที่ 15 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหน้าที่ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. อาจารย์ฝ่ายกิจกรรมของโรงเรียน		
(1) มี	248	87.32
(2) ไม่มี	36	12.68
2. คณะกรรมการนักเรียน		
(1) มี	254	89.44
(2) ไม่มี	30	10.56
3. การจัดกิจกรรมของโรงเรียนเป็นหน้าที่ของฝ่าย		
(1) คณะกรรมการบริหาร	30	10.56
(2) คณะกรรมการนักเรียน	15	5.28
(3) อาจารย์ฝ่ายกิจกรรม	43	15.14
(4) คณะกรรมการบริหารร่วมกับคณะกรรมการนักเรียน	53	18.66
(5) อาจารย์ฝ่ายกิจกรรมร่วมกับคณะกรรมการนักเรียน	72	25.35
(6) คณะครูและนักเรียนทุกคน	69	24.30
(7) อื่น ๆ...ผู้บริหาร	2	0.70

จากตารางที่ 15 ครูส่วนใหญ่ตอบว่าโรงเรียนมีอาจารย์ฝ่ายกิจกรรมและคณะกรรมการนักเรียน จำนวนสูงสุดร้อยละ 25.35 ตอบว่าการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเป็นหน้าที่ของอาจารย์ฝ่ายกิจกรรมร่วมกับคณะกรรมการนักเรียน

ตารางที่ 16 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการดำเนินการจัดกิจกรรมของ
โรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. การแจ้งให้นักเรียนทราบวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งของโรงเรียน		
(1) แจ้งให้ทราบทุกครั้ง	256	90.14
(2) แจ้งเป็นบางครั้ง	27	9.15
(3) ไม่เคยแจ้งเลย	1	0.35
2. ทางโรงเรียนเคยให้นักเรียนคิดริเริ่มและดำเนินการจัดกิจกรรม		
(1) เคย	239	84.15
(2) ไม่เคย	45	15.85
3. กิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดและนักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทุกครั้งคือ		
(1) การจัดงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	130	45.77
(2) การจัดงานวันสำคัญของทางราชการ	41	14.35
(3) การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์	60	21.13
(4) การฝึกงานวาทศิลป์	37	13.23
(5) แข่งขันตอบปัญหาธรรม-ศาสนา	87	30.63
(6) แข่งขันกีฬา	35	12.32
(7) การฝึกสมาธิ	48	16.90
(8) การฝึกหรือประกวดมารยาทไทย	59	20.77
(9) ทัศนศึกษานอกสถานที่	50	17.60
(10) งานมอบประกาศนียบัตรและใบประกาศการศึกษา	89	31.34
(11) ร่วมมือกันทุกกิจกรรมที่โรงเรียนจัด	192	67.61

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 284)	ร้อยละ
4. ในการจัดกิจกรรมทางโรงเรียนได้นักเรียน ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ		
(1) ทุกครั้งที่โรงเรียนจัดกิจกรรม	200	70.42
(2) เป็นบางครั้ง	81	28.52
(3) ไม่ได้เลย	3	1.06
5. การเปิดโอกาสให้นักเรียนจากโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์อื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรม		
(1) ทุกครั้งที่โรงเรียนจัดกิจกรรม	120	42.25
(2) ให้เข้าร่วมเฉพาะบางกิจกรรม	144	50.70
(3) ไม่ได้ให้เข้าร่วม	20	7.40

จากตารางที่ 16 ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 90.14 ทอบว่า ในการจัดกิจกรรมแต่ละ
ครั้งของโรงเรียนนั้นได้แจ้งให้นักเรียนทราบวัตถุประสงค์ในการจัดทุกครั้ง ส่วนในการ
ดำเนินการจัดกิจกรรม ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 84.15 ทอบว่าทางโรงเรียนเคยให้นักเรียน
คิดริเริ่มและดำเนินการจัดกิจกรรม และกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดและนักเรียนให้ความ
ร่วมมือเป็นอย่างดีนั้น ครูร้อยละ 67.61 ทอบว่าทุกกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัด

สำหรับการเปิดโอกาสให้นักเรียนจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ เข้า
ร่วมกิจกรรมนั้น ครูร้อยละ 50.70 ทอบว่าให้เข้าร่วมเฉพาะบางกิจกรรมเท่านั้น
รองลงมาร้อยละ 42.25 ทอบว่าให้เข้าร่วมทุกครั้งที่โรงเรียนจัดกิจกรรม

2.1.4 ด้านความร่วมมือที่ได้รับ

ตารางที่ 17 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. การดำเนินงานของโรงเรียนได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากหน่วยงาน		
(1) วัดและคณะสงฆ์	211	74.30
(2) โรงเรียนต่าง ๆ	80	28.17
(3) มหาวิทยาลัยสงฆ์	66	23.24
(4) กรมการศาสนา	127	44.72
(5) กรมการศึกษานอกโรงเรียน	9	3.17
(6) สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ	3	1.06
(7) สำนักงานคณะกรรมการประสานงานเยาวชนแห่งชาติ	12	4.23
(8) สมาคมหรือสถาบันทางพุทธศาสนาอื่นๆ	43	15.14
(9) สื่อมวลชน	25	8.80
(10) ธนาคาร ห้างร้าน บริษัท ฯลฯ	102	35.92
(11) ไม่มี	3	1.06
(12) อื่น ๆ... หน่วยงานที่โรงเรียนขอความช่วยเหลือ	12	4.22
2. ทางโรงเรียนมีการติดต่อกับทางราชการหรือไม่และเป็นไปในลักษณะใด		
(1) มี ได้รับความสะดวก	127	44.72
(2) มี ไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร	138	48.59
(3) ไม่มีการติดต่อ	19	6.69

จากตารางที่ 17 ครูร้อยละ 74.30 ทอมว่าการทำงานของโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากวัดและคณะสงฆ์ รองลงมาร้อยละ 44.72 ทอมว่าได้รับความช่วยเหลือจากกรมการศาสนา

และครูจำนวนสูงสุดร้อยละ 48.59 เห็นว่าทางโรงเรียนมีการติดต่อกับทางราชการแต่ไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร แตร้อยละ 44.72 เห็นว่าได้รับความสะดวกดี

ตารางที่ 18 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความร่วมมือของผู้ปกครอง และศิษย์เก่า

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. ความร่วมมือของผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนในการให้ความช่วยเหลือกิจการของโรงเรียน		
(1) ให้ความช่วยเหลือมาก	82	28.87
(2) ให้ความช่วยเหลือบ้าง	200	70.42
(3) ไม่ช่วยเหลือเลย	2	0.70
2. เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับนักเรียนทางโรงเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองทราบนั้นได้รับความร่วมมือในการแก้ปัญหาของนักเรียน		
(1) ให้ความร่วมมือทุกครั้ง	119	41.90
(2) ให้ความร่วมมือเป็นบางครั้ง	158	55.63
(3) ไม่ให้ความร่วมมือเลย	7	2.47
3. ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการทำงานของโรงเรียนจากศิษย์เก่า		
(1) ช่วยเหลือมาก	126	44.37
(2) ช่วยเหลือน้อย	156	54.93
(3) ไม่ช่วยเลย	2	0.70

จากการวางที่ 18 ด้านความร่วมมือของผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนในการให้ความช่วยเหลือกิจการของโรงเรียนนั้น ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 70.42 เห็นว่าให้การช่วยเหลือบ้าง และเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับนักเรียน ทางโรงเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองทราบนั้น ได้รับความร่วมมือในการแก้ปัญหาของนักเรียนจากผู้ปกครองเป็นบางครั้ง สำหรับความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนจากศิษย์เก่า นั้น ครูส่วนใหญ่ทอมว่า ได้รับความช่วยเหลือน้อย

ตารางที่ 19 แสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความต้องการความช่วยเหลือของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาภิทย

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. เมื่อโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาภิทยอื่น ๆ นั้น ได้รับความร่วมมือ		
(1) ได้รับความร่วมมือทุกครั้ง	224	78.87
(2) ได้รับความร่วมมือน้อย	60	21.13
(3) ไม่ได้รับความร่วมมือเลย		
2. ความต้องการให้ทางราชการช่วยเหลือโรงเรียนท่าน		
(1) ด้านบุคลากร	30	10.56
(2) ด้านวิชาการ	58	20.42
(3) ด้านรูปแบบการดำเนินงาน	20	7.04
(4) ด้านการเงิน	98	34.51
(5) ด้านค่าปรึกษาแนะนำ	31	10.92
(6) ด้านสถานที่	14	4.93
(7) ด้านการประชาสัมพันธ์	44	15.49
(8) อื่น ๆ ... ด้านอุปกรณ์การสอน	3	1.06

จากตารางที่ 19 ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 78.87 ทอมว่า เมื่อโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ นั้นได้รับความร่วมมือก็ทุกครั้ง ส่วนความต้องการให้ทางราชการช่วยเหลือโรงเรียนนั้น ครูร้อยละ 34.51 ทอมว่า ต้องการให้ช่วยเหลือด้านการเงิน รองลงมาต้องการให้ช่วยเหลือด้านวิชาการและด้านการประชาสัมพันธ์

2.2 สภาพของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้านการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมและด้านความร่วมมือที่ได้รับ ตามความคิดเห็นของนักเรียน

2.2.1 ด้านการเรียนการสอน

ตารางที่ 20 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความสนใจต่อวิชาพระพุทธศาสนา

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 284)	ร้อยละ
1. วิชาศาสนาที่นักเรียนให้ความสนใจและตั้งใจเรียนมากที่สุด		
(1) ประวัติพระพุทธศาสนา	183	51.84
(2) วิชาธรรม	46	13.03
(3) พุทธศาสนพิธี	25	7.08
(4) ธรรมภาคภาษาอังกฤษ	99	28.05
2. สาเหตุที่สนใจและตั้งใจเรียนมาก เพราะ		
(1) เป็นวิชาใหม่ที่ยังไม่เคยเรียนมาก่อน	42	11.90
(2) มีความรู้อยู่บ้างแล้วทำให้ตั้งใจเรียนมากขึ้น	116	32.86
(3) เป็นเรื่องที่มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	131	37.11
(4) เนื้อหาไม่ยากหรือซับซ้อนเรียนเข้าใจง่าย	34	9.63
(5) ประทับใจวิธีการสอนของครู	15	4.25
(6) อื่น ๆ...ต้องการรู้ศัพท์ภาษาอังกฤษ	15	4.25

จากการวางที่ 20 นักเรียนร้อยละ 51.84 ทอมว่าวิชาประวัติศาสตร์
 ศาสนาเป็นวิชาศาสนาที่นักเรียนให้ความสนใจและตั้งใจเรียนมากที่สุด รองลงมา จำนวน
 ร้อยละ 28.05 ทอมว่าวิชาธรรมภาคภาษาอังกฤษ สาขาที่นักเรียนสนใจและตั้งใจเรียน
 นั้น นักเรียนร้อยละ 37.11 ทอมว่าเพราะเป็นเรื่องที่มีประโยชน์สามารถนำไป
 ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และร้อยละ 32.86 เห็นว่ามีความรู้บางอย่างแล้วทำให้ตั้งใจเรียน
 มากขึ้น

การวางที่ 21 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาศาสนา

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 353)	ร้อยละ
1. เนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ศาสนาที่นักเรียนเรียนอยู่มี เรื่องราว		
(1) ตรงกับความต้องการทั้งหมด	92	26.06
(2) ตรงกับความต้องการในบางเรื่อง	250	70.82
(3) ไม่ตรงกับความต้องการเลย	11	3.12
2. นักเรียนคิดว่าเนื้อหาวิชาพุทธประวัติควรจะเป็น		
(1) ควรสอนให้มึรายละเอียดมากมายทุกตอน	150	42.49
(2) ควรสรุปเฉพาะใจความสำคัญๆ	113	32.01
(3) ควรมีรายละเอียดเฉพาะบางตอน	90	25.50
3. เนื้อหาวิชาธรรมสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน		
(1) ใช้ได้ทุกเรื่อง	134	37.96
(2) ใช้ได้เป็นบางเรื่องเท่านั้น	210	59.49
(3) ใช้ไม่ได้เลย	9	2.55

จากการวางที่ 21 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 70.82 เห็นว่าเนื้อหาวิชาประวัติ
 พุทธศาสนาที่นักเรียนเรียนอยู่มีเรื่องราวตรงกับความต้องการในบางเรื่อง และจำนวนสูง
 สุดร้อยละ 42.49 ที่เห็นว่าเนื้อหาวิชาพุทธประวัติควรสอนให้มึรายละเอียดมากมาย ทุกตอน
 ส่วนเนื้อหาวิชาธรรมนั้นนักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 59.49 เห็นว่าสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิต
 ประจำวัน เป็นบางเรื่องเท่านั้น

ตารางที่ 22 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับพุทธศาสนพิธีที่ปฏิบัติเป็นประจำ

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
พุทธศาสนพิธีที่นักเรียนปฏิบัติเป็นประจำคือ		
(1) พิธีสวดมนต์ไหว้พระ	275	77.90
(2) พิธีแผ่เมตตา	39	11.05
(3) พิธีทำบุญ	17	4.82
(4) พิธีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	32	9.07
(5) พิธีทำบุญตักบาตร	25	7.08
(6) อื่น ๆ ... ฝึกสมาธิ	4	1.13

จากตารางที่ 22 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 77.90 ตอบว่าพุทธศาสนพิธีที่ปฏิบัติเป็นประจำคือพิธีสวดมนต์ไหว้พระ ร้อยละ 4.82 ตอบว่าพิธีทำบุญ ส่วนร้อยละ 1.13 ตอบว่าฝึกสมาธิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 23 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอน

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
1. วิธีสอนที่ใ้หมากที่สุดคือ		
(1) บรรยาย	189	53.54
(2) บรรยายประกอบการใช้อุปกรณ์	29	8.22
(3) อภิปราย	31	8.78
(4) ทิ้งปัญหา	17	4.82
(5) เล่านิทานประกอบบทเรียน	21	5.95
(6) ฝึกปฏิบัติ	27	7.65
(7) บทบาทสมมติหรือแสดงละคร	2	0.57
(8) ยกเหตุการณ์ คำพังเพย สุภาษิต ฯลฯ เป็น ตัวอย่างเปรียบเทียบ	47	13.31
(9) อื่น ๆ ... จดแล้วอธิบาย	2	0.57
2. ในขณะที่เรียนนักเรียนมีโอกาสได้ซักถามหรือแสดง ความคิดเห็น		
(1) ทุกครั้งที่เรียน	137	38.81
(2) เป็นบางครั้ง	124	35.13
(3) ไม่มีโอกาส	92	26.06
3. นักเรียนได้ไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมสิ่งที่เรียน		
(1) ทุกครั้งที่เรียน	48	13.60
(2) เป็นบางครั้ง	228	64.59
(3) ไม่เคยเลย	77	21.81

จากตารางที่ 23 นักเรียนร้อยละ 53.54 ทอบว่าวิธีสอนที่ครูใ้หมากที่สุดคือถรรบรรยาย รองลงมาคือถรรยกเหตุการณ์ คำพังเพย สุภาษิต ฯลฯ เป็นตัวอย่างเปรียบเทียบ

เทียบ ส่วนในขณะที่เรียนนั้นนักเรียนร้อยละ 38.81 ทอมว่าได้มีโอกาสซักถามหรือแสดง
ความคิดเห็นทุกครั้ง รองลงมาร้อยละ 35.13 ทอมว่าเป็นบางครั้ง นักเรียนร้อยละ
64.59 ทอมว่า ไปได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมสิ่งที่เรียนเป็นบางครั้งเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 24 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเสริมความรู้ทาง
พุทธศาสนา

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 353)	ร้อยละ
หนังสือที่นักเรียนอ่านเพื่อเสริมความรู้ทางพระพุทธศาสนา และจริยธรรมคือ		
(1) หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและหลักธรรม	94	26.63
(2) แบบเรียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาหรือจริยศึกษา	67	18.98
(3) นิทานธรรม	59	16.71
(4) กำนาน นิทานพื้นเมือง	35	9.92
(5) นิตยสาร วารสาร หนังสือพิมพ์	44	12.46
(6) หนังสือสอนพระพุทธศาสนากับเด็กและเยาวชน	31	8.78
(7) หนังสือเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย	47	13.31
(8) หนังสือเกี่ยวกับพุทธประวัติและประวัติพุทธสาวก	89	25.21
(9) ไม่ได้อ่านเลย	26	7.37
(10) อื่น ๆ ...วรรณคดีไทย	2	0.57

จากตารางที่ 24 นักเรียนร้อยละ 26.63 ตอบว่าหนังสือที่อ่านเพื่อเสริม
ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและจริยธรรมคือ หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและหลักธรรม
รองลงมาร้อยละ 25.21 อ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธประวัติและประวัติพุทธสาวก

ตารางที่ 25 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับจากการปลูกฝังการ
การเรียนรู้

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
การเรียนรู้ที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นักเรียนคิดว่า ได้รับการปลูกฝังทัศนคติหรือนิสัยที่ดีคือ		
(1) ความเป็นประชาธิปไตย	74	20.96
(2) ความรับผิดชอบ	176	49.86
(3) ความกตเวทิตาเริ่มสร้างสรรค์	87	24.64
(4) ความสามัคคี	148	41.93
(5) ความเป็นผู้ใฝ่รู้	104	29.46
(6) ความมีเมตตากรุณา	205	58.07
(7) ความมีเหตุผล	172	48.73
(8) ความกล้าหาญ	102	28.90
(9) ความกตัญญู	149	42.21
(10) ความรู้จักค่าของเวลาและสิ่งต่าง ๆ	171	48.44
(11) รู้จักศึกษาหาความรู้แก้ปัญหาด้วยความฉลาดและ รอบคอบ	114	32.30
(12) อื่น ๆ ... ความมีระเบียบวินัย	8	2.27

จากตารางที่ 25 นักเรียนร้อยละ 58.07 ทอบว่ากรมาเรียนที่
โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นได้รับการปลูกฝังทัศนคติหรือนิสัยที่ดีคือ ความมีเมตตา
กรุณา รองลงมาคือความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความรู้จักค่าของเวลาและ
สิ่งต่าง ๆ ความกตัญญูและความสามัคคี

ตารางที่ 26 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
1. เมื่อมีการจัดกิจกรรมในห้องเรียน เช่น อภิปราย โต้วาทีหรือแสดงละคร ฯลฯ นักเรียนมีส่วนร่วม		
(1) มีส่วนร่วมทุกครั้ง	49	13.88
(2) มีส่วนร่วมเป็นบางครั้ง	194	54.96
(3) ไม่มีเพราะครูสอนแบบบรรยายอย่างเดียว	76	21.53
(4) ไม่มีส่วนร่วมเลย	34	9.63
2. กิจกรรมที่ครูและนักเรียนร่วมกันจัดในชั้นเรียนและ ได้รับความสนใจจากนักเรียนมากที่สุดคือ		
(1) เล่านิทาน	88	24.93
(2) บรรยาย	54	15.30
(3) อภิปราย	50	14.16
(4) โต้วาที	24	6.80
(5) ร้องเพลง	26	7.36
(6) แสดงละคร	34	9.63
(7) ไม่มีการจัดกิจกรรม	66	18.70
(8) อื่น ๆ ...ตอบปัญหา	7	1.98
...ฝึกมารยาท	4	1.13

จากตารางที่ 26 นักเรียนร้อยละ 54.96 ตอบว่า เมื่อมีการจัดกิจกรรมในห้องเรียน นักเรียนจะมีส่วนร่วมเป็นบางครั้ง และนักเรียน จำนวนร้อยละ 24.93 ตอบว่า กิจกรรมที่ครูและนักเรียนร่วมกันจัดในชั้นเรียนและได้รับความสนใจจากนักเรียนมากที่สุดคือการเล่านิทาน

ตารางที่ 27 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 353)	ร้อยละ
นักเรียนได้นำวิชาความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน		
(1) ใช้นาน	74	20.96
(2) ใช้น้อย	269	76.20
(3) ไม่ได้ใช้เลย	10	2.83

จากตารางที่ 27 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 76.20 ทกว่าได้นำวิชาความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไปใช้ในชีวิตประจำวันน้อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 28 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการมา...
เรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 353)	ร้อยละ
1. การมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ทำให้ ผลการเรียนที่โรงเรียนสามัญ		
(1) ดีขึ้น	254	71.96
(2) เท่าเดิม	92	26.06
(3) ตกต่ำ	7	1.98
2. การเรียนหรือการฝึกอบรมตามแนวทางพุทธศาสนาที่ นักเรียนได้รับจากโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์มี ผลต่อจิตใจคือ		
(1) มีความตั้งใจและมีสมาธิดีขึ้น	238	67.42
(2) มีความจำดีขึ้นกว่าเดิม	90	25.50
(3) มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น	182	51.56
(4) มีความเยือกเย็นสุ่มและรอบคอบมากขึ้น	149	42.21
(5) ไม่ได้รับผลใด ๆ เลย	6	1.70
(6) อื่น ๆ ... ไม่แน่ใจ	2	0.57

จากตารางที่ 28 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 71.96 ทอบว่าการมาเรียนที่
โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ทำให้ผลการเรียนที่โรงเรียนสามัญดีขึ้น และการเรียนหรือ
การฝึกอบรมตามแนวทางพุทธศาสนาที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์นั้น
นักเรียน ร้อยละ 67.42 ทอบว่ามีผลต่อจิตใจคือมีความตั้งใจและมีสมาธิขึ้น
รองลงมาคือมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น (ร้อยละ 51.56)

ตารางที่ 29 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาในการเรียนที่โรงเรียน
พุทธศาสนาวินอาทิตย์

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
ในการมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ นักเรียน มีปัญหามากที่สุดคือ		
(1) เวลาเรียน เช่น มาสาย ชากเรียน	35	9.91
(2) การเงิน	14	3.97
(3) การเดินทางไม่สะดวก	22	6.23
(4) ความสัมพันธ์กับเพื่อน	26	7.37
(5) ความสัมพันธ์กับครู เช่น ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดง ความคิดเห็น ไม่กล้าปรึกษาปัญหา ปฏิบัติตัวไม่ถูก เวลา	34	9.63
(6) ปัญหาเกี่ยวกับที่บ้าน	15	4.25
(7) ไม่มีปัญหาใด ๆ	199	56.37
(8) อื่น ๆ...ไม่มีเวลาทำงานอื่น	3	0.85
...อาจารย์สอนไม่เข้าใจ	5	1.42

จากตารางที่ 29 นักเรียนร้อยละ 56.37 ทอบว่าไม่มีปัญหาในการมาเรียนที่
โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ ส่วนจำนวนร้อยละ 9.91 ทอบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับเวลา
เรียน และจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 0.85 ทอบว่า มีปัญหาเนื่องจากไม่มีเวลาทำงานอื่น

ตารางที่ 30 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อ
ความคิดเห็นของโรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 353)	ร้อยละ
ทางโรงเรียนให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นของนักเรียนคือ		
(1) ให้ความสำคัญมาก	162	45.89
(2) ให้ความสำคัญบ้าง	176	49.86
(3) ไม่รับความคิดเห็นเลย	15	4.25

จากตารางที่ 30 นักเรียนร้อยละ 49.86 ทอบว่าทางโรงเรียนให้
ความสำคัญต่อความคิดเห็นของนักเรียนบ้าง รองลงมาร้อยละ 45.89 ทอบว่าโรงเรียน
ให้ความสำคัญมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2.2 กำนกิจกรรรม

ตารางที่ 31 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหน้าที่ในการจัดกิจกรรม
ของโรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N= 353)	ร้อยละ
1. อาจารย์ฝ่ายกิจกรรมของโรงเรียน		
(1) มี	311	88.10
(2) ไม่มี	42	11.90
2. คณะกรรมการนักเรียน		
(1) มี	323	91.50
(2) ไม่มี	30	8.50
3. การจัดกิจกรรมของโรงเรียนเป็นหน้าที่ของ		
(1) คณะกรรมการบริหาร	31	8.78
(2) คณะกรรมการนักเรียน	28	7.93
(3) อาจารย์ฝ่ายกิจกรรม	56	15.86
(4) คณะกรรมการบริหารร่วมกับคณะกรรมการนักเรียน	62	17.56
(5) อาจารย์ฝ่ายกิจกรรมร่วมกับคณะกรรมการนักเรียน	76	21.53
(6) คณะครูและนักเรียนทุกคน	94	26.63
(7) อื่น ๆ...พระอาจารย์	6	1.70

จากตารางที่ 31 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 88.10 ทอบว่าโรงเรียนมีอาจารย์ฝ่ายกิจกรรม และจำนวนสูงสุดร้อยละ 91.50 ทอบว่าโรงเรียนมีคณะกรรมการนักเรียน ส่วนหน้าที่ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 26.63 ทอบว่า เป็นหน้าที่ของคณะครูและนักเรียนทุกคน

ตารางที่ 32 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
1. การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งทางโรงเรียนแจ้งให้นักเรียนทราบวัตถุประสงค์		
(1) แจ้งให้ทราบทุกครั้ง	280	79.32
(2) แจ้งเป็นบางครั้ง	63	17.85
(3) ไม่เคยแจ้งเลย	10	2.83
2. โรงเรียนเคยให้นักเรียนคิดริเริ่มและดำเนินการจัดกิจกรรม		
(1) เคย	254	71.95
(2) ไม่เคย	99	28.05
3. กิจกรรมที่โรงเรียนจัดและนักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทุกครั้ง		
(1) การจัดงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	130	36.83
(2) การจัดงานในวันสำคัญทางราชการ	76	21.53
(3) การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์	47	13.31
(4) การฝึกค่านวาทศิลป์	39	11.05
(5) แข่งขันตอบปัญหาธรรม-ศาสนพิธี	74	20.96
(6) แข่งขันกีฬา	50	14.16
(7) การฝึกสมาธิ	71	20.11
(8) การฝึกหรือประกวดมารยาทไทย	54	15.30
(9) ทัศนศึกษานอกสถานที่	63	17.85
(10) งานมอบประกาศนียบัตรและปิกนิกภาคการศึกษา	115	32.58
(11) ร่วมมือกับทุกกิจกรรมที่โรงเรียนจัด	109	30.88

ตารางที่ 32 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
4. ในการจัดกิจกรรมทางโรงเรียนได้ฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ		
(1) ทุกครั้งที่โรงเรียนจัดกิจกรรม	189	53.54
(2) เป็นบางครั้ง	150	42.49
(3) ไม่ได้ฝึกเลย	14	3.97
5. การเปิดโอกาสให้นักเรียนจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรม		
(1) ให้เข้าร่วมทุกครั้งที่โรงเรียนมีกิจกรรม	134	37.96
(2) ให้เข้าร่วมเฉพาะบางกิจกรรมเท่านั้น	190	53.82
(3) ไม่ได้ให้เข้าร่วมเลย	29	8.22

จากตารางที่ 32 นักเรียนร้อยละ 53.82 ทบว่าการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งทางโรงเรียนได้แจ้งให้ทราบวัตถุประสงค์ทุกครั้ง และโรงเรียนเคยให้นักเรียนฝึกวิริเริ่มและดำเนินการจัดกิจกรรม ส่วนกิจกรรมที่โรงเรียนจัดและนักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทุกครั้งนั้น นักเรียนร้อยละ 36.83 ทบว่าการจัดงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รองลงมาคืองานมอบประกาศนียบัตรและปิดภาคการศึกษา

สำหรับในการจัดกิจกรรมทางโรงเรียนได้ฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะทุกครั้ง และการเปิดโอกาสให้นักเรียนจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรมนั้น นักเรียนร้อยละ 53.82 ทบว่าให้เข้าร่วมเฉพาะบางกิจกรรมเท่านั้น

2.2.3 ด้านความร่วมมือที่ได้รับ

ตารางที่ 33 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความร่วมมือของผู้ปกครองและครู

ข้อความ	จำนวน/คน (N = 353)	ร้อยละ
1. ผู้ปกครองสนับสนุนการมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของนักเรียน		
(1) สนับสนุนดีมาก	252	71.39
(2) สนับสนุนบ้าง	58	16.43
(3) ไม่สนับสนุนแต่ก็ไม่คัดค้าน	40	11.33
(4) ไม่สนับสนุนเลย	3	0.85
2. ความร่วมมือของผู้ปกครองกับทางโรงเรียน		
(1) ให้ความร่วมมือมาก	156	44.19
(2) ให้ความร่วมมือเป็นบางครั้ง	166	47.03
(3) ไม่ได้ให้ความร่วมมือเลย	31	8.78
3. ครูที่โรงเรียนทราบและสนับสนุนการมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของนักเรียน		
(1) ทราบและสนับสนุนมาก	119	33.71
(2) ทราบและสนับสนุนบ้าง	63	17.85
(3) ทราบแต่เฉย ๆ	23	6.52
(4) ทราบแต่ไม่สนับสนุน	4	1.13
(5) ไม่ทราบ	144	40.79

จากตารางที่ 33 นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 71.39 ทราบว่าผู้ปกครองให้การสนับสนุนดีมากในการมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่วนความร่วมมือของผู้ปกครองกับทางโรงเรียนนั้น นักเรียนร้อยละ 47.03 ทราบว่าผู้ปกครองให้ความร่วมมือเป็นบางครั้ง สำหรับครูที่โรงเรียน นักเรียนร้อยละ 40.79 ทราบว่าครู

ไม่ทราบการมาเรียนที่โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยานักเรียน

ตารางที่ 34 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความร่วมมือของครู นักเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยานักเรียนอื่น ๆ และศิษย์เก่า

ข้อความ	จำนวน /คน (N= 353)	ร้อยละ
1. เมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้นได้รับความร่วมมือ จากครูและนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยานักเรียน อื่น ๆ		
(1) ได้รับความร่วมมือดีมาก	104	29.46
(2) ได้รับความร่วมมือดี	159	45.04
(3) ได้รับความร่วมมือน้อยมาก	32	9.07
(4) ไม่ได้ได้รับความร่วมมือเลย	31	8.78
2. มีการร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆระหว่างศิษย์เก่า กับนักเรียนปัจจุบันของโรงเรียน		
(1) มี	270	76.49
(2) ไม่มี	83	23.51

จากตารางที่ 34 นักเรียนร้อยละ 45.04 ทอบว่า เมื่อโรงเรียนจัด
กิจกรรมต่าง ๆ นั้น ได้รับความร่วมมือจากครู และ นักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนา
วินาศวิทยานักเรียนอื่น ๆ เป็นอย่างดี และนักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 76.49 ทอบว่ามีกรร่วมมือ
ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างศิษย์เก่ากับนักเรียนของโรงเรียน

ตอนที่ 3 ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในกรุงเทพมหานคร

3.1 ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยด้านการบริหาร การ
ความคิดเห็นของครู

ตารางที่ 35 ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของครูต่อปัญหาด้านการบริหารของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย

ปัญหา	\bar{x}	S.D.	แปลความ
1. โรงเรียนไม่มีแบบแผนในการปฏิบัติงานที่แน่นอน	2.48	1.29	น้อยที่สุด
2. จำนวนบุคลากรของโรงเรียนกับงานที่รับผิดชอบไม่ใกล้เคียงส่วนกัน	2.73	1.20	น้อย
3. ชาคบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ	2.64	1.30	น้อย
4. การดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้าเพราะขาดผู้รับผิดชอบและเสียสละอย่างแท้จริง	3.04	1.27	น้อย
5. ชากสถานที่ในการปฏิบัติศาสนกิจและสถานที่ที่มีอยู่ไม่เหมาะสม	2.87	1.37	น้อย
6. การประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างล่าช้าและยุ่งยาก	3.33	1.18	น้อย
7. การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนไม่ไ้ผล ทำให้จำนวนนักเรียนมาสมัครเรียนน้อย	2.70	1.26	น้อย
8. การดำเนินงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย	2.53	1.12	น้อย
9. โรงเรียนขาดเงินในการดำเนินงานทำให้โครงการต่างๆไม่เป็นไปตามแผนการที่กำหนดไว้	3.80	1.34	มาก

จากตารางที่ 35 จะเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้ว ครูมีความเห็นว่าปัญหาด้านการบริหารของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย มีปัญหามากในเรื่องโรงเรียนขาดเงินในการดำเนินงาน

ทำให้โครงการต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามแผนการที่กำหนดไว้ ส่วนเรื่องอื่น ๆ ครูมีความเห็นว่า เรื่องที่มีปัญหาน้อยได้แก่ จำนวนบุคลากรของโรงเรียนกับงานที่รับผิดชอบไม่ได้ สักส่วนกัน ชาคบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ การดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้า เพราะขาดผู้รับผิดชอบและเสียสละอย่างแท้จริง เป็นกัน และเรื่องที่โดยเฉลี่ยแล้วครูมีความเห็นว่า มีปัญหาน้อยที่สุดคือ โรงเรียนไม่มีแบบแผนในการปฏิบัติงานที่แน่นอน

3.2 ปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยาคานหลักสุทร การเรียน การสอน คำนึงกิจกรรมและค่านิยมที่ใฝ่เรียน ความความคึกคักเห็น ของครูและนักเรียน

ตารางที่ 36 ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคึกคักเห็นของครูและ นักเรียนต่อปัญหาคานหลักสุทร การเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย

ปัญหา	ครู		แปลความ	นักเรียน		
	\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.	
1. เนื้อหาวิชาศาสนาไม่เหมาะสมกับเวลา เช่นให้เวลาเรียนน้อยหรือมากเกินไป	2.67	1.27	น้อย	2.15	1.33	น้อยที่สุด
2. วิชาศาสนาคล้ายคลึงกับเนื้อหาที่เรียนในโรงเรียนสามัญทำให้เกิดความเบื่อหน่าย	2.51	1.15	น้อย	2.08	1.14	น้อยที่สุด
3. ภาษารวมยากเกินไปทำให้ให้นักเรียนไม่เข้าใจ	2.82	1.18	น้อย	2.52	1.23	น้อย
4. วิชาศาสนามุ่งให้นักเรียนมีความรู้ความจำมากกว่าการนำไปประยุกต์ปฏิบัติ	2.69	1.20	น้อย	2.87	2.24	น้อย
5. ครูขาดประสบการณ์และความชำนาญในการสอน	2.90	1.23	น้อย	2.05	1.50	น้อยที่สุด

ตารางที่ 36 (ต่อ)

ปัญหา	ครู			นักเรียน		
	\bar{x}	S.D.	แปลความ	\bar{x}	S.D.	แปลความ
6. ครูไม่ค่อยมีเวลาให้นักเรียน เท่าที่ควร	2.83	1.24	น้อย	2.06	1.21	น้อยที่สุด
7. นักเรียนไม่สนใจเรียนอย่างจริงจัง เช่น ชากเรียนบ่อยๆ เล่นกันในเวลาเรียน ฯลฯ	3.51	1.12	มาก	2.65	1.97	น้อย
8. นักเรียนมาจากที่ต่างๆกันทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัว มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกกัน	2.62	1.28	น้อย	2.11	1.25	น้อยที่สุด
9. นักเรียนไม่สามารถมาเรียนได้อย่างสม่ำเสมอเพราะต้องช่วย ผู้ปกครองทำงานบ้าน หรือต้องดู หนังสือสอบหรือศึกษากิจกรรมที่ โรงเรียนสามัญ	3.48	1.06	น้อย	2.49	2.93	น้อยที่สุด
10. โรงเรียนไม่สามารถติดตามผล นักเรียนในการนำเอาความรู้ไป ใช้ในชีวิตประจำวันได้	3.53	1.18	มาก	2.64	1.35	น้อย
11. โรงเรียนไม่มีแหล่งความรู้ให้ นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น ห้องสมุดหรือมุมอ่านหนังสือจึงทำ ให้นักเรียนไปเที่ยวเตร่ที่อื่นหลัง จากเลิกเรียน	3.19	1.33	น้อย	2.30	1.35	น้อยที่สุด

จากตารางที่ 36 จะเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้ว ครูมีความเห็นว่าปัญหาคำหลักสูตร การเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีปัญหามากในเรื่อง นักเรียนไม่สนใจ เรียนอย่างจริงจัง เช่น ซากเรียนบ่อย ๆ เล่นกันในเวลาเรียน ฯลฯ และโรงเรียน ไม่สามารถดึงดูดความสนใจนักเรียนในการนำเอาความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนเรื่อง อื่น ๆ ครูมีความเห็นว่าเรื่องที่มีปัญหาน้อย ได้แก่ เนื้อหาวิชาศาสนาไม่เหมาะสมกับเวลา เช่น ให้เวลาเรียนมากหรือน้อยเกินไป วิชาศาสนากลายคลึงกับเนื้อหาที่เรียนในโรงเรียน สามัญทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ภาษารวมยากเกินไปทำให้ นักเรียนไม่เข้าใจ เป็นต้น

ส่วนนักเรียนโดยเฉลี่ยแล้ว มีความเห็นว่าปัญหาคำหลักสูตรและการเรียนการสอน เป็นปัญหาน้อย ได้แก่ ภาษารวมยากเกินไปทำให้ นักเรียนเข้าใจยาก วิชาศาสนาไม่ ให้นักเรียนมีความรู้ความจำมากกว่าการนำไปประยุกต์ปฏิบัติ เป็นต้น ส่วนด้านที่นักเรียน เห็นว่าเป็นปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ เนื้อหาวิชาศาสนาไม่เหมาะสมกับเวลา เช่น ให้เวลา เรียนน้อยหรือมากเกินไป วิชาศาสนากลายคลึงกับเนื้อหาที่เรียนในโรงเรียนสามัญทำให้ เกิดความเบื่อหน่าย ครูขาดประสบการณ์และความชำนาญในการสอน เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 37 ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของครูและนักเรียน
 ต่อปัญหาการกิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ปัญหา	ครู			นักเรียน		
	\bar{x}	S.D.	แปลความ	\bar{x}	S.D.	แปลความ
1. บุคลากรของโรงเรียนขาดความ คิตรีเริ่มในการจัดกิจกรรม	2.81	1.20	น้อย	2.37	1.23	น้อยที่สุด
2. โรงเรียนขาดความพร้อมด้าน อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการ การจัดกิจกรรม	3.69	1.16	มาก	2.47	1.29	น้อยที่สุด
3. เวลาในการจัดกิจกรรมมีน้อย เกินไป	3.11	1.21	น้อย	2.37	1.30	น้อยที่สุด
4. ขาดความร่วมมือจากนักเรียนและ ผู้ปกครองในการสนับสนุนการจัด กิจกรรมของโรงเรียน	2.73	1.10	น้อย	2.25	1.24	น้อยที่สุด
5. โรงเรียนไม่มีเงินสนับสนุนเพียงพอ ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	3.80	1.26	มาก	2.46	1.32	น้อยที่สุด
6. นักเรียนไม่สนใจกิจกรรมที่จัดขึ้น เท่าที่ควร	2.52	1.04	น้อย	2.45	1.13	น้อยที่สุด
7. ไม่ได้รับความร่วมมือในการจัด กิจกรรมจากโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์อื่น ๆ	2.07	1.01	น้อยที่สุด	2.26	1.21	น้อยที่สุด

จากตารางที่ 37 จะเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้ว ครูมีความเห็นว่าปัญหาค่าการกิจกรรมของ
 โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีปัญหามากในเรื่อง โรงเรียนขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์
 เครื่องมือ เครื่องใช้ในการจัดกิจกรรม โรงเรียนไม่มีเงินสนับสนุนเพียงพอในการจัด

กิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่วนเรื่องอื่น ๆ ครูมีความเห็นว่า เรื่องที่มีปัญหาน้อยได้แก่ บุคลากรของโรงเรียนขาดความคิดริเริ่มในการจัดกิจกรรม เวลาในการจัดกิจกรรมมีน้อยเกินไป ขาดความร่วมมือจากนักเรียนและบุคลากรในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมของโรงเรียน และเรื่องที่โดยเฉลี่ยแล้วครูมีความเห็นว่า มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดกิจกรรมจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยอื่น ๆ

ส่วนนักเรียนโดยเฉลี่ยแล้ว มีความเห็นว่า ปัญหาทำนกิจกรรมเป็นปัญหาน้อยที่สุด
ทุกด้าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 38 ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจของครูและนักเรียนต่อปัญหาความร่วมมือที่ได้รับของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทย

ปัญหา	ครู			นักเรียน		
	\bar{x}	S.D. แปลความ		\bar{x}	S.D. แปลความ	
1. ผู้ปกครองไม่เข้าใจวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยจึงไม่สนับสนุนให้นักเรียนมาเรียน	3.08	1.20	น้อย	2.02	1.19	น้อยที่สุด
2. เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับนักเรียนและทางโรงเรียนแจ้งให้ทางบ้านทราบแต่ไม่ได้รับความร่วมมือ	2.89	1.08	น้อย	1.96	1.13	น้อยที่สุด
3. ประชาชนทั่วไปมองไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทย จึงไม่ให้ความสนใจหรือร่วมมือ	3.60	1.23	มาก	2.62	1.29	น้อย
4. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่ให้ความสนใจช่วยเหลืออย่างจริงจัง	3.95	1.02	มาก	2.64	1.25	น้อย
5. ขาดความร่วมมือระหว่างครูและนักเรียนในการปรับปรุงกิจกรรมของโรงเรียน	3.12	1.10	น้อย	2.24	1.19	น้อยที่สุด
6. ผู้ปกครองไม่ให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนเท่าที่ควร	2.95	1.67	น้อย	2.16	1.11	น้อยที่สุด
7. ขาดความร่วมมือช่วยเหลือกันอย่างจริงจังระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทยด้วยกัน	2.54	1.26	น้อย	2.24	1.19	น้อยที่สุด

จากตารางที่ 38 จะเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้ว ครูมีความเห็นว่าปัญหาคำถามความ
ร่วมมือที่ไ้รับของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีปัญหามากเรื่อง ประชาชนทั่วไปมอง
ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จึงไม่ให้
ความสนใจหรือร่วมมือ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่ให้ความสนใจช่วยเหลืออย่าง
จริงจัง ส่วนเรื่องอื่น ๆ ครูมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีปัญหาน้อย ไ้แก่ ผู้ปกครองไม่
เข้าใจวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงไม่สนับสนุนให้
นักเรียนมาเรียน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับนักเรียนและทางโรงเรียนแจ้งให้ทางบ้านทราบ
แต่ไม่ได้รับความร่วมมือ ชาคความร่วมมือระหว่างครูและนักเรียนในการปรับปรุงกิจกรรม
ของโรงเรียน เป็นต้น

ส่วนนักเรียนโดยเฉลี่ยแล้ว มีความเห็นว่าปัญหาคำถามความร่วมมือที่ไ้รับเป็น
ปัญหาน้อย ไ้แก่ ประชาชนทั่วไปมองไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนใน
โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จึงไม่ให้ความสนใจหรือร่วมมือ หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง
ยังไม่ให้ความสนใจช่วยเหลืออย่างจริงจัง และกานที่นักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหาน้อยที่สุด
ไ้แก่ ผู้ปกครองไม่เข้าใจวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
จึงไม่สนับสนุนให้นักเรียนมาเรียน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับนักเรียนและทางโรงเรียนแจ้งให้
ทางบ้านทราบแต่ไม่ได้รับความร่วมมือ เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนในการปรับปรุงโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จากแบบสอบถามจำนวน 637 ฉบับ มีผู้เขียนข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามา 410 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 64.36 ซึ่งมีผลสรุปข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาค้นหาการบริหาร

1.1 ควรกำหนดรูปแบบการบริหารของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ชัดเจน และเป็นแบบเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และได้มาตรฐานใกล้เคียงกัน

1.2 ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในการวางแผนโครงการและแก้ไขจุดบกพร่องที่เกิดขึ้น

1.3 ส่งเสริม อบรมและให้ความรู้ด้านการดำเนินงานแก่บุคลากรฝ่ายบริหาร ซึ่งส่วนมากไม่เคยศึกษาด้านนี้มาก่อน

1.4 ควรให้คณะสงฆ์ระดับสูงร่วมมือในกิจกรรมด้านนี้ ให้มากกว่าที่เป็นอยู่

1.5 ควรให้บุคลากรในโรงเรียนมีโอกาสฝึกอบรมด้านการสอนโดยขอความร่วมมือจากหน่วยราชการ เช่น วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย

2. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาค้นหาหลักสูตรการเรียนการสอน

2.1 ควรจัดหลักสูตรให้ได้มาตรฐานและสัมพันธ์กันระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และโรงเรียนทั่วไป เพื่อให้นักเรียนที่มาเรียนได้ประโยชน์อย่างแท้จริงในสถานความรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี

2.2 หลักสูตรต้องไม่ซ้ำซ้อนกันและควรคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ของเด็กแต่ละวัย

2.3 ควรประชุมวิเคราะห์หลักสูตรและร่วมกันทำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยการจัดประชุมสัมมนาหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกว่าที่เป็นอยู่

2.4 ควรจัดให้มีแบบเรียนเป็นรูปเล่มมาตรฐาน มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับเวลาเรียน ปรับเนื้อหาไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน และควรเน้นการนำไปปฏิบัติมากกว่าความรู้ความจำ

2.5 ควรให้ความร่วมมือในการอบรมและแนวทางการสอนแก่คณะครูผู้สอน เช่น การใช้อุปกรณ์การสอน เชื้อวิทยากรที่เชี่ยวชาญมาสาธิตการสอนแบบต่าง ๆ

2.6 ควรสอนเน้นการนำหลักธรรมไปปฏิบัติให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันและสามารถนำไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

2.7 ควรมีมาตรฐานการเรียนการสอนและการวัดผลให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาค่านกิจกรรม

3.1 ควรจัดกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์และส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี โดยเน้นความสำคัญของพระพุทธศาสนาเป็นหลัก

3.2 การจัดกิจกรรมต้องให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและเป็นกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน

3.3 ควรให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินงานค่านกิจกรรมร่วมกับคณะครูมากขึ้น

3.4 การจัดกิจกรรมของโรงเรียนควรเผยแพร่ไปสู่ภายนอกเพื่อประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์กิจการค่านศาสนาของโรงเรียนด้วย

3.5 ควรมีการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในการจัดกิจกรรมให้มากขึ้น

4. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาค่านความร่วมมือที่ได้อีก

4.1 โรงเรียนทั่วไปควรจัดวิชาศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ให้สอดคล้องกับโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อให้นักเรียนได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น

4.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานค่านโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ทางวัดดำเนินการอยู่ให้เป็นที่ทราบทั่วกัน เพื่อจูงใจให้นักเรียนเข้าเรียนมากขึ้น

4.3 โรงเรียนทั่วไปควรให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในการสนับสนุนและแนะนำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการศึกษาวิชาศาสนา และจะเป็นการร่วมมือกันระหว่างวัดกับโรงเรียนในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน

4.4 การดำเนินงานของโรงเรียน ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ ทางราชการควรพิจารณาความสำคัญค่านนี้ด้วย เพราะบางแห่งยังขาดแคลนทั้งค่านอาคาร

สถานที่ และอุปกรณ์การเรียนการสอน

4.5 ผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของโรงเรียน
ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย